

Álitsskjal um skattamál Íslands, samið af nefnd þeirri, sem skipuð var samkvæmt konungsúrskurði 29. dag októbermán. 1875 til að semja ný skattalög fyrir Ísland o. s. frv. (1877)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Bókasafns Kópavogs.

100- 336.2
Ali

Álitsskjal

um

skattamál Íslands,

samið af nefnd þeirri, sem skipuð var samkvæmt konungs-
úrskurði 29. dag októbermán. 1875 til að semja ný skatta-
lög fyrir Ísland o. s. frv.

Gefið út að tilhlutun ráðherra Íslands.

BOKAÐAEN KÖPAVOGS

REYKJAVÍK. 1877.

Alfabetið

Alfabetið íslenska

Alfabetið íslenska er samsett af 32 stöfum. Þessir stöfur eru: A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z, aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, jj, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ss, tt, uu, vv, ww, xx, yy, zz. Þessir stöfur eru notaðir til að skrifa orð og setningar.

Prentað í smíðju Einaris Þórðarsonar.

1917. ALFABETI

EFNISYFIRLIT.

Álitsskjal nefndarinnar 1.—49. bls.

- I. Um það, hvort af nema beri manntals-
bókargjöldin 2.—7. bls.
- II. Í hverjum aurum greiða skuli hið
nýja skattgjald 7.—10. —
- III. Um upphæð hins nýja skattgjalds 10.—13. —
- IV. Um gjaldfrelsi 13.—22. —
- V. Um það, á hverja gjaldstofna eigi
að leggja hinn nýja skatt . . . 22.—33. —
- VI. Um húsaskatt og tekjuskatt . . 33.—39. —
- VII. Um endurskoðun jarðamatsins . 39.—42. —
- VIII. Um gjaldheimtuna og laun sýslu-
manna 42.—43. —
- IX. Um umboðsstjórn á þjóðeignunum 44.—47. —
- X. Um tíundargjörð 47.—49. —

Fylgiskjöl 50.—120. —

- I. Frumvarp til laga um skatt á
jarðir og lausafje 50.—51. bls.
- II. Frumvarp til laga um tekjuskatt 52.—65. —
- III. Frumvarp til laga um húsaskatt 66.—69. —
- IV. Frumvarp til laga um laun sýslu-
manna og bæjarfógeta . . . 70.—77. —
- V. Skýrsla um manntalsbókargjöld 78.—81. —
- VI. Skýrsla um jarðir þær, sem und-
an þegnar eru konungstíund . . 82.—108. —

IV

VII. Skýrsla um undanþágur undan þegnskyldugjaldi	109. bls.
VIII. Skýrsla um tölu þeirra, er tíund gjöra, og um upphæð jarðarhundraða og lausafjárhundraða . . .	110. —
IX. Tafla, er sýnir meðaltal íbúðar- og lausafjárhundraða og meðaltal íbúðarskatts, lausafjárskatts og blandaðs skatts	111. —
X. Skýrsla um afgjöld þjóðjarða	112.—119. —
XI. Skýrsla um embættistekjur sýslumanna og bæjarfógeta	120. —

Með brjefi dagsettu 10. dag nóvembermánaðar f. á. veitti ráðgjafi Íslands landshöfðingja umboð til þess, að skipa oss þrjá, sem hjer ritum nöfn vor undir, í nefnd þá, sem hans hátign konunginum þóknaðist 29. dag októbermánaðar s. á. allramildilegast að fallast á að sett yrði til að semja ný skattalög fyrir Ísland, og hugleiða ýms önnur atriði, sem standa í sambandi við þau, og ef hagkvæmt þætti, að leggja til um breytingar á þeim, og er þetta brjef ráðgjafans prentað í stjórnatíðindum Íslands 1875, deildinni B., bls. 98—99.

Landshöfðingi fól oss því næst þetta starf með erindisbrjefi dagsettu 7. dag desembermánaðar fyrra árs, og sendi jafnframt formanni nefndarinnar ýms eldri skjöl, sem snerta skattamál landsins, eins og hann þá þegar hafði lagt fyrir sýslumenn og umboðsmenn, að láta nefndinni í tje skýrslur þær, er hún þurfti með, sjer í lagi eptirrit af manntalsbókum og aukatekjubókum sýslumanna fyrir 5 ára bilið 1871—1875, og af umboðsreikningum umboðsmanna fyrir sömu ár. Þeir tveir af nefndarmönnum, sem búsettir eru í Reykjavík, yfirrjettardómari Magnús Stephensen, formaður nefndarinnar, og yfirkennari við hinn lærða skóla í Reykjavík Halldór Kr. Friðriksson, tóku þegar í janúarmánuði til starfa, með því að semja yfirlit yfir ýms atriði málsins eptir því, sem skýrslur komu frá sýslumönnum. En hinn þriðji nefndarmaður, alþingismaður Jón Sigurðsson frá Gautlöndum, kom fyrst hingað til bæjarins 19. dag marzmánaðar; átti nefndin hinn fyrsta fund með sjer hinn 3. dag aprilmánaðar, og var á þeim fundi yfirkennari H. Kr. Friðriksson kosinn skrifari nefndarinnar. Síðan hefur nefndin unnið í sameiningu að máli þessu og ihugað öll hin einstöku atriði þess, eptir því sem fyrir hana var lagt í áðurnefndu brjefi ráðgjafans 10. dag nóvembermánaðar f. á., og leyfir sjer nú hjer með að lýsa yfir skoðun sinni á hverju þessara atriða fyrir sig, svo sem hjer fer á eptir, og hefur nefndin skipt málinu í kalla, eins og það er liðað sundur í ráðherrabrjefinu. Jafnframt hefur nefndin samið frumvörp þau, sem hjer með fylgja, og þær

skýrslur, sem henni virtist að nauðsyn bæri til að fylgdu með málinu, því til skýringar.

I.

Hið fyrsta atriði í máli þessu, sem nefndinni ber að segja álit sitt um, er það, hvort úr lögum beri að nema manntalsbókargjöld þau, sem nú eru, svo sem skatt, gjafatoll, lögmannstoll, manntalsfisk, kóngstfund og alþingistoll, og í þeirra stað lögleiða nýtt skattgjald.

Af manntalsbókargjöldum þeim, sem runnið hafa í landssjóð, er alþingistollurinn það gjald, sem síðast er leitt í lög, en hefur þó sætt þeim forlögum, að verða fyrst úr lögum numið. Nefndin skal því leiða hjá sjer að skýra frá áliti sínu um kosti og annmarka þessa gjalds, en að eins stuttlega gjöra grein fyrir, að hverri niðurstöðu hún hefur komið um hvert einstakt af hinum öðrum manntalsbókargjöldum, og ástæðum sínum fyrir henni.

1. Skatturinn.

Uppruninn til gjalds þessa er þegnskylda sú, sem Noregskonungi var heitið, þegar landið komst undir hann; skyldi það vera nokkurs konar vottur um ríki konungs yfir landinu, og var því greitt af öllum bændum, sem nokkurs voru um megnugir. Aðalákvarðanirnar um skattinn eru í Jb. þskb. 1. kap.; en um rjettan skilning þeirra hefur verið allmikill ágreiningur, enda hefur afleiðingin orðið sú, að varla mun fylgt samkynja reglum um allt land um nokkurt eitt af þeim atriðum, sem koma til greina við skattheimtuna. Það mun vera almennast, að skattur sje að eins tekinn af þeim bónda, sem tíundar að minnsta kosti einu hundraði fleira, en hann hefur heimilisfólk; þó er sumstaðar skattur tekinn, ef tíundað er hálf hundrað fram yfir fólkstölu; eins mun víðast talið allt fólk á heimilinu, sumstaðar aptur að eins húsbændurnir, skyldu-ómagar og vinnuhjú, án þess þó metið sje, hve margir verkamenn «þar þurfi að skyldu fyrir að vinna», eins og Jónsbók ætlast til. Hvort þeirri reglu Jónsbókar sje fylgt um allt land, að búlaús maður því að eins skuli greiða skatt, að hann eigi 10 hundruð fyrir sjálfan sig, hundrað fyrir hvern ómaga sinn og eitt hundrað umfram, hefur nefndin eigi nægar skýrslur um, nje heldur um

það, hvort þeir einir gjaldi skatt, sem eru í skiptitilfundi; þó mun mega fullyrða, að víða sje út af þessu brugðið. Samlagningsskattur, eða skattur af lausafje og jarðeign samanlögðu, er tekinn í flestum sýslum landsins, en þó ekki í öllum sýslum í vesturum-dæminu og suðurumdæminu, enda mun engri fastri reglu fylgt um það, hvort hundrað í fasteign og hundrað í lausafje skuli þá talið jafnt hvort öðru, þannig að nægilegt sje, að lausafjár- og jarðeignar-hundruðin samanlögð sjeu einu — eða hálfu — hundraði fleiri en heimilisfólkið, eða hvort þá þurfi fleiri hundruð fram yfir, nje heldur um hitt, hvort skattur verður tekinn af jarðeign einsamalli.

Það er þannig hinn fyrsti ókostur á gjaldi þessu, að hinni sömu reglu er ekki fylgt um allt land um það, hverjir eigi að gjalda skattinn, heldur virðist það að nokkru leyti komið undir þeim, sem skattinn tekur, hverjir sjeu skyldir að greiða hann, og hverjir ekki, því að jafnvel í sömu sýslunni virðist sinn sýslumaðurinn hafa fylgt hverri reglunni í þessu efni. Auk þess sem þessi óvissa getur orðið tilefni til hins mesta gjörræðis af hálfu þess, sem skattinn tekur, og vakið mislíðið og óánægju, þá virðast gjaldendur eiga heimting á, að það sje skýlausum skilyrðum bundið, sem ekki verður út af breytt, hver gjöld þeir sjeu skyldir að greiða til landsþjóðs. Annar ókosturinn á gjaldi þessu er sá, að það er allt af hið sama og óbreytanlegt að upphæðinni til, eða allt af 20 álnir. Það kemur þannig alls eigi til greina, hvort gjaldstofn sá, sem skatturinn er greiddur af, lausafjed og jarðeignin, er meiri eða minni, þegar einungis tilteknu hlutfalli við fólksstöðuna er náð, eins og það heldur ekki kemur til greina, hvort fólk það, sem hundr- aðatalan er miðuð við, er allt vinnandi fólk, sem vinnur húsbónda sínum mikinn arð, eða ómágar, sem mikið kostar fram að færa.

Þessir annmarkar á skattinum auk annara fleiri, sem ekki þykir þörf að telja, virðast nægir til að sýna, að hann er óeðlilegur, ó-sanngjarn og ósamkvæmur rjettum skattgjaldsreglum, og hlýtur nefndin því að leggja það til, að hann verði alveg af numinn.

2. Gjaftollurinn.

Gjald þetta, sem hvílir eingöngu á lausafjenu, komst á seint á 14. öld, og rann fyrst til sýslumanna og prófasta sem nokkurs konar lausargjald undan sektum; en eptir siðaskiptin fjell það til konungs, smbr. alþingissamþykkt frá 1579. Reglurnar um greiðslu-

máta gjafstollsins eru enn í dag byggðar á alþingissamþykktum, sjer í lagi samþykktum frá 1679 og 1680, og greiðist gjafstollurinn eptir þeim þannig ;

af	$\frac{1}{2}$ hundraði	.	.	.	.	.	.	1 fiskur
—	1	—	.	.	.	.	.	2 —
—	2	—	.	.	.	.	.	3 —
—	3	—	.	.	.	.	.	4 —
—	4	—	.	.	.	.	.	5 —
—	5	og allt að 10 hundr.	.	.	.	.	.	10 —
—	10	— — — 20	—	.	.	.	.	12 —
—	20	hundr. og þar yfir	.	.	.	.	.	20 —

En því fer fjarri, að þessum reglum eða nokkrum samkynja reglum um greiðslu gjalds þessa sje fylgt um allt land. Þannig er það almennt, að 3 fiskar sjeu teknir af $1\frac{1}{2}$ hundraði, 4 fiskar af $2\frac{1}{2}$ hundraði, 5 fiskar af $3\frac{1}{2}$ hundraði og 6 fiskar af $4\frac{1}{2}$ hundr-
aði; sumstaðar eru enn fremur teknir 11 fiskar af $9\frac{1}{2}$ hundraði, 13 fiskar af $19\frac{1}{2}$ hundr-
aði, 15 fiskar af 15 hundruðum og allt að 20, eða jafnvel af 12 og allt að 20 hundruðum, og loks er í Gull-
bringusýslu og Reykjavík ekki tekinn gjafstollur af minna en 1 hundr-
aði, en þá þegar teknir 10 fiskar.

Þetta gjald hefur þannig sama annmarkann og skatturinn, að það er engum föstum reglum bundið. Að vísu er það ekki eins óbreytilegt og skatturinn, þar sem upphæð þess að nokkru leyti fer eptir upphæð gjaldstofns þess, sem það er lagt á, en það vant-
ar þó mikið á, að það fari vaxandi í jöfnu og rjettu blutfalli við gjaldstofninn, því jafnvel á $\frac{1}{2}$ lausafjórðundaði getur það hækkað
um 4 álnir, og þegar gjaldstofninn hefur náð tiltekinni upphæð, og á hægast með að bera gjaldið, hættir það alveg að vaxa. Nefndin
verður því að komast að sömu niðurstöðu um gjafstollinn sem um skattinn, að hann bæði að uppruna og fyrirkomulagi sje ósann-
gjarn og óhagkvæmur, og eigi að af nemast.

3. Lögmennstollurinn.

Eins og nafn þessa gjalds bendir á, var það ætlað til launa handa lögmönnunum; en síðan um seinustu aldamót að lögmanna-
embættin voru af tekin, og dómendurnir í yfirdóminum launaðir úr konungssjóði, hefur það runnið í tjeðan sjóð. Samkvæmt kon-
ungsbrjefi 7. apríl 1688 gelzt lögmennstollurinn þannig, að hver

bóndi, sem býr á heilli jörð, borgar 2 fiska, og hver bóndi, sem býr á parti úr jörðu, 1 fisk af ábyli sínu, og þar að auki geldur hver sá, sem tíundar 1 hundrað eða meira í lausafje, bóndi eða búlaus, 1 fisk af lausafjenu; en þar sem önnur manntalsbókargjöld eru goldin annaðhvort í landaorðum eða peningum eptir verðlags-skrá, er lögmannstollurinn reiknaður til peninga, fiskurinn $2\frac{1}{4}$ skilding eptir gömlu lagi. Auk þessa annmarka hefur gjald þetta hinn sama ókost og hin, sem áður eru nefnd, að það fer ekki eptir upphæð gjaldstofns þess, sem það er galdið af, því það er fullkunnugt, að mörg heil jörðin hjer á landi stendur langt á baki annari hálfri bæði að dýrleika og gæðum, og eins er það næsta ósanngjarnt, að sá, sem á eitt lausafjánhundrað, skuli eiga að gjalda jafnmikið og annar, sem á marga tugi hundraða. Þegar þar við bætist, að lögmannstollurinn dregur landssjóðinn næsta titið, virðist varla geta verið efi á, að hann eigi að af nemast.

4. Manntalsfiskurinn.

Manntalsfiskurinn var, eins og gjaltollurinn, upprunalega einhvers konar gjöf til sýslumanns, sem varð að stöðugri venju; síðan er hann staðfestur með ýmsum alþingissamþykktum, og loks með konungsráðgjörðum 9. d. aprílm. 1781 og 13. d. júnílm. 1787; rann hann þá í konungssjóð, og var að eins goldinn í Gullbringusýslu og í Snæfellsnessýslu af utansýslu-sjóróðramönnum, í Gullbringusýslu þannig, að 3 fiskar eða 12 merkur af hörðum fiski voru goldnar, þegar hlutur gjaldanda náði 60 fiskum, en í Snæfellsnessýslu 2 fiskar eða 8 merkur, þegar hluturinn náði 30 fiskum. Nú hefur gjald þetta lengi ekki verið heimtað í Snæfellsnessýslu nje Reykjavík, svo að það nú er hvergi galdið nema í Gullbringusýslu. Þetta atriði eitt er nægileg ástæða til þess, að nauðsyn beri til, að af nema manntalsfiskinn, en þar við bætist, að hann er mjög óeðlileg kvöð á einhverjum helzta atvinnuvegi landsins, þar sem hann leggst eingöngu á þá, sem gjörðir eru út til sjóróðra úr fjarlægum hjeruðum og opt með ærnum kostnaði, sem einatt ekki borgar sig, og því eru ekki nærri eins vel færir um að borga hann eins og sýslubúar. Sjer í lagi virðist ekki geta átt við, að láta manntalsfiskinn haldast nú, þegar greitt er gjald af öllum sjávaraflla til lækna sjóðsins, sem ekki er annað en grein af landssjóðnum.

5. Konungstíundin.

Sá hluti tíundarinnar, sem eptir Gissurar-statútu rann til biskups, fjell eptir siðaskiptin til konungs, og er síðan nefndur konungstíund. Í konungstíund eru goldnir $\frac{6}{10}$ partar flsks af hverju hundradi í fasteign og lausafje, af lausafje þó því að eins, að hlutaðeigandi sje í skiptitíund, þ. e. tíundi 5 lausafjrhundruð eða meira. Þetta gjald hefur það fram yfir hin manntalsbókar-gjöldin, að það fer jafnt vaxandi í sama hlutfalli og gjaldstofn sá, sem það er greitt af, og af lausafje virðist það vera greitt eptir sömu reglum um allt land; en aptur er fylgt mjög ólíkum reglum um það, hverjar jarðir sjeu tíundarskyldar. Þar sem frekast er farið í tíundartökuna, er heimtuð tíund af öllum jörðum undan-tekningarlaust, kirkjujörðum, þjóðjörðum, fornum stólsjörðum o. s. frv., sje ekki sá, sem á jörðunni býr, tíundarfrí; þannig t. a. m. af *beneficiis*, ef presturinn býr ekki sjálfur á því. Þar sem tíundar-frelsið aptur er teygð lengst, er ekki tekin tíund af neinum opin-berum eignum, hvorki eignum prestakalla og kirkna, þjóðeignum, fátækraeignum, nje eignum opinberra stofnana; ekki heldur af bændakirkjujörðum nje hluta bændakirkjunnar í heimalandi, nje af bændaeignum þeim, sem hafa verið stólseign, þjóðeign, kirkjueign eða á annan hátt undan þegnar tíund, áður en þær urðu bændaeign. Þessi ósamkvæmni um tíundarskyldu jarða lýsir sjer ekki að eins í því, að ólíkum reglum sje fylgt í ýmsum sýslum um það, hverjir flokkar af jörðum eigi að vera undanþegnir tíund, t. a. m. hvort þjóðeignir eigi að vera lausar við tíund eða ekki, heldur einnig í því, að jarðir í sama flokki, t. a. m. *beneficii*-kirkna-eignir, eru sumar undanþegnar tíund, en sumar tíundarskyldar í sömu sýslunni, eins og þess má finna dæmi, að af sömu jörðinni er stundum tekin tíund, stöndum ekki.

Eins og tíundarfrelsið í sjálfu sjer er mjög óeðlilegt og mótf- hverft aldarhætti nú á dögum, þannig mun erftt um margar eignir að sýna uppruna þess, og við hvaða rök það eigi að styðjast, og þegar þar við bætist, að tíundarfrelsið ekki er bundið neinum föstum samkynja reglum um allt land, þá virðist mjög nauðsynlegt, að það sje af numið. En með því að tíundarfrelsið allvíða hefur afargamla venju eða beinan skildaga við að styðjast, eins og er um Skálholtsstólsjarðir, fær nefndin ekki sjed, að það verði af numið, svo engum sje órjettur gjör, og það jafnvel þó fullt endur-

gjald komi fyrir, allt svo lengi sem konungstfundin er við lýði. Sje aptur konungstfundin, sem er hið eina gjald til landssjóðs, er undanþágan nær til, af numin, þá hverfur undanþágan um leið af sjálfu sjer, án þess þeir, sem hennar njóta, verði fyrir neinum órjetti, því að þeir eiga einungis heimting á að vera lausir við gjaldið, en ekki á því, að aðrir greiði það.

Nefndin verður því að leggja það til, að konungstfundin sje af numin, bæði af þeirri ástæðu, sem nú var nefnd, og svo vegna þess, að það ætti næsta illa við, þegar nýr almennur skattur er á lagður, að láta konungstfundina eina haldast sem sjerstakt gjald til landssjóðs jafnhliða hinum nýja almenna skatti, sjer í lagi ef hann, eins og nefndin mun stinga upp á, er lagður á sömu gjaldstofna og konungstfundin, enda mundi af því rísa óþarfur erfiðleiki við innheimtuna, sem ætti að vera sem einföldust.

II.

Þá er um það atriði ræðir, hvort greiða eigi hið nýja skattgjald í landaurum — og þá í hverjum landaurum, eða hvort eigi mundi gjörlegt að lögleiða skattgreiðsluna í peningum, þá verður fyrst að athuga, í hverjum aurum manntalsbókargjöldin hafa verið greidd að undanfögnu. Af eptirritum þeim af manntalsbókunum, sem nefndin hefur feengið í hendur, má sjá, að í suðurumdæminu hafa megingjöldin greiddt í peningum og landaurum, en að eins lítið eitt með innskriptum í verzlunarreikninga sýslumanna hjá kaupmönnum, og líkt er þessu háttað í vesturumdæminu. En í norður- og austurumdæminu er þetta nokkuð á annan veg; þar hefur mestur hluti manntalsbókargjaldanna verið greiddur í innskriptum hjá kaupmönnum, nokkuð í peningum, en lítið í landaurum, og í sumum sýslum ekkert. Sem dæmi þessu til sönnunar leyfir nefndin sjer að taka fram, að hið síðasta árið, eða 1875, greiddust í landaurum:

í Skaptafellssýslu	alls	. . .	1514 álnir
- Rangárvallasýslu	—	. . .	1611 —
- Mýrasýslu	—	. . .	157 —
- Dalasýslu	—	. . .	100 —
- Húnavatnssýslu	—	. . .	650 —
- Eyjafjarðarsýslu, Norður-Múla- og Suður-Múlasýslum		. . .	ekkert.

Af þessu má sjá, að yfir höfuð að tala hefur minnstur hluti manntalsbókargjaldanna greiðzt í landaurum.

En þrátt fyrir það vill nefndin þó eigi ráða til, að gjaldþegnum sje gjört það að ófrávíkjanlegri skyldu í hinum nýju skattalögum, að greiða skattgjaldið í peningum, hvernig sem á stendur. Nefndin játar að visu fúslega, að það væri mjög æskilegt, ef því yrði hvervetna komið við, að allir skattar og gjöld til opinberra eða almennra þarfa væru greidd í peningum, því á þann hátt yrði ekki að eins gjaldheimtan einfaldari og óbrotnari fyrir gjaldtakendur, heldur gæti þá og enginn ágreiningur orðið milli gjaldtakanda og gjaldþegna um gildi landaurategunda þeirra, sem látnar væru í gjöldin. Svo væri það og mjög ósanngjarnt, að því er snertir þau gjöldin, sem renna í landssjóð, að gjöra sýslumönnum að skyldu, að taka á móti þeim í landaurum með þeirra fulla verði, en svara þeim aptur til landssjóðsins í peningum, nema því að eins, að þeir fengju hæfilegt endurgjald fyrir, að koma landaurunum í peninga, en það hlyti annaðhvort að koma niður á gjaldþegnum eða landssjóðnum. En aptur á móti verður nefndin að álíta það að minnsta kosti vafasamt, hvort löggjafarvaldið getur gjört gjaldþegnum það að ófrávíkjanlegri skyldu, að greiða hvert skattgjald sem er í þeim aurum, *sem ekki eru unnir, og ekki geta orðið unnir í landinu sjálfu*, nema þá því að eins, að hið opinbera veiti nægilega tryggingu fyrir því, að þá aura sje jafnan að fá í landinu sjálfu í skiptum fyrir þá aura, sem landið gefur af sjer. En á meðan hjer er ekki komið á fót einhverri mynd af banka, eða þess konar stofnun, sem undir vernd hins opinbera eykur peningaveltuna í landinu, má jafnan búast við megnum umkvörtunum um peningaskort viðs vegar um landið. Nefndinni er það og kunnugt, að í sumum hjeruðum landsins hefur undanfarin ár verið hin mesta ekla á peningum, svo þeir, sem haft hafa efni og ástæður til að skipta landaurum móti peningum, hafa sjaldan átt kost á því. Sökum þessa hefur nefndin komizt til þeirrar niðurstöðu, að rjettast sje, að ákveða, að skattgjaldið af jörðum og lausafje gjaldist í peningum, en veita þó greiðendum skattsins jafnframt heimild til, að leysa sig undan peningagreiðslunni með landaurum, þó svo, að á skattgreiðendunum hvili það endurgjald, sem sýslumönnum ber að fá, fyrir að koma landaurunum í peninga, svo það ekki baki landsjóðnum nokkurn kostnað.

Þessu næst er að hugleiða, í hverjum landaurategndum skatt-

inn skuli greiða, þegar eigi eru peningar fyrir hendi til að borga hann með. Nefndin er einhuga á því, að ekki eigi að vera gjaldgengar í skattinn nema að eins hinar helztu og algengustu landaurategundir, sem talðar eru í hinum árlegu verðlagsskrám. Þannig ættu t. a. m. á sveitajörðum ekki aðrir landaurar að vera gjaldgengir í skattinn, en veturgamlir sauðir (gemlingar), hvít ull, smjör, og öll skinnavara, og á sjávarjörðum mætti bæta við saltfiski og dún. Þetta eru hinar algengustu landaurategundir, og handhægustu í kaupum og sölum, en flestir landaurar aðrir, sem taldir eru í verðlagsskránum, eru annaðhvort ekki handhægir í viðskiptum manna, t. d. stórgripir, eða verð þeirra er mjög breytilegt eptir tíð og ástæðum.

Þar sem nefndin hefur stungið upp á, að skattinn skuli leggja á í álum, en ekki eptir peningareikningi þeim, sem nú er tíðkanlegur, eins og skattanefndin 1845 fór fram á, þá skal fyrst geta þess, að landaurareikningur hefur þjer á landi verið jafnan við hafður á öllum sköttum og gjöldum til opinberra þarfa, allt til skamms tíma, og er því sú skattaálöguaðferð orðin svo innrætt rjettarmeðvitund landsbúa, að þeir mundu naumast kunna vel annari skattaálöguaðferð. Því næst er þess að geta, að gildi peninga er í sjálfu sjer mjög breytilegt í viðskiptum manna, en landauraverðlagið (alín og hundrað) er óbreytanlegt, og stendur jafnan í rjettu hlutfalli við hinar almennu lífsnaðsýnjar. Þannig mundi, ef þjargræðisvegir landsins eíndust til nokkurra muna, sem vonandi er að verði, þegar samgöngurnar aukast, og fjör og líf fer aptur að færast í þjóðina, landaurar hækka í verði, en gildi peninga standa í stað. Gæti þá svo farið, ef skatturinn væri ákveðinn eptir peningareikningi, að hann yrði ónógur til að fullnægja þeim þörfum, sem hann á að fullnægja, svo honum yrði að breyta með nýjum lagaákvörðunum, og væri það mjög óheppilegt. Þetta vill nefndin fyrirbyggja, með því að ákveða skattinn í álum, svo hann fari hækkanði eða lækkandi eptir hinu almenna gangverði á landaurum í landinu. Og í þriðja lagi ber að líta á það, að væri skatturinn miðaður við ákveðna peningaupphæð, mundi töluverður ójöfnuður koma fram milli ýmissa hjeraða landsins, sökum þess, að gildi landaura á móti peningum er töluvert lægra í sumum sýslum, en sumum; þannig hefur nefndin veitt því eptirtekt, að í ár er til að mynda meðalverð í Skaptafellssýslu nálægt $\frac{1}{4}$ parti lægra en í Ísafjarðarsýslu, og nær því sami munur er á meðalverði í sumum

öðrum sýslum landsins. Væri því skatturinn lagður á eptir peningareikningi, kæmi hann þeim mun harðar niður á Skaptafells-sýslu, en Ísafjarðarsýslu, sem Skaptafellssýsla þarf að láta fleiri landaura en Ísafjarðarsýsla fyrir þá upphæð, sem skattgjaldinu nemur. Þetta eru hinar helztu ástæður fyrir því, að nefndin hefur lagt það til, að skatturinn á jarðir og lausafje yrði miðaður við álnagjald, en ekki peningareikning.

III.

Hið þriðja atriði, sem nefndinni er falið að íhuga, er það, hverri upphæð hið nýja skattgjald skuli nema, hvort heldur þeirri upphæð, er nú kemur af hinum nefndu gjöldum samanlögðum, og yrði að reikna hana út eptir tekjum hinna þriggja síðustu ára, eða hvort bæta skuli við þessa upphæð nokkrum hundruðustu pörtum. Hjer verður þá fyrst að gæta þess, hversu miklu manntalsbókar-gjöld þau nema, sem nú renna sumpart beinlínis í landssjóð, sumpart til sýslumanna sem laun þeirra; en þessi gjöld eru: 1, skattur; 2, gjafthollur; 3, konungstíund; 4, lögmannstollur, og 5, manntalsfiskur í Gullbringusýslu. Eptir skýrslum þeim, sem nefndinni hafa borizt í hendur, hafa gjöld þessi verið að meðaltali árin 1873—1875:

1, skatturinn	47,546 áln. ¹
2, gjafthollurinn	31,418 —
3, konungstíundin	26,890 —
4, lögmannstollurinn	1,524 —
5, manntalsfiskur	977 —
og verða þá þessar tekjur alls	108,355 —

En með því að nefndin verður að ætla, að engin næg ástæða sje til, að minnka skatta og skyldur hinna núverandi gjaldanda, ef þeim verði að eins haganlega fyrir komið, svo að gjöldin komi jafnar niður á gjaldstofnana, en hin eldri gjöld komu, verður við þessar 108,355 álnir að bæta þeirri upphæð, sem gjaldfrelsi það nemur, sem nú fylgir einstökum fasteignum, eða sem sumir menn, embættismenn og ekkjur þeirra og hreppstjórar hafa; því að auk þess, sem landssjóðurinn mun fyllilega þarfnast þessa tekjuauka,

1) Þess skal hjer getið, að með því að nefndin engar skýrslur hefur enn fengið úr Barðastrandarsýslu, þá eru manntalsbókargjöld öll talin þar eptir áætlun.

þá verður, að nefndarinnar ætlun, alls eigi hjá því komið, að bæta þeim mönnum, sem nú njóta þessa gjaldfrelsis, ímissi þess, svo lengi sem þeir hafa hin sömu embættin, er þeir nú hafa. Gjaldfrelsi jarðeigna nemur nú að meðaltali hin þrjú síðusta árin, 1873—1875: 10,883 álnum, og undanþágur einstakra manna: 11,680 álnum, og nemur þá gjaldfrelsi hvorratveggja, jarðeigna og einstakra manna, til samans 22,563 álnir, og þá er þessu er bætt við hin núverandi manntalsbókargjöld, verður það samtals 130,919 áln., og má hinn nýi skattur, að nefndarinnar ætlun, með engu móti nema minni upphæð. En nefndin verður og að telja víst, að nauðsyn beri til, að láta hinn nýja skatt nema nokkru meira, ef landssjóðurinn á að geta fullnægt hinum brýnustu þörfum; enda ætlar hún, að gjaldþegnum verði eigi þýngt um megn, þótt nokkrum hundruðustu þörtum sje við bætt, og telur hún 15 af hundraði hverju nærbæfis, svo að hinn nýi skattur þannig verði 1 alin af hverju jarðarhundraði, og 1 alin af hverju lausafjrhundraði, eins og nefndin síðar mun stinga upp á að hið nýja gjald verði, og verður skatturinn þannig á allt landið nálægt 148,000 álnum; enda verður hann allt um það alls eigi þýngri hverjum einstökum gjaldþegn, en hin eldri manntalsbókargjöld nú eru, er þeir eru undan skildir, er gjaldfrelsis njóta, og koma ólíku jafnar niður á gjaldendur eptir efnahag þeirra, en hinir eldri skattar, ef uppástunga nefndarinnar nær fram að ganga. Sem dæmi má taka bónda, sem býr á 5 hundraða jörð og tíundar 5 hundruð; hann á að gjalda eptir uppástungu nefndarinnar 10 álnir í landssjóð; en nú geldur hann í tíund 3 álnir, og gjafstoll 5 álnir, og ef hann er auk þess í skatti, verður það alls 28 álnir auk lögmannstollsins. Sá, sem býr á 15 hundraða jörð, og tíundar 15 hundruð lausafjár, á að greiða í landssjóð 30 álnir, en nú geldur hann 35 álnir auk lögmannstolls. Aftur á hinn bóginn á sá, sem býr á 30 hundraða jörð og tíundar 30 lausafjrhundruð, að gjalda framvegis 60 álnir, en manntalsbókargjöld hans nú eru að eins 48 álnir auk lögmannstollsins.

Ástæður nefndarinnar fyrir þessum viðauka eru einkum þær, er nú skal greina.

1. Fyrsta ástæðan er sú, að gjöra má ráð fyrir, að opt og einatt geti svo að borið, að hinn nýi skattur greiðist eigi allur með skilum, eins og hann er ráðgjörður, einkum af lausafjennu, með því að kvikfjernaðareignin hjer á landi er næsta stopul, og því

skatturinn af því mjög óvís; og eptir því sem nefndinni er kunnugt, ætlar hún það engar ýkjur, þótt hún telji þá óvissu eina næga ástæðu til viðauka þess, sem hún stingur upp á, eða 15 af hundraði hverju; því að ef mjög harðnar í ári, getur hæglega svo farið, að lausafjárskatturinn rýrni allt að fjórðung fyrir ýmsleg misferli sjenaðarins, og hinn síðasti vetur og vor hefur sýnt það ljóst, að eigi er vanþörf á, að gjöra ráð fyrir nokkrum talsverðum óhöppum og rýrnun tekjanna af þeim sökum, þar sem sauðfjen-
aðurinn hefur hrunið þúsundum saman af ýmsum ástæðum, og ýmsir þeir búendur munu vera, er misst hafi allt að helming sauðfjár síns, auk þess sem gjöra má ráð fyrir, að alla-jafna verði þeir nokkrir, er eigi geta galdið skatta sína og skyldur sökum fátæktar, þótt engin sjerstök óhöpp beri þeim að höndum. Til sönnunar því, að eigi sje því of aukið, að leggja nokkuð ofan á fyrir óhöppunum, skal nefndin geta þess, að manntalsbókargjöldin eru nú eptir meðaltali hin síðustu 3 árin nálægt 13000 álnum minni, en þau voru árin 1833—38, þar sem þau voru þá nálægt 121,200 álur, en eru nú, eins og áður er sagt, að eins 108,355 álur, og þó voru sum árin, er hið fyrra meðaltalið nær yfir, einhver hin hörðustu á þessari öld.

2. Önnur ástæða nefndarinnar til viðbótarinnar er sú, að eins og öllum landshögum vorum nú er varið, er það eigi að óþörfu eða um skör fram, að hið opinbera eða landssjóðurinn verji svo miklu fje, sem auðið er, til eflingar og bóta atvinnuvegum vorum, bæði til lands og sjávar, ef landið á nokkrum verulegum framförum að taka, til að auka samgöngurnar manna í milli í landinu sjálfu, og til ýmissa nýrra fyrirtækja, sem að framförum lúta, og hinar mörgu uppástungur, sem komu fram á hinu síðasta alþingi, sýna það ljóst og sanna, að það er næsta margt, sem þarf í lag að færa hjer á landi, en sem alls eigi má við búast að einstakir menn vilji eða geti kostað fje til, og sem því ferst fyrir, nema því að eins að landssjóðurinn hlaupi undir bagga.

3. Þá er það enn ein ástæða til viðbótarinnar, að landssjóðurinn beið eigi alliltinn ímissi við það, að alþingistollurinn var af numion, þar sem hann þar missti um 16,000 kr. eða nálægt 32,000 álnum á ári að minnsta kosti, og þann tekjumissi verður hann þó að fá bættan á einhvern hátt, og mun því eigi verða um of, þótt hinn nýi skattur yrði einhverju litlu rífari en hin núverandi gjöldin, þegar vel lætur í ári, eða engin sjerleg óhöpp vilja til,

4. Það verður og að hafa hugfast, er ræða skal tekjur landsins og útgjöld, að það eru að eins 5 ár eptir, unz farið verður að draga af tillaginu til Íslands úr ríkissjóði Dana eptir lögunum 2. janúar 1871, og að lausatillagið, 40,000 kr., er alveg horfið að 25 árum liðnum, og ef skattar landsbúa eiga þá eigi að aukast um of, eða svo, að engin líkindi sjeu til, að gjaldendur geti greitt þá, verður í tíma að hugsa fyrir því, að hafa eitthvað í höndum, er komið geti í stað þessa tillags úr ríkissjóði Dana. Það er með öðrum orðum, að tekjum landsins og útgjöldum verður að haga þannig, að landssjóðurinn sje viðbúinn þessum tekjumissi, og er þá auðsjeð, eptir því sem viðlagasjóðurinn hefur aukizt þau 5 árin, sem liðin eru, síðan hann var stofnaður, eptir skýrslum stjórnarinnar sjálfrar, að eigi er það að óþörfu, þótt öllu sje til haga haldið, sem auðið er.

IV.

Í erindisbræfi nefndarinnar er henni enn fremur boðið að láta uppi álit sitt um, hvort nema beri úr lögum gjaldfrelsi það, sem fylgir einstökum fasteignum og sumir menn hafa, og, ef nefndin fellst á það, hvort veita beri skaðabætur fyrir missi slíks gjaldfrelsis.

Þegar um gjaldfrelsi, eða eins og hjer um undanþágur frá að greiða gjöld til landssjóðsins, er að ræða, þá getur það sumpart verið almennt gjaldfrelsi, eða undanþága undan öllum gjöldum til landssjóðs, sumpart einskorðað gjaldfrelsi, eða undanþága undan tilteknum, nafngreindum gjöldum. Aftur á hinn bóginn getur gjaldfrelsið verið veitt annaðhvort tilteknum mönnum eða stjettum, eða þá tilteknum eignum. Gjaldfrelsi það, sem veitt hefur verið einstökum fasteignum hjer á landi, er mjög svo einskorðað, og það svo, að það að eins nær til eins af manntalsbókargjöldunum, konungstíundarinnar. Af manntalsbókargjöldunum eru það skattur, lögmannstollur og konungstíund, sem í þessu efni geta komið til greina, því að gjafstollur og manntalsfiskur leggst ekki á fasteign. Að því er skattinn snertir, þá leggst hann, þar sem samlagnings-skattur er tekinn, að nokkru leyti á fasteignina, en allar undanþágur undan skattinum eru eingöngu persónulegar, svo sá, sem fyrir sjálfan sig er skattskyldur, verður að gjalda samlagningskatt af jarðeign sinni, hverju nafni sem hún nefnist, hvort sem hún

áður hefur verið stólseign, kirkjueign, þjóðeign, eða þó hún af öðrum ástæðum sje undanþegin konungstíundargjaldi. Hið sama er um lögmannstollinn, að hann leggst jafnt á allar jarðir, sje sá, sem á jörðinni býr, ekki fyrir sjálfan sig undanþeginn að greiða lögmannstoll. Sem gjald af fasteign til landssjóðs, sem undanþágur voru veittar frá, má nefna alþingistollinn, þó hann sje nú upphafinn; undan honum voru að eins þegar ljensjarðir presta, «beneficii»-kirknaeignir, spítalaeignir og aðrar jarðir, sem til guðspakka voru lagðar; aptur á móti átti að gjalda hann af sjálfseignarkirkjujörðum, nema að því er snerti prestsmötuna, bújörðum embættismanna andlegra og veraldlegra, þjóðeignum og öllum eignum einstakra manna, þótt þær áður hefðu verið stólseign, þjóðeign eða önnur opinber eign. Undanþágurnar frá alþingistollinum voru því í edli sínu persónulegar, þar sem þær beinlínis voru ívilnun til prestakallanna og hlutaðeigandi opinberra stofnana til þess að rýra ekki tekjur þeirra. Loks má geta þess, að búnaðarskólagjaldið leggst án greinarmunar á alla fasteign.

Það verður þannig konungstíundin ein, af þeim manntalsbókargjöldum, sem nú eru, er gjaldfrelsi jarða nær til, en, eins og sýnt er fram á hjer að framan (bls. 7.), hlýtur það gjaldfrelsi að standa og falla með konungstíundinni, svo að, ef konungstíundin verður af numin, eins og nefndin stingur upp á, þá getur ekki lengur verið umtalsmál um neinrar undanþágur undan henni. Frá nefndarinnar sjónarmiði virðist því ekki geta verið spurning um það, hvort nema eigi af gjaldfrelsi það, sem fylgir einstökum fasteignum, því það er ekki lengur til, þegar konungstíundin er upphafin, heldur þá um hitt, hvort veita eigi einstökum fasteignum undanþágur að öllu eða nokkru leyti undan hinum nýja skatti. En því verður nefndin að leggja fastlega á móti, því að allar undanþágur undan skattgjöldum, og einna helst þær, sem fylgja fasteignum, eru mjög óeðlilegar og óvinsælar, og þegar skatturinn á fasteign, eins og nefndin stingur upp á, er ábúðarskattur, virðist ekki geta orðið um neinrar undanþágur undan honum að ræða, sem fylgi tilteknum fasteignum; ætlu nokkrar undanþágur undan honum að eiga sjer stað, ætlu þær að vera persónulegar.

Um hið persónulega gjaldfrelsi, eða gjaldfrelsi það, sem veitt er ýmsum stjettum, það er að segja embættismönnum, andlegum og veraldlegum, og ekkjum þeirra, aðstoðarprestum og hreppstjórnun, er nokkuð öðru máli að gegna, þar sem það nær til allra

mannaltalsbókargjalda þeirra, sem nú eru; en þó verður ekki álitid, að það sje almennt gjaldfrelsi í þeim skilningi, að það nái einnig til nýrra gjalda, er kunna að verða leidd í lög; sjest það meðal annars á því, að alþingistollurinn náði jafnt til embættismanna þeirra, sem jarðir áttu, sem til annara jarðeiganda. Þegar nú öll þau manntalsbókargjöld, sem nú eru, eru af numin, þá fær nefndin eigi betur sjeð, en að hið persónulega gjaldfrelsi falli burtu, að því leyti sem það nær til þessara gjalda, og að það því ekki verði að sjálfsgöðu heimfært upp á hinn nýja skatt, sem leiddur verður í lög, þar sem skattur þessi, að minnsta kosti eins og nefndin hugsar sjer hann, er allur annar en hin fornu manntalsbókargjöld, og á lagður eptir öllum öðrum grundvallarreglum.

En þó að hið persónulega gjaldfrelsi, að nefndarinnar ætlun, ekki nái að sjálfsgöðu til hins nýja skatts, þá gæti það þótt sanngjarnnt, að undan þiggja ýmsar stjettir undan honum, líkt og áður hefur átt sjer stað. Þessa skoðun getur nefndin samt ekki aðhyllt, því að þegar skatturinn er lagður á jarðarábúð og lausafje, þá virðist eðlilegast, að allir, sem hafa jörð til ábúðar og eiga tíundbært lausafje, sæti sömu kjörum um skyldur þær, er því eru samfara. Nefndin getur heldur ekki sannfærzt um, að neinar sjerstakar ástæður sjeu til að undan þiggja embættismenn undan skattgjaldinu, þegar þeir hafa landbúnað um hönd, því að þeir hljóta að hafa sömu skyldur og aðrir til að taka þátt í gjöldum þeim, sem nauðsynleg eru í opinberar þarfir, eins og ekki heldur verður á móti því mælt, að þeir að öllum jafnaði sjeu allt eins færir um það eins og aðrir. Það hefur að vísu opt verið sagt, meðal annars í álitsskjali skattanefndarinnar 1845, að kjör prestanna hjer á landi væru svo bág, að þeir þyldu engar verulegar nýjar álögur, og nefndin skal ekki bera á móti því, að kjör sumra presta eru ekki eins góð og æskilegt væri, en að bæta þau upp á þann hátt, að undan þiggja prestastjettina undan gjöldum í opinberar þarfir, virðist nefndinni bæði óeðlilegt og í mesta máta ósamsvarandi tilganginum. Það liggur í augum uppi, að því stærri sem jörð sú er, sem presturinn býr á, og því meiri fjenað sem hann á, því meira nemur undanþágan, og því meiri uppbót er hún á launum hans; en það er eins ljóst, að því minni jörð, sem presturinn hefur til ábúðar, og því minni fjenað sem hann á, því bágari eru kjör hans, og því fremur þarf hann uppbótariannar við, en því minni verður hún, og sje presturinn búlaus, þá er gjaldfrelsið honum einskis-

virði og bætir ekkert kjör hans. Með því að gjaldfrelsið þannig bætir mest upp þau brauðin, sem sízt þurfa uppbótar við, en lítið eða ekkert þau brauðin, sem helzt þurfa hennar, þá getur það ekki verið rjetta aðferðin til að bæta kjör prestanna, að veita þeim undanþágu undan skattgjaldinu til landssjóðs, heldur verður að finna önnur ráð til þess, er betur samsvara tilganginum. Það, sem hjer er sagt um presta, á einnig við um prestsekkjur og embættismannaekkjur yfir höfuð að tala. Hinir aðrir embættismenn landsins eru nú svo launaðir, að nefndinni virðist engin þörf á að bæta kjör þeirra með neinum ívilnunum eins og þeirri, sem hjer ræður um, og sama býst nefndin við að verði um sýslumennina, hvort sem þeim verða veitt föst laun, eins og nefndin mun stinga upp á, eða þeim verður launað á annan hátt. Að því er kemur sjerstaklega til hreppstjóranna, þá er það hvorttveggja, að það virðist engin ástæða til að veita þeim sjerstök laun fyrir starfa þeirra, eins og hann nú er orðinn, enda ætti þá að launa þeim á annan hátt, en með undanþágu undan skattgjaldinu til landssjóðs. Nefndin verður því að vera þeirrar skoðunar, að engar undanþágur eigi að veita undan þinu nýja skattgjaldi, enda mundu allar slíkar undanþágur verða mjög svo óvinsælar hjá alþýðu, og gjöra skattgjaldið sjálft óþokkasælt.

Þegar þá hið annað atriðið kemur til fhugunar, sem er það, hvort veita beri skaðabætur fyrir missi þess gjaldfrelsis, sem sumar fasteignir og sumar stjettir hafa verið aðnjótandi, þá leiðir það af þeirri skoðun á gjaldfrelsi þessu, sem nefndin hefur látið í ljósi hjer að framan, að hún ekki getur álitnið, að þeim, sem þess hafa verið aðnjótandi, beri neinn rjettur til skaðabóta, þó gjaldfrelsið hverfi. Hefði gjaldfrelsið verið í því fölgnið, að sumar jarðir og sumar stjettir hefðu fyrirheit um að vera lausar við öll gjöld til landssjóðs, eða að gjalda lægri gjöld, en aðrar jarðir eða stjettir, þá hefðu þær ekki orðið sviptar því hagræði án skaðabóta. Hið sama er og, ef undanþága sú, sem sumum jörðum og sumum stjettum er veitt undan tilteknum gjöldum, væri af numin, og gjöldin látin haldast óbreytt að öllu fyrirkomulagi. En þegar, eins og hjer á sjer stað, gjaldfrelsið að eins nær til tiltekinna nafngreindra gjaldagreina, og öll þessi gjöld eru af numin, þá getur nefndin ekki sjeð, að gengið sje of nærri rjettindum einstakra manna, svo að af því geti leitt skyldu til að greiða skaðabætur, þó að þessar sömu jarðir og þessar sömu stjettir ekki verði að öllu

eða nokkru leyti undanþegnar nýju almennu skattgjaldi, sem er hinum fyrri gjöldum ólíkt að öllu fyrirkomulagi, og ekki hefur annað sameiginlegt við þau, en að það leggst á sömu gjaldstofnana.

En þó að þeim, sem gjaldfrelsisins hafa notið, ekki beri nein rjettarkrafa til skaðabóta fyrir missi gjaldfrelsisins, þá kynni mönnum að virðast, að sanngirni mælti með því, að þeim væri bætt það tjón eða sú rýrnun á eignum þeirra eða efnahag, sem þessi breyting hefur í för með sjer fyrir þá sjerstaklega fram yfir aðra gjaldþegna. Að því er gjaldfrelsi jarða, eða undanþáguna undan konungstíund snertir, þá væri það edlilegt, að slíkar jarðir væru meira virði í kaupum og sölum, og byggðust með hærri leigumála en aðrar jarðir gjaldskyldar með sömu gæðum, og þá væri einnig sanngjarnt, að eigendur þessara jarða fengju uppbót á þeirri rýrnun í verði jarðanna, sem leiðir af því, að þær fjellu í verði, eða leigumálinn lækkaði. En að því er nefndinni er frekast kunnugt, þá kemur þessi munur á tíundarfrjálsum og tíundarskyldum jörðum alls eigi fram í raun og veru, eins og skattaneftodin frá 1845 einnig hefur tekið fram. Tíundarfrjálsar jarðir eru ekki í hærri verði í kaupum og sölum, en tíundarskyldar jarðir með sömu gæðum, og í leigumálanum á þeim virðist ekki vera haft neitt tillit til þess, að leiguliðinn er laus við að greiða tíund af þeim, hvort sem þær eru bændaeignir, kirkjueignir eða þjóðeignir. Tjón það, sem eigendur tíundarfrjálsra jarða ættu að bíða við það, að allar jarðir verða sömu kjörum undirorpnar um gjaldskyldu til landssjóðs, er því að eins ímyndað, og ef skaðabætur ætti að veita fyrir missi gjaldfrelsisins, yrðu það bætur fyrir ímyndaðan en ekki verulegan skaða. Það mun vera almenn regla, að leiguliðum er í byggingarbrjefum þeirra gjört að skyldu að halda uppi öllum lögskilum af jörðinni, og þegar skatturinn á fasteign, eptir því sem nefndin stingur upp á, er ábúðarskattur, þá er andsætt, að leiguliðarnir finna meira til missis gjaldfrelsisins en eigendurnir, og ættu því annaðhvort að fá leigumálann hæfilega settan niður eða hlutdeild í skaðabótum þeim, sem veittar væru fyrir missi gjaldfrelsisins, og þá virðist það vera skylda hins opinbera að sjá um, að leiguliðarnir næðu rjetti sínum í þessu efni, með því að ákveða, í hverju hlutfalli skaðabæturnar ættu að skiptast milli eigandans og leiguliðans, en það álitur nefndin svo miklum erfðleikum bundið, að varla mundi audið að finna hið rjetta í því efni. Þar við bætist,

að þegar jarðir að eins eru byggðar upp á eitt ár, eins og almennast mun vera hér á landi, þá er landsdrottinn innan handar að segja leiguliðanum upp jarðarabúðinni, ef hann krefst lækkunar á leigumálanum eða hlutdeildar í skaðabótunum vegna missis tíundarfrelsisins, og byggja svo jörðina öðrum með hinum sama leigumála, og stinga svo skaðabótunum í vasa sinn. Eftir skýrslum þeim, sem nefndin hefur í höndum, nemur tíundarfrelsi jarða árlega hér um bil 10,900 álum á öllu landinu; þar af kemur

á bændaeignir	4730 álnir
- kirkjueignir	3858 —
- fátækraeignir	151 —
- þjóðeignir	2144 —

Þegar nú er um það að ræða, hvort veita eigi skaðabætur fyrir missi tíundarfrelsisins, þá virðist einungis geta verið um tvennt að velja, annaðhvort að veita engar skaðabætur, af því þær hvorki hafi rjett nje sanngirni við að styðjast, eða, ef menn ætla, að missir tíundarfrelsisins hafi fjártjón í för með sjer, sem skylt sje eða sanngjarnt að bæta, þá að veita fullar skaðabætur; en þá virðast þær ekki geta verið minni en 20faldar við það, sem tíundarfrelsið nemur árlega. Yrðu þá skaðabæturnar fyrir bændaeignirnar eingöngu 94,700 álnir eða nálægt 50,000 kr., fyrir kirkjueignirnar 77,160 álnir eða fullar 40,000 krónur, og fyrir fátækraeignirnar 3020 álnir eða rúmar 1500 krónur. Hverju endurgjaldið fyrir þjóðeignirnar mundi nema, treystir nefndin sjer ekki til að segja með neinni vissu, þar sem það rynni til leiguliðanna eingöngu, og yrði því að metast eftir öðrum reglum, en þó mun óhætt að fullyrða, að það ekki yrði minna en 20,000 krónur alls, eða tíföld hin árlega upphæð konungstíundarinnar af jörðum þessum. Og þessar 111,400krónur ætti landssjóðurinn að borga fyrir missi hagræðis, sem hvorki eigendur nje ábúendur jarðanna meta að neinu í kaupum og sölum, eða þegar þær eru byggðar. Áður en nefndin skilst við þetta atriði, virðist ástæða til að benda á ósamkvæmni þá, sem, eins og tekið er fram hér að framan (bls. 6.), á sjer stað um það, hverjar jarðir eru tíundarskyldar og hverjar ekki, er mundi leiða til hins mesta ójafnaðar, ef skaðabætur væru veittar. Þannig fengju t. a. m. ábúendur þjóðjarða í vesturamtinu ekkert endurgjald, þar sem þar er tekin tíund af öllum slíkum eignum, þó að ekki verði sjeð neia ástæða til að gjöra slíkan greinarmun; hið sama er um sjálfseignarkirkjujarðir, nema hvað ósamkvæmnin kemur þar enn

ljósar fram, þar sem sumir kirkjueigendur í sömu sýslunni fengju skaðabætur en sumir ekki, eins og t. a. m. í Dalasýslu eigendur Skarðs, Snóksdals og Staðarfells annars vegar, og eigendur Staðarhóls, Búðardals, Sauðafells og fleiri kirkjustaða hins vegar. Að endingu skal nefndin leiða athygli að því, að þegar jarðabókin nýja var lögleidd 1861, hækkaði hundradatalan mikið á sumum jörðum, og þá um leið öll þau gjöld, sem lögð eru á jarðir eptir hundradatölu, en þá datt engum manni í hug að hreifa því, að eigendur eða ábúendur þessara jarða ættu að fá skaðabætur fyrir það, að gjöldin af jörðum þeirra hækkuðu í samanburði við gjöldin af öðrum jörðum, þó að sú hækkun hafi víða verið eins tilfinnanleg eins og sú, sem leiðir af missi títundarfrelsisins. Af þessum ástæðum verður nefndin að leggja á móti því, að eigendum eða ábúendum jarða, sem nú eru undanþegnar konungstíund, sjeu veittar neinar skaðabætur fyrir það, þó þessi undanþága hverfi.

Að því er snertir hinar persónulegu undanþágur undan manntalsbókargjöldum, þá yrði það mjög tilfinnanlegt fyrir þá, sem þess eru aðnjótandi, ef þeir ættu að borga hið nýja skattgjald, sem yrði ný álaga á þá, og því álitur nefndin sanngjarnt, að þeir menn, sem eru lausir við þessi gjöld, verði undanþegnir hinum nýja skatti æfílangt, en þó svo, að ef þeir, eptir að lögin um hið nýja skattgjald eru orðin gild, fá annað embætti eða aðra stöðu, missi þeir undanþáguna. Að vísu hefur þessi ívilnun fyrst í stað í för með sjer talsverða rýrnun á tekjum landssjóðsins, en hún minnkar smátt og smátt, og hverfur með öllu, áður en langt um liður.

Þegar ræða er um, hvort veita skuli nokkrar skaðabætur fyrir missi gjaldfrelsis þess, sem nú fylgir einstökum fasteignum, þá get jeg, yfirkennari *Halldór Kr. Fríðriksson*, eigi verið samdóma mínum heiðruðu meðnefndarmönnum í því, að engar skaðabætur eigi að greiða fyrir ímissi þessa gjaldfrelsis, sem reyndar eigi nær til annars gjalds en títundarinnar, eins og tekið er fram hjer að framan, enda virðist mjer það eigi með öllu sjálfu sjer samkvæmt, að vilja bæta upp ímissi gjaldfrelsis þessa hinum einstöku mönnum, sem það nú hafa (hið persónulega gjaldfrelsi), en alls eigi jörðunum, sem það hefur fylgt. Mjer virðist þvert á móti hin sama regla í þessu efni eiga að ná til hvorratvegga, embættismannanna og jarðanna. Jeg játa það satt vera, að úr því konungstíundin er úr lögum numin, og nýtt gjald lagt á alla jafnt, þá hafi eigendur þeirra jarða, er hingað til hafa verið undanþegn-

ar konungstíund, eigi beinlínis lagaheimtingu á endurgjaldi fyrir hið forna tíundarfrelsi, eða að jarðir þeirra eigi að vera undanþegnar nokkru af hinum nýja skatti, af því að þær hafi áður verið lausar við annan skatt til landssjóðsins; en hið sama má og segja um gjaldfrelsi embættismanna, því að hvorki eptir konungsráðgjafi 7. marz 1774 nje tilskipun 17. júlí 1782 eru embættismenn losaðir við öll gjöld, sem á kunna að verða lögð til konungssjóðs, heldur að eins við manntalsbókargjöld, sem þá skyldu goldin í ríkissjóð, þ. e. skatt, gjafatoll, konungstíund og lögmanna-toll, og þeir geta því heldur eigi átt beina heimting á endurgjaldi fyrir ímissi gjaldfrelsisins; en það væri mjög ósanngjarnt, því það væri beinlínis að rýra tekjur þeirra; en hið sama virðist mjer og mega segja um eigendur hinna tíundarfrjálsu jarða, að hinn nýi skattur verður að rýra verð jarðanna, úr því sem það áður var, í samanburði við aðrar jarðir, því að jeg tel og verð að telja það vist, að þessar jarðir gangi minna í kaupum og sölum í samanburði við aðrar jarðir, en áður. Þegar einhver eigandi tíundarfrjálsrar jarðar hefur keypt jörð þessa svo og svo miklu verði, verður svo á að líta að minni ætlun, að hann hafi keypt hana við svo háu verði beint fyrir sakir tíundarfrelsisins; og þótt aðrar jarðir ýmsar jafndýrar og jafngóðar hafi verið keyptar og seldar við jafnháu verði og hin tíundarfrjálsa jörðin, er það eigi næg sönnun gegn minni skoðun, því að ýmsar aðrar ástæður hafa getað stutt þar að á ýmsan hátt, og sama má að minni ætlun segja um landskuldir þessara jarða, þótt það væri rjett, að tíundarfrelsi jarðanna væri alls eigi til greina tekið, hvorki við kaup og sölu jarða nje við leigumála þeirra, sem jeg get þó eigi ætlað með öllu rjett skoðað, þá liggur það í augum uppi, að eigandinn á hægra með að leigja þá jörðina, sem engin konungstíund gelzt af, og því minni gjöld hvila á, en hina, sem konungstíund á af að svara. Af þessum ástæðum virðist mjer því öll sanngirni mæla með því, að nokkurt endurgjald sje veitt fyrir ímissi tíundarfrelsis jarðeigna, þess sem hingað til hefur fylgt jörðum, er hinn nýi skattur er á lagður.

Hinar tíundarfrjálsu jarðeignir eru ferns konar: 1. bændaeignir; 2. fátækraeignir; 3. kirkjueignir; 4. þjóðjarðir, og skal jeg skýra frá hugsun minni um endurgjald handa hverjum flokk þessara jarða fyrir sig.

1. Bændaeignir þær, sem hjer ræðir um, eru flestar gamlar

stólseignir, sem seldar voru síðast á fyrri öld og fyrri hluta þessarar aldar með því beinu skilyrði, að þær væru undanþegnar konungstlund. Mjer dettur eigi í hug, að bæta skuli ímissi tíundarfrelsisins fullu verði, heldur ætla jeg nægja muni, að greiða sextánfalt verð hennar, enda getur eigandinn varið þessu fje, er hann fær það í hendur allt í einu, sjer talsvert haganlegar og arðsamar, en hann getur varið hinum árlega hagnaði af tíundarfrelsinu, svo að árstekjurnar af því geta jafnvel orðið eins miklar eins og tíundinni svarar. Konungstlundin af hinum tíundarfrjálsu bændaeignum nemur, eins og þegar er sagt (sjá bls. 18.), 4730 álnum árlega, og yrði þá endurgjaldið fyrir þær 75,680 álnir, eða hjer um 38,000 kr., sem landssjóðurinn ætti að greiða, en til þess að komast hjá að greiða þetta fje allt í einu eða á einu ári, sem mundi verða landssjóðnum um megn, mætti gefa út skuldabrfef upp á sjóðinn, er árleg leiga væri goldin af, 4 af hundraði hverju, en borga út þessi skuldabrfef smátt og smátt, svo sem á 20 ára fresti, og gæti það eigi verið tilfönnanlegt gjald fyrir landið, eða því um megn. Hverja hlutdeild leiguliðar á hinum tíundarfrjálsu jörðum fengju í þessu endurgjaldi, álit jeg landsstjórninni með öllu óviðkomandi; slíkt verður beinlínis að vera komið undir samkomulagi millum landsdrottna og leiguliða.

2. Konungstíund af fátækra jörðum nemur nú 151 al. árlega, og yrði þá endurgjaldið 2416 al., ef höfuðstólinn skyldi telja sextánfaldan við hina árlegu tíund, eins og af hinum tíundarfrjálsu bændaeignum, eða í peningum nálægt 1200 kr., og ætti sömu aðferð þar við að hafa, sem við bændaeignir, að gefa út arðberandi skuldabrfef fyrir innstæðunni, en borga út innstæðuna sjálfa á ákveðnu árabili.

3. Viðvíkjandi ljenskirksnaeignum (bændakirksnaeignir eru taldar með öðrum bændaeignum) er talsvert öðru máli að gegna; þar fæ jeg eigi sjeð, að nauðsyn beri til, að endurgjalda tíundarfrelsið lengur, en sömu leiguliðar sætu þær hinar sömu jarðir, sem þeir hefðu, þá er hin nýju skattalög væru lögleidd, því að við hin fyrstu ábúandaskipti mætti byggja jörðina beint með því skilyrði, að hinn nýi ábúandi ekkert endurgjald fengi fyrir ímissi tíundarfrelsisins, og þótt það nú eigi tækist, að byggja einhverja kirkjujörð með sama leigumála og áður sökum ímissis tíundarfrelsisins, þá gæti þó aldrei verið umtalsmál, að veita nokkurt endurgjald lengur, en sam prestur sæti í brauðinu, því að hinum næsta presti væri brauðið sjálf-

sagt veitt með þeim tekjum, sem það þá hefði án allrar uppbótar úr landssjóði fyrir ímissi fullrar landsskuldar einhverrar kirkjujardar, ef svo bæri undir. Þetta endurgjald yrði um 3858 álnir, eða um 1900 kr. hið fyrsta árið, en minnkaði smátt og smátt, og mundi horfið alveg eptir svo sem 15—20 ár.

4. Þegar um þjóðjardirnar er að ræða, getur að eins verið spurning um endurgjald til leiguliða þeirra, sem sitja þá jarðirnar, er skattalögin koma út; en mjer virðist þeir eigi njóta fulls jafnrættis við aðra landsbúa, ef þeir ekkert endurgjald fá, þar sem jarðirnar eru þeim leigðar beinlínis með tíundarfrelsi, eða með öðrum orðum: með lægri sköttum og skyldum til landssjóðs, en hinar tíundarskyldu jarðir eru leigðar ábúendum þeirra. Tíundarfrelsið á þjóðjörðum nemur nú 2,144 ál., eða rúmlega 1000 kr. árlega, en endurgjaldið byrði þar og smátt og smátt eins og á ljenskirknæignum, og væri alveg horfið eptir svo sem 15—20 ár.

Það er þannig mín skoðun, að eins og öll sanngirni mælir með því, að endurgjalda að nokkru ímissi tíundarfrelsisins á þeim jörðum, sem þess hafa notið, eins geti þetta endurgjald eigi orðið tilfínnanlegt landssjóðnum með því fyrirkomulagi, sem jeg hef talið hjer að framan.

V.

Því næst kemur til fhugunar það atriði, hvort leggja skuli hið nýja skattgjald bæði á fasteign (almennings eignir og eigur einstakra manna) og lausafje, og þá í hverju hlutfalli og eptir hverjum reglum.

Hjer á landi getur eigi verið um aðra gjaldstofna að ræða, nú sem stendur, er hinn nýi skattur verði á lagður, en jarðeignir og lausafje; því að hjer eru enn eigi aðrir gjaldstofnar, er svo miklar tekjur fengjust af, að hrykkju til þeirra gjalda, sem hingað til hafa legið á fasteignum og lausafje til landssjóðs; enda hafa þinir eldri skattar, sem nú skal af nema, mestmegnis á þeim legið, og eins og ábúendur jarðanna hafa hingað til greitt þau gjöld til landssjóðs, sem af jörðunum skyldi greiða, eins virðist og sjálfsagt, að sá skattur, sem nú yrði á þær lagður í stað hinna eldri, hvíldi beinlínis á ábúendum, en eigi jarðeigendum, enda hugsar nefndin sjer, að sjerstakur skattur yrði lagður á eigendurna að rjettu hlutfalli við jarðagjöldin, sem í þeirra sjóð renna, en sá skattur verður að eins lífll tekjuauki fyrir landssjóðinn, og getur eigi til greina

komið, þá er ræða er um skatt, er koma skuli fyrir hin núverandi manntalsbókargjöld.

Nefndin getur eigi dulizt þess, að fasteignarskattur, sem lagður væri á optir dýrleika jarðanna eða hundraðatali, og sem ábúendur skyldu greiða, hvort sem þeir væru eigendur eða leiguliðar, án alls endurgjalds frá landsdrottnum (ábúðarskattur), hefur þann mikla kost, að hann yrði víð og óbreytilegur, og þannig væri jafnan full víska fyrir því, hversu miklu þessi skattur mundi nema, og tekjur landssjóðsins af honum því ávallt ákveðnar og áreiðanlegar, og verður því eigi neitað, að það atriði er mikilsverður kostur við hvern skatt sem er. Og eins og innheimta þessa skatts yrði miklu umsvifaminni, einfaldari og óbrotuðari fyrir þá, sem skattinn eiga að heimta, eins væri það og mjög þægilegt fyrir greiðanda, að geta ávallt gengið að því vísu, hversu mikið hann ætti að greiða, og með því væri öll tortryggni frá hans hálfu útibýrgð.

Enn mætti og telja það kost við fasteignarskattinn, að bóndi sá, er leitar sjer ábýlis, vissi þegar í upphafi, hverju skattar hans og skyldur til landssjóðsins næmu, svo lengi sem hann byggi á sömu jörðinni, og gæti bogað sjer eptir því, er hann tæki jörð til ábýlis, að taka eigi stærri jörð, en svo, að hann gæti sjeð fyrir, að hann gæti staðið í öllum lögskilum, ef ekkert sjerstaklegt óhapp bæri honum að höndum. Það mætti og verða honum til uppörvunar, að bæta og nota sem bezt, að honum væri andið, ábýli sitt, er hann vissi það fyrir, að gjöld sín af ábýlinu og aflafje til landssjóðs jykist alls eigi, þótt fjenaður hans fjölgaði, en hjeldist ávallt hinn sami. Ónytjungurinn væri og að öllum jafnaði útilokaður frá því, að taka stóra jörð til ábúðar, því að skatturinn yrði honum um megn, en nú er það alltitt, að ónytjungar taki stórar jarðir til ábúðar, og hafi eigi meiri fjenað á henni, eða litlu meiri, en kúgildunum einum svarar. Með því líka, að jörðin ætti að standa að veði fyrir fasteignarskattinum, mundu jarðeigendur verða tregari til, að leigja jarðir sínar ónytjungum, og þannig gæti þá fasteignarskatturinn óbeinlínis orðið til þess, að landbúnaðurinn færi heldur batnandi, er jarðeigendum væri enn meir árfæandi en hingað til, að fá nýta og dugandi leiguliða á jarðir sínar, er þeir gætu átt vísu að eigi bökuðu sjer nein útgjöld.

Aptur á hinn bóginn er það galli við fasteignarskattinn, að því fer sjarri, að nokkur víska sje fyrir því, að hann leggist á greiðendur eptir efnahag þeirra, að þvert á móti gæli svo farið,

að talsverður ábúðarskattur legðist á þá gjaldendur, sem væru alls eigi færir um að greiða hann, og meira að segja, hann getur komið niður á þeim, sem eigi geta að öllu haft ofan af fyrir sjer og sínum, en verða að þiggja af sveit, og hafa engan annan pening við að búa en leigupening einn; því að ábúð stórrar jarðar út af fyrir sig er alls engin sönnun fyrir velmegun ábúandans.

Annað atriði í þessu máli er það, að til þess að fasteignarskattur yrði rjettlátur, yrði jarðamat landsins að vera að minnsta kosti gallalítið, og væri gallalaust jarðamat til, eða gæti fengizt, mundi nefndin eigi hika við, að ráða til að leggja skattinn á jarðirnar eingöngu; en nefndin er þeirrar sannfæringar, eins og einatt hefur verið tekið fram, að hið síðasta jarðamat hefur mikla galla, og að naumast verði á lagðir nokkrir skattar eptir jarðabókinni 1861, nema því að eins, að bráður bugur verði að því undinn, að laga það jarðamat; en þótt nefndin ætli, að laga megi hið síðasta jarðamat talsvert, jatar hún þó á hinn bóginn, að mjög sje torvelt, og naumast auðið, að gjöra það svo úr garði, að eigi verði nokkrir gallar á, og þá færi og eigi heldur sá skattur, sem á jarðirnar væri lagður, að rjettum jöfnuði.

Nefndin hefur áður sýnt fram á (við 3. atriðið), að hinn nýi skattur muni naumast mega minni vera, en allt að 150,000 álnir, eigi hann að samsvara hinum eldri sköttum, sem af nema á, og fullnægja þörfum landssjóðsins, sem nú eru. Eptir hinni nýju jarðabók er dýrleiki allra jarða á landinu 86,755 hundr., þótt gjört sje ráð fyrir, að hinar mestu misfellur verði af numdar við endurskoðun jarðamatsins, þá mun naumast heppnast, að ná að öllu hinu rjetta hlutfalli milli hinna einstöku jarða í sömu sýslu, og því síður millum sýslna eða amta; og þótt gjöra megi ráð fyrir, að hundradatalan við þessa endurskoðun muni fremur lækka en hækka, þar sem sumar sýslur eru nú miklu hærri metnar en aðrar að rjettri tiltölu, svo sem Rangárvallasýsla, þá mun naumast fullur jöfnuður nást millum amtanna. Sje skatturinn lagður á jarðadýrleikann einan, eins og hann nú er, þá kemur $1\frac{3}{4}$ álnar á hvert jarðarhundrad, því að minna brot en fjórðung er naumast ráðlegt við að hafa. Eptir því kæmi á:

suðuramtið	49,791 al.
vesturamtið	35,796 —
norður- og austuramtið	66,234 —
eða samtals	151,821 al.

Sjú nú þetta álnatal miðað við manntalið, þá kemur á hvern mann í suðuramtinu, þegar Reykjavík er dregin frá, rúmar 2 áln.

- vesturamtinu — 2 —
- norður- og austur-amtinu 2,4—

Sjú aptur á móti einstakar sýslur teknar, og skattinóm jafnað á þær eptir hundræðatali, þá verður munurinn enn meiri; því að þá kæmi á hvern mann t. a. m. í

Ísafjarðarsýslu	1,3 ál.
Strandasýslu og	} 1,6 —
Gullbringu- og Kjósarsýslu	
Snæfellsnessýslu	1,7 —
Suður-Múlasýslu og	} 1,9 —
Norður-Múlasýslu	
Rangárvallasýslu,	} 2,5 —
Árnessýslu og Húnavatnssýslu	
Mýra- og Hnappadalssýslu og	} 2,6 —
Eyafjarðarsýslu	
Dalassýslu	2,9 —
Skagafjarðarsýslu	3,0 —

Af þessu er þá auðsjeð, að fasteignarskattur einn saman mundi koma allþungt niður á sumar sýslur norður- og austurumdæmisins, og jafnvel í suðurumdæminu í samanburði við ýmsar sýslur vesturumdæmisins.

Af þeim ástæðum, sem þegar eru taldar, verður því að nefndarinnar ætlun jarðarskatturinn einn óhafandi, þrátt fyrir þá kosti, sem hann hefur, og þegar þar við bætist, að hann mundi sæta mjög miklum mótspyrnum hjá landsbúum, og það svo miklum, að til þess gæti dregið, að lagfæring á skattalögum landsins, sem allir telja nauðsynlega, færist enn fyrir um óákveðinn tíma, þá getur nefndin með engu móti ráðið til, að leggja hinn nýja skatt á dýrleika jarðanna eingöngu.

Því næst kemur til fhugunar, hvort leggja skuli hinn nýja skatt á lausafjed eitt. Sumir eru þeir, er talið hafa gjaldstofn þennan hinn sanngjarnasta og rjettlátasta sökum þess, að skatturinn legðist þannig á þann gjaldstofn, sem gefi eða geti gefið skattgreiðanda beinan arð í aðra hönd, og gjöri hann þannig færan um, að greiða skattgjaldið af hendi, sjú það sanngjarnlega á lagt; það er með öðrum orðum, að lausafjárskattur geti naumast náð til annara, en þeirra, sem hafi efni á að greiða hann. En eptir ætlun

nefndarinnar er lausafjeð alls eigi áreiðanlegur gjaldstofn, eða óræk sönnun fyrir því, að sá skattur, sem á það yrði lagður, komi niður á greiðendur eptir sönnunum efnahag þeirra. Því að í fyrsta lagi er það, að til þess að skatturinn verði sanngjarn, verður greiðandi að hafa fullan og vísan arð af gjaldstofninum, og þessi gjaldstofn sjálfur að vera óbrigðull, og enn fremur verður vissa að vera fyrir því, að gjaldstofninn sje eign greiðanda; en reynslan hefur sýnt og sýnir enn, að út af þessu bregður einatt. Það er alltítt, enn sem komið er hjer á landi, að í hörðum vetrum verður heyskortur, og búpeningur bænda lendir í mikilli megurð, og ef þá kalt vor kemur ofan á, missa bændur talsvert af sjeaði sínum, og það, sem eptir lifir, er gagnslítið að sumrinu til. Þannig er þá opt og einatt arðurinn mjög litill, og gjaldstofninn sjálfur hvikull og brigðull. Og á hinn bóginn munu þess og allmörg dæmi, að bændur eiga lausafje sitt allt eða mestallt í skuld, og er ávallt hæpið, að leggja miklar álögur á það sje. Þannig verður mjög isjárvert, að leggja þungan skatt á búpeninginn hjer á landi. Auk þess verður og að gæta þess, að arðurinn er mjög misjafn af búsmala í hinum ýmsu sýslum landsins, svo að helmingi fleiri sjeað þarf í einni sýslunni við það, sem þarf í hinn, til þess að eptirtekjan verði hin sama; en eins misjafnt er og það, hversu mikið þarf að kosta og hve mikla fyrirhöfn þarf að hafa til sama peningshalds á einni jörðinni og annari, og þannig kæmi skatturinn í rauninni mjög misjafnt niður á skattgreiðendur, ef skattinn skyldi allan leggja á tíundarbært lausafje eptir hundraðatali, þá er lítið er til arðsins af peningnum, og fyrirhafnar þeirrar, sem fyrir honum þarf að hafa, enda ællar nefndin, að varlega sje farandi í, að leggja þunga skatta á aflafje, með því að hætt er við, að þungir skattar hnekki mjög aflanum, og gjaldendur láti sjer eigi eins annt um, að afla þess fjár, er þeir vita að skattor liggur á, þar sem gjöld þeirra jykjust þá og að sama skapi, eins og þeir mundu gjöra; ef skatturinn væri enginn eða ljettbær, og einkum verður ójöfnuðurinn ljós, er þess er gætt, að skatturinn yrði hinn sami, hvort sem arðurinn væri mikill eða litill, hvort mikið væri haft fyrir að afla, eða lítið.

Enn fremur yrði skattur á tíundarbært lausafje ósanngjarn að því leyti, að hann yrði miklu þyngri á sveitabændum en sjávarbændum; með því að margir eru þeir sjávarbændur, og það þótt þeir sjeu efnadir menn, er engan eða lítinn búsmala hafa, nema

ef vera skyldi jarðarkúgildi, og því slyppu með öllu eða því nær við þennan skatt, með því að þá yrðu alls eigi til greina teknir neindir aðrir kostir jarðanna en sá, hversu mikill sjenaður þar væri hafður, en alls eigi hversu mikinn sjenað þar mætti hafa, og því síður hægðin til sjávarafnans nje önnur hlunnindi, sem opt og einatt eru margföld við arðinn af sjenadi þeim, sem hafa má á sveitajörðinni, og þannig sættu sveitabændur miklu þyngri skattaálögu en sjávarbændurnir. Til að sýna sem ljósast ósaongirni álögu-skattsins á lausafjeð eitt, skal nefndin leyfa sjer að nefna til Viðey í Gullbringusýslu. Hún er eptir jarðabókinni 1861 talin 261 hundruð. Þar er talið að fáist um 100 pd. af dún, auk allra grasnytjanna, sem fæða 15—20 kýr og nokkuð sauðfje, og ábúendur hennar yrðu þó með öllu lausir við allan skatt til landssjóðs, ef hann væri eingöngu lagður á lausafjeð; því að eptir manntalsbókunum er þar ekkert tíundarbært lausafje.

Ójöfnuður sá, er yrði á milli umdæmanna og einstakra sýslna, er skattinn skyldi leggja á lausafjeð eitt, má ljóslega sjá, er þess er gætt, hversu skatturinn kæmi niður á ömtin og einstakar sýslur. Eptir skýrslum þeim, sem nefndin hefur fengið í hendur, hefur tala hionna tíundbæru lausafjárhundraða á öllu landinu verið að meðaltali árin 1873—1875 alls 61,811 hundruð. Reyndar má gjöra ráð fyrir, að tíundarbært lausafje sje eigi alllitlum mun meira, og allmikill undandráttur eigi sjer stað allvíða; en nefndin vill þó eigi gjöra ráð fyrir meiri tíundarupphæð, en hjer er talin, enda gjörir það ekkert, að því er jöfnuðinn snertir, hvort lausafjeð er meira eða minna. Ef hinn nýi skattur er talinn 150,000 ál., kæmi rúmlega $2\frac{1}{4}$ alin á hvert lausafjárhundrað, og til hægðarauka teljum vjer, að $2\frac{1}{2}$ alin kæmi á hvert hundruð að meðaltali, og eptir því kæmi á:

suðurumdæmið	46,605 ál.
vesturumdæmið	32,890 —
norður- og austurumd.	75,032 —

og lenti þá því nær eins mikið á norður- og austurumdæminu, eins og hinum báðum til samans. Á hvern mann í hverju amtinu fyrir sig kæmi:

í suðurumdæminu, þegar Reykjavík er frá talin	2,0 al.
í vesturumdæminu	1,9 —
en í norður- og austurumdæminu	2,7 —

eða nær þriðjungu meira, en í hvoru hinu amtinu fyrir sig, og þó

yrði munurinn enn meiri, ef skatturinn væri miðaður við einstak-
ar sýslur; því að þá yrði skatturinn á hvern mann t. a. m.:

í Norður-Múlasýslu	3,4 ál.
- Húnavatnssýslu	3,1 —
- Skagafjarðarsýslu	2,7 —
- Dalasýslu	2,4 —
- Árnessýslu og Rangárvallasýslu .	2,3 —
- Þingeyjarsýslu	2,0 —
- Borgarfjarðarsýslu og Strandasýslu	1,8 —
- Ísafjarðarsýslu	1,0 —
- Gullbringu- og Kjósarsýslu rúmir	0,8 —

Þá er enn eitt atriði, sem dregur til þess, að óráðlegt sje, að leggja hinn nýja skatt á lausafjeð eitt, að það er mjög torvelt, ef eigi með öllu yfirvöldunum um megn, að ná áreiðanlegu fram-
tali á tíundarbærum kvikfjenaði gjaldanda, og vissu um hinn rjetta efnabag þeirra. Því að auk þess, sem peningseignin, eins og áður er sagt, er hjer mjög hæpin, og bóndinn auk þess getur opt og einatt hafa keypt allan sinn búpening í skuld, þá hefur það lengi brunnid við hjer á landi, að bændum hættir meira eða minna við að draga undan af peningi sínum, til að komast hjá gjaldi því, sem á það leggst til hins opinbera, einkum og sjer í lagi í þeim sveitunum, þar sem útigangur sauðfjenaðar og hróssa er mikill á vetrum, og fjáreignin því meiri, en valтари, og hefur nefndin sannfærzt um þetta af þeim skýrslum, sem hún hefur fengið í hendur.

Auk ókosta þeirra, sem nefndin þegar hefur talið á lausa-
fjenu sem hinum eina gjaldstofni, er hinn nýi skattur skyldi á lagður, verður nefndin enn að telja þann ókostinn, að með því móti yrði alls eigi ætlað á um, hverju skatturinn mundi nema ár hvert, þar sem hæglega gæti svo farið einstök ár, að hann yrði þriðjungu minni, en hann annars væri að meðaltali, svo sem um 3 eða 5 ár; enda væri það að nefndarinnar ætlun mjög isjárvert, að leggja allan hinn nýja skatt á lausafjeð eitt af þeirri ástæðu, að nú liggja þegar svo mikil gjöld á því, svo sem bæði til prests, kirkju og fátækra, og einkum til jafnaðarsjóðanna, að eigi sje gjörandi að þyngja því, nema sem minnst verður, til landssjóðsins.

Þannig er þá nefndin komin til þeirrar niðurstöðu, að hvorki sje gjörandi, að leggja allan skattinn á fasteignina eina, nje heldur á lausafjeð eingöngu, og hlýtur hún því að hverfa að hinu

sama ráði, sem skattnefndin 1845 stakk upp á, að skipta hinum nýja skatti niður á báða þessa gjaldstofna. Við þennan hinn blandaða skattinn nást að miklu leyti kostir bæði fasteignarskattsins og lausafjárskattsins, en ókostir hvors skattsins um sig koma miklu síður fram, eða hverfa því nær. Þannig er með hinum blandaða skatti vissu fengin fyrir því, að tekjur landssjóðsins verða eigi stórkostlegum breytingum bundnar, þar sem meiri hluti þeirra, fasteignaskatturinn, er vís og ávallt hinn sami, og innheimtan einnig að sama skapi einfaldari og óbrotnari, og ber því minna á þeim ókosti lausafjárskattsins, sem leiðir af hvikulleik fjáreignarinnar. Á hinn bóginn kemur skatturinn talsvert jafnar niður á sjávarbændur og sveitabændur, heldur en lausafjárskatturinn einn mundi hafa komið, þar sem sjávarbændurnir hefðu þá verið því nær alveg lausir við skattinn. Við þennan hinn blandaða skatt gætir og miklu síður undandráttair bænda, eins og bændur þá og hafa miklu minni freistni til að draga undan, þegar skatturinn á lausafjennu er svo ljettbær, og að minnsta kosti eigi meiri en $\frac{2}{5}$ við það, sem hann yrði, ef skatturinn væri allur lagður á lausafjeð. Því verður heldur eigi neitað, að skatturinn, þegar hann er lagður bæði á fasteign og lausafje, að öllum jöfnuði mun koma talsvert jafnar niður á skattgreiðendur, en hvor hinn skatturinn fyrir sig, eptir efnahag þeirra, og þannig kemur fram í þessum hinum blandaða skatti sú aðalkostur lausafjárskattsins, að hann leggst á eptir fjármagni og eignum gjaldanda; því að búandi sá, sem hefur stóra jörð til ábúðar, en lítinn kvikfjenað, yrði að gjalda talsvert hærri skatt af jörðinni einni, en hann geldur, er skatturinn er lagður á bæði jarðardýrleikann og lausafjárhundruðin, og aptur á hinn bóginn geldur sá, sem býr á lítilli jörð, en á mikið tíundarbært lausafje, við það meiri skatt, en hann ætti að greiða af jörðinni einni.

En því næst kemur þá til íhugunar, í hverju hlutfalli skatturinn skuli leggja á fasteign og lausafje. Það hefur lengi verið litið svo á hjer á landi, að hvert jarðarhundrað ætti fram að færa eitt kúgildi eða eitt lausafjárhundrað. Enda lætur nærri, að svo sje enn. Eins og kunnugt er, er dýrleiki allra jarða hjer á landi 86,755 hundruð; aptur á hinn bóginn eru hin tíundbæru lausafjárhundruð, eptir skýrslum sýslumanna, að meðaltali árin 1873—75 alls 61,811 hundruð. Þar við verður að bæta öllum kúgildum og leigupeningi, sem jörðunum fylgir, og er eigi tíundaður, og

sem telja má nálægt 17,000 hundruð eptir þeirri almennu reglu, að eitt kúgildi eigi að fylgja hverjum 5 jarðarhundruðum, og ef svo væri, þá verður leigupeningurinn eða kúgildin 17351 hundruð, og er þeim er bætt við þau 61,811 hundruð, sem talin eru fram til tíundar, verður lausafje landsins alls 79162 hundruð; vantar þá enn 7,593 hundruð, til þess hundradatala lausafjárins sje jöfn hundradatali jarðanna. Þess verður enn að gæta, að kúgildin eru víða færri en svo, að eitt kúgildi fylgi hverjum 5 jarðarhundruðum, svo sem í sjávarsveitunum, einkum í Gullbringusýslu og sumstaðar í Snæfellsnessýslu, þar sem nú sumstaðar enginn leigupeningur fylgir jörðunum, og að minnsta kosti víða mjög lítil í samanburði við hundradatal jarðanna. En bæði er það, að kúgildatalan er á hinn bóginn víða meiri en svo, að 1 kúgildi fylgi hverjum 5 jarðarhundruðum, svo að það mun höggva talsvert skarð í það, sem þau eru færri á sumum stöðum, og svo er nefndin sannfærð um, að svo mikið tíundarbært lausafje sje undandregið framtali, að óhætt sje að telja, að það nemi eigi að eins þeim 7593 hundruðum, sem áður vantar upp á, að lausafjrhundruðin væru jafnmörg jarðarhundruðunum, heldur og því, sem leigupeningurinn eða kúgildin kynnu að reynast færri en 17,353 hundruð, eða með öðrum orðum: að hið tíundbæra lausafje mundi reynast full 70,000 hundrada, ef öll kurl kæmu til grafar. Ef sú yrði nú reyndin á, að á hverri jörð væru flutt fram jafnmörg lausafjrhundruð, og jörðin er metin að hundradatali, þá kæmi í sama stað niður, hvort skatturinn er lagður allur á fasteignina, eða allur á lausafjed, eða honum jafnað niður á báða þessa gjaldstofna jafnt, eða eptir hverjum reglum. En því fer sjarri, að hundradatal lausafjárins á hverri einstakri jörð fari eptir hundradatali hennar. En úr því leggja skal hinn nýja skatt að nokkru leyti á dýrleika jarðanna, og að nokkru leyti á lausafjed, virðist, eptir því sem þegar er sagt, edlilegast og sanngjarnast, að leggja jafnt gjald á hvort hundraðið um sig, jarðarhundraðið og lausafjrhundraðið, og er hinn nýi skattur skal vera um 150,000 álnir, verður það í alin á hvert hundruð, enda ætlar nefndin, að það sje hið mesta gjald, er leggja megir á lausafjed í samanburði við fasteignirnar, með því að á því liggja talsverð gjöld, sem jarðirnar eru lausar við, svo sem er gjaldið til jafnaðarsjóðanna, og hefur það á hinum síðustu 3 árum verið að meðaltali á hverju lausafjrhundraði í suðurumdæminu 39 aurar eða nálægt $\frac{3}{4}$ alinnar, og í vesturumdæminu 39 $\frac{1}{3}$ aurar, og þetta árið er það í vestur-

konar fólk er allt frá talið, verður jöfnudurinn á gjaldinu í þessum sýslum og öðrum miklu meiri en sýnist í snöggu bragði, og að því er Strandasýslu snertir, þá er þar í meiri hluta sýslunnar litill fjenadur, með því að þar er vetrarriki meira, en í nokkurri annari sýslu landsins, en heyskapur litill. Þegar því þessar sýslur eru frá taldar, eða þau atvik, sem nú voru talin, til greina tekin, þá verður næsta litill munur á því, hversu skatturinn lendir á hverju amtinu fyrir sig eptir íbúatölu.

En við þessa álögu skattsins er það athugandi, að við það væri íþyngt öllum þeim greiðendum, sem eigi eru í skiptitíund, við það, sem áður var, og í samanburði við aðra gjaldendur, ef fátækraftiund þeirra skyldi haldast óbreytt eptir sem áður, og kæmi þessi skattauki þar niður, sem sízt skyldi, eða á þeim, er að líkindum eru efnaminnstir og sízt færir um gjöldin yfir höfn að tala, og það getur nefndin með engu móti talið rjettlátt eða sanngjarnt, og því er það, að hún verður fastlega að ráða til, að verði hinn nýi skattur lagður á lausafjed, svo sem hún hefur stungið upp á, verði þeir, sem eru eigi í skiptitíund, undanþegnir fjórða hluta tíundarinnar. Sumir kunna að koma með þá mólbáru gegn þessari breytingu á fátækraftiundinni, að hreppssjóðirnir missi við það tekjur nokkrar, en mólbára sú virðist eigi til greina takandi, úr því niðurjöfnun gjalda til hreppssjóðanna á hreppsbúa eptir efnun og ástæðum er lögbodin; því að í mörgum hreppum landsins nemur sá fjórði hluti tíundarinnar, er hjer um ræðir, mjög litlu, og næsta hægt að hækka aukaútsvarið um það, sem hann nemur, enda koma hreppsgjöldin því jafnar niður, þar sem ætla má með nokkurn veginn fullri vissu, að hreppsnefndunum; hverri í sínum hrepp, sje svo kunnugur efnahagur hinna gjaldskyldu hreppsbúa, að engum verði með aukaútsvarinu íþyngt um megn, eða einum íþyngt meira en öðrum eptir efnun og ástæðum, og ef niðurjöfnun eptir efnun og ástæðum á nokkurstaðar við, þá á hún við gjaldið til fátækra, og það því fremur, sem þeim, sem jafna niður gjöldunum, er kunnugri efnahagur gjaldanda.

Sumir hafa ætlað, að með hinum nýja skatti ætti að af nema dagsverk til presta, beint af þeim sökum, að þeir einir greiða það, sem eru eigi í skiptitíund. En með því að þetta gjald, sem er á lagt til að bæta prestunum upp þann hluta tíundarinnar, sem hefði átt að renna til þeirra, liggur fyrir utan ætlunarverk nefndarinnar, leiðir hún það mál hjá sjer að þessu sinni; enda verður hún að

ætla, að gjald þetta muni verða flestum gjaldendum lítt tilfinnanlegt, og sjer á hinn bóginn nú sem stendur eigi heldur neinn veg til að bæta prestum upp þann tekjumissi, sem þeir hefðu, er dagsverkið væri úr lögum numið, nema með því að bæta þeim hann úr landssjóði, og til þess getur nefndin alls eigi ráðið.

VI.

Þessu næst hefur nefndin, eins og fyrir hana er lagt í erindisbræfi heennar, íhugað, hvort ástæða sje til að leggja auk hins almenna skattgjalds, skatt á hús í hinum íslenzku kaupstöðum og verzlunarstöðum, og, ef til vill, þar að auki tekjuskatt, og skulum vjer nú leyfa oss að skýra frá áliti voru um þetta atriði.

Það hefur opt verið fundið að skattalögum vorum, að þau legðu öll gjöld landsins einungis á einn bjargræðisveg, landbúnaðinn, og á eina stjett, bændastjettina, í stað þess að allir bjargræðisvegir og allar stjettir ættu að taka tiltölulegan þátt í gjöldum þessum. Þessi aðfinning hefur áður fyrri haft við talsverð rök að styðjast, því allt fram um miðja þessa öld voru tekjur landsins, að frátöldum afrakstrinum af þjóðeignunum, hjer um bil eingöngu fólgnar í manntalsbókargjöldunum, er aptur hjer um bil eingöngu voru lögð á landbúnaðinn, og þar sem allir embættismenn og andlegrar stjettar menn voru undanþegnir þessum gjöldum, var það bændastjettin, og þá sjer í lagi sveitarbændurnir, sem öll gjöldin lögðust á.

Þessum ójöfnuði hefur nú að nokkru leyti verið af ljett á síðari árum, sumpart með því að leggja álögur á aðra bjargræðisvegi og tekjustofna, svo sem gjaldið til læknasjóðsins á sjávarafslann, og mestan hluta alþingiskostnaðarins á jarðeigendurna, hvernar stjettar sem þeir eru, sumpart með því að lögleiða nýjar álögur, sem lenda jafnt á öllum landsbúum, svo sem skipagjöldin, tollinn á áfenga drykki og tóbakstollinn. Ef uppástungur þær, sem nefndin hefur gjört hjer að framan um skattinn á jarðir og tíundarbært lausafje, fá framgang, þannig að skattur sá nær jafnt til allra þeirra, er stunda landbúnað og halda fjenað, hvernar stjettar sem þeir eru, og hvers eign sem jörðin er, þá er stigið mikilvægu feti framar á hinum sama vegi.

En allt um það verður ekki móti því borið, að mikið vanti á, að þeirri grundvallarreglu sje fullnægt, sem áður var drepíð á, og

sem nefndin verður að álíta rjetta og sanngjarna, að allar stjettir og allir bjargræðisvegir eigi, svo sem unnt er, að taka tiltölulegan þátt í gjöldum landsins, og nefndin getur jafnvel ekki dulizt þess, að stigið sje fæti aptur á bak í þessu efni, þar sem alþingistollurinn er af numinn. Af hinum beinu skattgjöldum til landssjóðs var alþingistollurinn hið eina, sem í raun og veru var lagt á efni gjaldanda, en ekki atorku hans, að öðru leyti en því, sem efnin eru ávöxtur atorkunnar, og nefndin hlýtur að gjöra ráð fyrir, að ástæðan fyrir að af nema þetta gjald hafi ekki verið sú, að löggjafarvaldið hafi álitit það rangt eða óhagfellt, að leggja skatt á efnin, heldur hin, að fyrirkomulag gjaldsins hafi ekki veitt næga tryggingu fyrir, að það í raun og veru lenti á þeim, sem ætlazt var til.

Eins og nú er, er landbúnaður og sjávarútvegur hinir einu atvinnuvegir, sem beinir skattar til landssjóðs eru lagðir á, enda eru það tveir helstu atvinnuvegir landsins, og hinir einu, sem nokkuð kveður að. Skatturinn af sjávarútvegnum er, nú sem stendur, lagður beinlínis á aflann eða tekjuupphæð þá, sem sjómaðurinn ber úr bótum; skattinn á landbúnaðinn á aptur eptir uppástungu nefndarinnar að leggja á sjálfan tekjustofninn, jarðarabúðina og hið hlundbæra lausafje, sem í raun rjettir kemur í sama stað niður, eins og þó skatturinn væri lagður á arðinn sjálfan, þegar skatturinn á tekjustofninn er miðaður við þann arð, sem búast má við að hann að öllum jafnaði gefi af sjer. Til þess nú að komast sem næst þeirri grundvallarreglu, sem nefndin eptir áður sögðu álítur vera hina einu rjettu og sanngjörnu, að láta gjöld landsins lenda sem jafnast á öllum stjettum og öllum atvinnuvegum, hefur nefndin sett sjer það mið, að finna það skattgjald, er geti náð til allra þeirra atvinnuvega og tekjustofna, sem til eru hjer á landi auk landbúnaðarins og sjávarútvegsins, og að koma því gjaldi svo fyrir, að það leggist með líkum þunga á þessa tekjustofna, eins og lækna sjóðsgjaldið og skatturinn á jarðir og lausafje leggst á sjávarútveginn og landbúnaðinn.

Hinn eini vegur, sem að áliti nefndarinnar stefnir að þessu miði, er að lögtaka almennan tekjuskatt, sem má til allra stjetta, allra atvinnuvega og allra tekjustofna, að undanskildum landbúnaði og sjávarútveg, sem skattur líks eðlis þegar er lagður á. En við þennan almenna tekjuskatt er það aðgætandi, að tekjustofnar þeir, er hann nær til, eru margs konar og hafa mjög þlíkt gjaldþol, eða með öðrum orðum: eru ekki færir um að bera hið sama gjald, en

það hlýðir ekki að leggja svo þungt gjald á neinn tekjustofn, að það verði honum til hnekkis eða jafnvel niðurdreps. Sökum þessa hefur nefndin álitid nauðsynlegt, að greina hina ýmsu tekjustofna sundur, og að leggja skattinn á hverja af þessum greinum eptir því, sem gjaldþoli hennar er til, og eptir því, hvernig gjaldinu hægst verður komið fyrir, það er að segja eptir því, hvort hagfelldast er að leggja það á sjálfan tekjustofninn eða á arðinn af honum, tekjurnar.

Eptir gjaldþoli sínu fellur tekjustofninn, að áliti nefndarinnar, í tvær aðalgreinir: arðberandi eign og atvinnu, er atvinnna er tekin í hinni yfirgripsmestu merkingu, eins og síðar mun skýrar sýnt verða, og virðist þá enginn vafi geta verið um það, að hin fyrri getur borið ólíku meira gjald en hin síðari, þar sem tekjurnar af arðberandi eign eru teknar á þurru landi, og optast án nokkurra affalla, en tekjurnar af atvinnunni að mestu eru komnir undir atorku og framkvæmdarsemi, og opt geta verið næsta stopular. Að vísu getur arðberandi eign verið margs konar, en nefndin ætlar þó, að sama tekjuskatt megi leggja á alla arðberandi eign, hvort sem hún er jarðeign, húseign, eða leigufje, það er: peningar eða annað lausafje, sem á leigu er sett. Nefndin hefur vandlega íhugað, hverju skatturinn af arðberandi eign eigi að nema, til þess að hann standi í rjettu hlutfalli við skattgjöldin til landssjóðs á öðrum tekjustofnum, og þannig, að hann þyngi ekki um of á skattgjaldanda, og hefur nefndin komið að þeirri niðurstöðu, að 5 af 100 af tekjuupphæðinni muni þezt samsvara þessu hvorutveggju. Það gjald, sem nefndinni virðist einna helst verða tekið til samanhurðar, er skatturinn á tíundbæru lausafje. Eptir uppástungu nefndarinnar á hann að vera 1 alin af hverju hundraði eða kúgildi, og þegar arðurinn er talinn 20 álnir af hverju kúgildi, sem mun vera hið almennasta, þegar kúgildi eru seld á leigu, þá verður sá skattur 5 af 100 af arðinum. Að þetta gjald geti orðið nokkrum gjaldanda þungbært, fær nefndin eigi skilið, og skal í því efni skráskotað til alþingistollsins, sem einungis var ætlaður til að standa straum af einni gjaldgrein, og það ekki nema að $\frac{3}{4}$ þörtum, en sem þó á stundum var hátt upp í að vera 5 af 100 af jarðarafgjöldunum; en nefndinni er ekki kunnugt um, að það gjald hafi í sjálfu sér þótt þungbært. Skattanefndin, sem skipuð var 1845, hefur einnig komið að þeirri niðurstöðu, að skattur sá á jarðarafgjöld, sem hún stakk upp á, ætti að vera 5 af 100. Loks má geta

þess, að ef títund væri goldin af allri arðberandi eign, eins og upprunalega virðist hafa verið til ætlaðt, þá væri það gjald mun hærri en tekjuskattur sá, sem hjer er stungið upp á.

Þegar nefndin af þessum ástæðum er komin að þeirri niðurstöðu, að tekjuskatturinn af arðberandi eign eigi að nema 5 af 100, þá eru tvær leiðir fyrir höndum með fyrirkomulag hans; önnur sú, að leggja hann á tekjurnar beinlinis, án þess að það komi til greina, í hverju hlutfalli þær standi við höfuðstólinn, það er að segja, hvort þær eru 4 af 100, 5 af 100 eða meira eða minna, sem sjer í lagi getur verið mjög mismunandi, þegar um tekjur af jarðeign er að ræða, og þær eru miðaðar við dýrleika jarðarinnar, þó hið almennasta eigi að vera, að landskuldin sje 5 af 100. Hin leiðin er sú, að leggja skattinn á tekjustofninn eptir þeim arði, sem búast má við, að hann gefi af sjer. Hin fyrri aðferðin hefur þann kost, að skatturinn þá ávallt leggst á hinar sönnu tekjur, því vitaskuld er það, að draga verður frá allar kvaðir, sem á tekjunum hvíla, áður en skatturinn er á lagður, svo sem rentur af veðskuldum í eigninni og umboðskostnað, ef hann er nokkur; en þar með fylgir aptur sá erfiðleiki, að fá vissu um, hverju tekjurnar nema í hvert skipti, sem skatturinn er heimtaður. Þegar skatturinn aptur er lagður á sjálfan tekjustofninn, getur út af því brugðið, að hann standi í rjettu hlutfalli við þann arð, sem tekjustofninn í raun og veru gefur af sjer það og það ár, en aptur er það minni erfiðleikum bundið að fá vissu um verðhæð sjálfs tekjustofnsins, en um arðinn af honum ár hvert. Um þetta efni hefur nefndin komið að þeirri niðurstöðu, að hin fyrri aðferðin eigi bezt við, þegar um tekjur af jarðeign og leigufje er að ræða, en hin síðari við húseignir. Að nefndin álitur rjettara að leggja tekjuskattinn af húseignunum á verð húsanna, en á leigu þá, sem af þeim gelzt, styðst sjer í lagi við það, að það mun vera almennast hjer á landi, að eigendurnir sjálfir hafi afnotin af húsum sinum, og yrði þá í hvert einstakt skipti að meta, hverju sanngjörn leiga eptir það og það hús næmi, sem mundi vera talsverðum erfiðleikum bundið, sjer í lagi af því, að hugmyndir manna um sanngjarnan leigumála á húsum virðast vera næsta mjög á reiki. Þegar leggja skal skatt á húseign, verður annars vegar að taka til greina allan þann kostnað, sem húseignin hefur í för með sjer, sjer í lagi árlegt viðhald á húsunum, lóðargjöld, brunabótagjald o. s. frv., og jafnframt að gæta þess, að skatturinn ekki sje svo hár, að hann fæli

menn frá að reisa timbur- og steinhús, en um skatt á aðrar húseignir virðist ekki geta verið umtalsmál. Nefndin álitur því sanngjarnt, að ákveða skattinn á húseignir eptir því hlutfalli, að arðurinn af húseigninni sje jafn lagaleigu af verði húseignarinnar, eða 4 af 100, og verður skatturinn eptir því $\frac{1}{5}$ af hverju hundræði eða 2 af hverju þúsundi í verði hússins. Þó skatturinn væri lagður á húsaleiguna, mundi niðurstaðan, að nefndarinnar hyggu, verða hin sama, því að þegar meta á, hvað sje sanngjörn leiga eptir hús, virðist það ekki verða gjört á annan hátt en þann, að þá sje sanngjarnlega leigt, er eigandinn ber úr býtum 4 af 100 af sje því, er hann á í húsinu, að öllum kostnaði frá dregnum.

Þegar þá kemur til hinnar annarar aðalgreinar gjaldstofna þeirra, er tekjuskatt skyldi af greiða, það er að segja til atvinnunnar, þá telur nefndin til atvinnu alla þá bjargræðisvegi, er heimta einhverja iðju andlega eða líkamlega, svo að tekjurnar eru ávöxtur iðjunnar. Þar undir fellur þá alls konar iðnaður og listir, verzlun, hvort sem er almenn kaupverzlun, kaupskipa-útgjörð, lyfjasala, veitingasala eða því um líkt, enn fremur alls konar embætti og sýslanir, þar með talið eptirlaun, biðlaun, lífeyrir o. s. frv., og loks hver vinna, sem er, líkamleg eða andleg, svo sem ritsmiði og spóltir.

Eins og áður er sagt, hlýtur nefndin að vera þeirrar skoðunar, að atvinnan hvergi nærri þoli eins þungar álgður, eins og arðberandi eign, að minnsta kosti ekki fyrir en tekjurnar af henni nema talsverðri upphæð, og að því verði að gæta hinnar mestu nærfærni, þegar leggja á skatt á hana. Á það sjer í lagi við um allar handiðnir, sem eru á mjög lágu stigi hjer á landi, og því þyrftu allrar þeirrar uppörfunar við, sem hið opinbera getur látið þeim í tje. Nefndin hefur ekki sjed sjer kleyft, að greina í sundur ýmsar tegundir atvinnuvega, og leggja skatt á hvern þeirra eptir því, sem honum væri til hæfis, heldur hefur nefndin kosið þann veg, að leitast við að koma skattinum svo fyrir, að hann geti ekki orðið neinum atvinnuvegi til hnökkis, en að hann hins vegar ekki sneiði neinstaðar þar fram hjá, sem efni eru fyrir. Það er þannig, að nefndarinnar hyggu, ekki tiltækilegt, að leggja skatt á atvinnuna, þegar arðurinn af henni er svo lítill, að hann ekki eða naumlega hrökkur til hinna brýnustu þarfa, og því álitur nefndin, að skattskyldan eigi ekki að byrja, fyrir en sjed er fyrir þessum þörfum, eða með öðrum orðum, að þegar arður atvinnunnar ekki nær til-

tekinni upphæð, eigi engan skatt af honum að greiða. Þegar tekjurnar aptur hafa náð þessari upphæð, getur það verið álitsmál, hvort leggja eigi skatt á þær afdráttarlaust eins og upphæð þeirra er til, og láta hann þá standa í sama blutfalli við hverja tekjuupphæð, hvort sem hún er hærri eða lægri, eins og tekjuskattinn af arðberandi eign, eða hvort gjaldskyldan eigi ávallt að byrja á sömu upphæð, og gjaldið síðan fara vaxandi í stærra hlutfalli, eptir því sem ætla má, að tekjurnar þoli hærri gjald, en þó aldrei svo, að gjaldið verði hærri að stnu leyti, en tekjuskatturinn á arðberandi eign. Nefndin hefur aðhyllt hina síðar nefndu aðferðina, sem að áliti nefndarinnar er sanngjarnari, því að því minni sem arðurinn af atvinnunni er, þeim mun minna gjald þolir hann að tiltölu, en því meiri sem arðurinn er, því síður verður gjaldið tilfinnanlegt, þó hærri sje.

Uppástungur nefndarinnar um tekjuskattinn af atvinnu fara því í þá átt, að þegar tekjurnar ekki eru meiri en 1000 krónur um árið, skuli engan skatt af þeim greiða; þegar tekjurnar eru hærri, skuli greiða 1 af 100 af því, sem er fram yfir 1000 kr. og allt að 2000 kr. fullum (inclusive), $1\frac{1}{2}$ af 100 af því, sem er fram yfir 2000 kr. og allt að 3000 kr., 2 af 100 af því, sem er fram yfir 3000 kr. og allt að 4000 kr., $2\frac{1}{2}$ af 100 af því, sem er fram yfir 4000 kr. og allt að 5000 kr., og svo framvegis þannig, að skatturinn hækki um $\frac{1}{2}$ af 100 af hverju þúsundi, sem tekjurnar hækka um allt að 5 af 100, sem þá gelzt af því, sem er fram yfir 9000 kr. Verður þá skatturinn af þeim hluta tekjuupphæðarinnar, sem er fram yfir 9000 kr., hvort sem það er meira eða minna, hinn sami eins og af arðberandi eign, enda virðast tekjurnar þá geta borið eins þungan skatt. Hins vegar virðist nefndinni ekki ráðlegt að láta tekjuskattinn byrja fyr en tekjurnar eru orðnar yfir 1000 kr., því að þá fyrst eru nokkur líkindi til, að þær þoli nokkurt skattgjald, en ef lægra væri farið, mundi það einkum flenda á handiðnamönnum, og þeim mönnum, sem vinna fyrir kaupri eptir dagatali, en eins og áður er sagt, álitur nefndin ógjörandi að þvingja þeim í neinu.

Samkvæmt því, sem hér að framan er sagt, hefur nefndin samið tvö frumvörp, annað um húsaskatt, og hitt um tekjuskatt, og skal að öðru leyti skfrskotað til athugasemda þeirra, er fylgja hvoru frumvarpi um sig. Að eins skal þess getið hér, að af því skatturinn á húseignirnar eptir uppástungum nefndarinnar leggst

á sjálft húsverðið, en tekjuskatturinn aptur á arðinn af annari arðberandi eign og atvinnu, og fyrirkomulag þessara skatta vegna þess verður talsvert ólíkt, þó þeir sjeu lagðir á eptir sömu grundvallarreglum, þótti nefndinni betur fara á, að sín lög væru um hvorn skattinn.

VII.

Nefndinni er því næst boðið, að segja álit sitt um þá spurningu, hvort það eigi að leiða af breytingu skattalaganna, að jarðamatið verði nú þegar endurskoðað, þrátt fyrir það, að frestur sá, sem ákveðinn er í tilsk. 1. apríl 1861 sje enn ekki liðinn, og ef þetta reynist, hvort framkvæmdarstjórnin geti undir búið slíka endurskoðun, eða hvort nauðsynlegt sje að hafa lagaheimild til þess.

Þegar er jarðabókin frá 1861 var lögleidd hjér með tilskipun 1. apríl s. á., komu þegar fram í ræðum og ritum megnar umkvartanir um galla á henni, sem leiddi af ýmsum missmíðum á jarðamatinu. Meðan jarðabók þessi var í undirbúningi og sömu-leiðis til hinna fyrstu alþinga, eptir að hún var lögleidd, komu og elgi allfáar bænarskrár og uppástungur um, annaðhvort að upphefja jarðabókina með öllu, eða breyta matinu á einstökum jörðum, en þingið vísaði jafnan þessum bænarskrám frá sjer af þeirri fullgildu ástæðu, að ekki væri gjörlegt, að eiga við neinar breytingar á jarðamatinu þann 20 ára tíma, sem jarðabókin átti að standa óbreytt. Nefndin hefur nú gjört sjer far um að rannsaka, við hver rök þessar umkvartanir ættu að styðjast, og er hún komin að þeirri niðurstöðu, að jarðabókin sje með svo verulegum göllum, að eigi verði hjá því komizt, að endurskoða hana og laga, um leið og hin nýju skattalög eru lögleidd. Nefndin ætlar að vísu, að eigi muni vera stórvægur ójöfnuður á jarðamatinu yfir höfuð að tala milli einstakra jarða í hverjum hreppi, eða jafnvel hverri sýslu út af fyrir sig, nema að því leyti sem jarðir kunna að hafa rýrnad eða batnad að gæðum, síðan jarðabókin var lögleidd. En aptur getur það eigi dulizt, að nokkur ójöfnuður á sjer stað um dýrleika jarða milli hinna einstöku sýslna í landinu. Þannig ætlar nefndin, að t. a. m. Rangárvallasýsla muni vera of hátt metin í samanburði við aðrar sýslur landsins, en Norður-Múla-sýsla og ef til vill Húnavatnssýsla og Mýrasýsla of lágt metnar, og ef til vill fleiri sýslur í vesturamtinu. Nefndina vantar að

vísu að þessu sinni fullar sannanir fyrir því, að þessi ætlun hennar sje rjett, en af því, sem fram fór á alþingi 1855, 1857 og 1859, þegar jarðamatið var í undirbúningi, má ráða, að þær misfellur, sem hjer er á vikið, hafi átt sjer stað, þótt þinginu þá ekki tækist að ráða bót á þeim. Í annan stað virðist nefndinni það full-ljóst, að mjög mikill og verulegur munur eigi sjer stað á mati ýmissa hlunnindajarða í landinu, einkum hinna svo nefndu varpjarða. Skal í því efni tekið fram, að jörðin Hólmar í Reyðarfirði er eptir jarðabókinni 307,₂ hundr. að dýrleika, en jörðin Sauðanes í Þingeyjarsýslu, með 4 hjáleigum, að eins 121,₇ hundr., og er það eflaust betri eign en Hólmar. Viðey í Gullbringusýslu er metin til 261,₄ hundr., en Æðey í Ísafjarðarsýslu, sem mun gefa af sjer tvöfaldar eða þrefaldar tekjur, er metin að eins 105,₇ hundruð. Og mörg önnur dæmi mætti telja þessu lík. Nefndin hikar sjer því ekki við að ráða til, að jarðabókin frá 1861 verði tekin undir gagngjörða endurskoðun. Það er og líka nefndarinnar ætlun, að samkvæmt tilsk. 1. apríl 1861 þurfi sjerstaka lagaheimild til að breyta jarðabókinni, og þar sem það er mjög umvarðandi, að breytingin geti komizt á jafnhliða eða um sömu mundir og hin nýju skattalög verða lögleidd, hikar nefndin sjer eigi við að ráða til, að frumvarp til laga um þetta efni verði lagt fyrir hið næsta alþingi 1877.

Nefndin sinnur sjer skylt að benda á, hvernig hún ætlar auðveldast muni að laga jarðamatið, svo það geti orðið all-áreiðanleg undirstaða undir hinn nýja jarðaskatt. Að vísu mætti finna ýmsa vegu til þessa, en að nefndarinnar ætlun ætti að velja þann veginn, sem er einfaldur og óbrotinn, en sem þó leiðir til nokkurn veginn áreiðanlegrar vissu um, að jarðamatið fái þær umbætur, sem nauðsyn ber til. Þannig hyggur nefndin, að fela megi hreppa-nefndum og sýslunefndum á hendur, að undirbúa allar þær breytingar, sem gjöra þarf við jarðamatið, skipa síðan eina þriggja manna nefnd fyrir allt landið, til að leggja smiðshöggið á breytingarnar, þá er fengnar væru allar nauðsynlegar skýringar frá hreppa- og sýslunefndunum. Skal nefndin leyfa sjer að fara nokkrum orðum um, hvernig hún hefur hugsað sjer ætlunarverk þessarar endurskoðunar-nefndar, sem þegar var nefnd.

Það er alls kostar nauðsynlegt, að endurskoðunar-nefndin verði skipuð svo tímanlega næsta sumar, að hún geti átt fund með sjer haustið 1877, til að búa sig undir störf sín. Ætti það

að vera fyrsta ætlunarverk nefndarinnar, að gjöra sjer ljóst, hverjar breytingar helzt eru nauðsynlegar á jarðamatinu bæði að því, er snerti einstakar jarðir og einstök hjeruð. Væri, ef til vill, ástæða til að fá álit alþingis, sem haldið verður 1877, um þetta atriði til leiðbeiningar fyrir nefndina. Þá ætti nefndin að semja frumvarp til þeirra reglugjörða, sem nauðsyn ber til að gefa sýslu- og hreppa-nefndum til leiðbeiningar við störf þeirra, eins og líka nefndinni ber að æskja allra þeirra skýrslna, sem hún ætlar að með þurfi til leiðbeiningar við störf hennar. Veturinn 1877—78 ættu sýslunefndir og hreppanefndir að undir búa breytingarnar á jarðamatinu, eptir því sem framkvæmdarstjórnin skipar fyrir, en sumarið 1878 ætti endurskoðunarnefndin að fara um land allt — sinn nefndarmaðurinn um hvert amt — til að kynna sjer sem nákvæmast allt ásigkomulag jarðamatsins, og rannsaka þær uppástungur, sem fram hafa komið um breytingar á því. Mun, ef til vill, í því tilliti verða nauðsynlegt, að endurskoðunarmennirnir eigi fundi með sýslunefndunum í hverri sýslu, til að bera sig munnlega saman við þær um breytingarnar, eins og það líka gæti sýnt nauðsynlegt, að endurskoðunarmennirnir sjálfir skoðuðu þær jarðir, sem helzt getur orðið spurning um að breyta dýrleiknum á. Að lokinni yfirferð sinni ætti endurskoðunarnefndin aptur að koma saman haustið 1878, til að leggja hina síðustu hönd á verkið til undirbúnings undir alþingi, það er haldið verður 1879.

Nefndinni hefur eigi getað dulizt, að þeir gallar, sem eru á jarðamatinu, og voru þegar í öndverðu, hefðu mátt hverfa að mestu eða öllu leyti, ef þeirri jarðamatsnefnd, sem skipuð var eptir konungsúrskurði 18. maí 1855, hefði verið boðið að fara um land allt, til að kynna sjer með eigin augum galla þá, sem voru á jarðamatinu, sem fram fór á árunum 1849—50, áður en hún lagði síðustu hönd á að laga það. En þetta var ekki gjört, og nefndin hreifði sig eigi hjeðan úr Reykjavík, hvar hún hafði aðsetur, og fyrir því var þess eigi að vænta, að henni tækist að laga jarðamatið til nokkurrar hlítar. Nefndin verður því að leggja mikla áherzlu á, að endurskoðunarnefnd þeirri, sem stungið er upp á hjer að framan, verði gjört það að ófrávikjanlegri skyldu, að ferðast um landið, til að rannsaka þær uppástungur, sem fram munu koma til breytinga á jarðamatinu, ýmist frá sýslunefndum eða hreppanefndum, eða einstökum mönnum, því að með því eina

móti er þess að vænta, að takast muni að koma þeirri samhljóð-un á jarðamatíð yfir allt land, sem er alls kostar nauðsynlegt skil-yrði fyrir því, að það geti verið undirstaða og mælikvarði fyrir hinum nýja jarðaskatti.

VIII.

Enn fremur er í bræfi ráðherra Íslands, 10. dag nóvembermá-náðar 1875, nefndinni falið á hendur að hugleiða, hverjar breytingar sjeu nauðsynlegar á gjaldheimtunni, og einkum hvort ljensstjórn sú, sem nú er, eigi ekki að hætta, og gjaldþegnar að greiða gjöld sín beinlínis í landssjóðinn, en sýslumenn þeir, er nú hafa gjöld landssjóðsins að ljeni, fái árlegt endurgjald fyrir þau. Í sambandi við það ætla stjórnin að nefndin fái tækifæri til að íhuga, hvort ekki skuli fullgjöra þessa breytingu á launahögum sýslumanna, eink-um þannig, að þeir fái föst laun.

Nefndin telur sjálfsagt, að sýslumenn skuli hjer eptir sem hingað til heimta saman alla skatta og gjöld til landssjóðsins, og sömuleiðis allar landskuldir af þjóðeignum í þeim sýslum, sem þeir hafa gjört það hingað til, svo sem er á Vestmannaeyjum, Gullbringu- og Kjósarsýslu, Ísafjarðarsýslu og Strandasýslu. En nefndinni virðist það leiða beint af uppástungum sínum um skatta til landssjóðsins í stað hinna eldri manntalsbókargjalda, að af nema verður ljensstjórn þá, sem nú á sjer stað í flestum sýslum á manntalsbókargjöldum, að undan skilinni konungstíundinni í sumum sýslunum; því að bæði mundi landssjóðurinn bíða halla við það, er eptirgjaldið eptir sýslurnar gæti eigi að öllu verið í rjettu blutfalli við tekjurnar, þar sem við ákvörðun eptirgjaldsins yrði að gjöra riflega fyrir vanhöldunum, enda er þessi launa-aðferð, að ætlu nefndarinnar, einhver hin óeðlilegasta launa-aðferð, og sú aðferð, sem nú er höfð, auk þess sjálfri sjer mjög ósamkvæm, þar sem sumir sýslumenn hafa öll manntalsbókargjöldin af sýslum sínum að ljeni; í sumum sýslum er konungstíundin undan skilin, og í sumum sýslum renna þau öll í landssjóð, að frátöldum umboðs-launum. En úr því nefndin telur sjálfsagt að af nema hina nú-verandi ljensstjórn, þá er eitt af tvennu, annaðhvort að veita sýslu-mönnum ákveðinn hluta af tekjum þeim, sem þeir heimta saman, eða veita þeim laun úr landssjóði án alls tillits til þess, hversu miklir skattar til landssjóðsins greiðast úr hverri sýslunni fyrir sig,

og það verður nefndin að telja hina einu rjettu launaaðferð; því að við það, að sýslumönnum væri veittur að launum tiltekinn hluti af tekjum þeim, sem þeir heimta saman, þá væri það bæði það, að laun þeirra yrðu alls eigi í neinu rjettu hlutfalli við fyrirhöfn þeirra og störf í hinum einstöku sýslum, þar sem tekjurnar í hinum tekjuminnstu sýslum yrðu að eins fjórðungur við tekjurnar í hinum tekjumestu sýslum, og fyrirhöfnin og kostnaðurinn þó jafnvel meiri í sumum hinna tekjuminnstu sýslna, en í hinum tekjumestu, og í annan stað yrðu tekjur sýslumanna miklum breytingum og hvikulleik bundnar, er þær þá, er illa ljeti í ári, og sýslumenn helzt þyrftu ríflegra launa, gætú hæglega orðið í sumum sýslum mjög litlar og með öllu ónógar þeim til sómasamlegs lífsuppeldis, og þeim, sem þeir ættu fyrir að sjá, enda virðist það mjög óviðfelldið, að það sje með öllu undir atvikum komið, hver laun embættismenn fá fyrir embættisstörf sín. Af þessum sökum hikar nefndin sjer eigi við, að ráða til þess, að sýslumönnum sjeu veitt föst laun beinlínis úr landssjóði, en láta gjaldþegna greiða alla skatta sína og skyldur aptur beinlínis í landssjóðinn, hvort heldur eru fastir skattar, eða aukatekjur þær, sem þeir greiða samkvæmt gildandi lögum, og sem eigi verða taldar bein borgun fyrir ritstörf, því að þess konar aukatekjum ættar nefndin að sýslumenn eigi að halda, enda nema þær næsta litilli upphæð, eins og líka er sjálfsagt, að þeir fá þann ferðakostnað og dagpeninga, sem þeim ber eptir aukatekjureglugjörðinni 10. dag septembermánaðar 1830, eða öðrum lögum.

Enda þótt nefndin telji sjálfsagt, að hin föstu laun sýslumanna eigi að vera misjöfn í hinum ýmsu sýslum, verður hún þó að ætla, að munurinn hafi hingað til verið allt of mikill, og alls eigi megi að öllu miða launin við tekjur þeirra hvers um sig hingað til, þar sem tekjur þeirra í beztu sýslunum hafa verið allt að 5000 krónum, og jafnvel þar yfir í góðum árum, en aptur á móti í hinum hókustu eigi yfir 12—1400 kr., og hefur þessi mikli munur alls eigi staðið í neinu rjettu hlutfalli við örðugleikana að reka sýslurnar, eins og sjá má af því, að sumar hinar örðugustu sýslurnar eru nú með hinum tekjuminnstu. Nefndin hefur því samið frumvarp til laga um laun sýslumanna og bæjarfógeta, og hefur þar gjört grein fyrir ástæðum sínum fyrir hverri einstakri ákvörðun frumvarpsins.

IX.

Í skipunarbrjefi nefndarinnar er gefin bending um, að hún eigi að kynna sjer og segja álit sitt um umboðsstjórnina yfir þjóð-eignum landsins, og hafa nefndinni í þessu skyni verið látnar í tje reikningsskýrslur umboðsmanna yfir tekjur af þjóðjörðum fyrir 5 ára tímabilið 1871—1875. Nefndin hefur farið nákvæmlega yfir skýrslur þessar, og leyfir sjer því næst að skýra frá skoðun sinni um þetta atriði.

Við rannsókn skýrslna þeirra, sem nú voru nefndar, varð nefndin þess vís, að all-undarlegri og óeðlilegri reglu hefur verið fylgt víða hjer á landi við útreikning á gjöldum af þjóðjörðum. Að vísu er þetta mjög misjafnt, því að í norður- og austur-umdæminu hafa á síðari árum afgjöld þjóðjarða verið færð í það horf, sem að nefndarinnar áliti er hið óbrotasta og einfaldasta, að reikna þau eptir hvers árs meðalverði í verðlagsskránum; enda eru nálega öll gjöld af þjóðjörðum í tjeðu umdæmi tekin nú eptir þessari reglu. En í hinum umdæmunum hafa menn aptur fjarlægzt þessari reglu á síðari árum. Þannig var t. a. m. áður fyrri, að því er jarðabækur votta, meiri hluti jarðagjaldanna tekinn í land-aurum eptir hinu almenna gangverði þeirra, en nú er höfð á þessu ýmislega löguð reikningsaðferð. Á sumum stöðum er hvert álmarvirði reiknað á 9 aura, sumstaðar á 16 aura, o. s. frv. Sumstaðar eru kúgildaleigur reiknaðar þannig, að hvert pund, eða álmarvirði, verður 18,7 eyris. Þannig eru t. a. m. í Álptasjarðar- og Strandasýslu-umboðum í vesturumdæminu $\frac{5}{6}$ partar landskuldanna reiknaðir á 9 aura hver alin, og að eins $\frac{1}{6}$ eptir meðalalin, og í hinu síðar nefnda umboði eru kúgildaleigur reiknaðar þannig, að fyrir hverjar 10 álnir eru greiddar 2 kr. 18 a. Í Arnarstapa-umboði eru 206 vættir 10 fiskar jarðagjaldanna reiknaðar þannig, að fyrir hverja vætt eru greiddar 3 kr. 18 a. Í Þykkvabæjar- og Kirkjubæjarklaustra-umboðum í suðurumdæminu er hjer um helm-ingur landskuldanna reiknaður á 16 aura hver alin, og á Gull-bringu- og Kjósarsýslujörðum eru hverjar 10 ál. í kúgildaleigum reiknaðar á 1 kr. 87 a. Nefndin hefur gjört útdrátt úr reikning-um umboðsmanna, er hún lætur hjer með fylgja, og má af honum sjá, í hverjum aurum jarðaafgjöldin eru greidd, og hverri reikn-ingsreglu fylgt er í hverju umboði fyrir sig; en til þess að fá ljósara yfirlit yfir, hver áhrif þessi margbreytilegi gjaldmáti hefur

á tekjur landssjóðsins, kemur hjer á eptir yfirlit yfir, hversu mikilli upphæð jarðaafgjöldin nú nema, eptir reikningum umboðsmanna, og hverju þau mundu nema, væru þau goldin eptir meðalverði allra meðalverða.

Nöfn umboðanna.	Jarða afgjöldin.				
	Jarðaafgjöldin eptir reikningum umboðsmanna.		Jarðaafgjöld, reiknuð eptir meðalverði allra meðalverða.		Mismunandi upphæð.
	kr.	a.	kr.	a.	kr. a.
1. Gullbr.- og Kjósars.jarðir	1395	84	1619	19	223 35
2. Vestmannaeyjajarðir . . .					
3. Þykkvabæjarklaustur . . .	2677	90	2981	88	303 98
4. Kirkjubæjarklaustur . . .	2833	66	3303	30	469 64
5. Bjarnanessumboð . . .	166	18	211	37	45 19
6. Barðastr.- og Álptafj.jarðir	204	94	434	1	229 7
7. Skógarstrandarjarðir . . .	481	»	817	40	336 40
8. Arnarstapa-umboð . . .	5096	94	7044	54	1948 60
9. Strandasýslujarðir . . .	366	8	1264	58	895 50
10. Þingeyraklaustur . . .					
11. Reynistaðarklaustur . . .	3528	27	3628	41	100 14
12. Munkaþverárkl. vestri hluti	2787	52	2840	75	53 23
13. Munkaþverárkl. nyrðri hluti					
14. Eyjafjarðarsýslujarðir . . .					
15. Reykjadalajarðir og Flatey					
16. Norður-sýslujarðir . . .					
17. Skriðuklaustur . . .					
18. Suður-Múlasýslujarðir . . .					
19. Möðruvallaklaustur . . .	4979	82	5059	60	83 78
			mismunur		4688 88

Athugasemd.

Af nr. 2 yrðu tekjurnar miklu minni, væru þær teknar eptir meðalalin. En við nr. 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, kemur hjer um bil í sama stað, hverjum gjaldmátanum fylgt er.

Af þessu yfirliti má verða ljóst, að landssjóðurinn verður fyrir allmiklum tekjumissi við hion lága reikningsmáta, sem nú er á afgjaldi þjóðjarða í sumum hjeruðum landsins. Þetta væri sök sjer, ef nægar ástæður væru fyrir því, að við hafa þennan lága reiknings-

máta, það er að segja, að þær jarðir sem njóta góðs af honum, væru of dýrt leigðar, er afgjöldin væru greidd eptir meðalverði allra meðalverða, en að nefndarinnar ætlun er þessu eigi þannig varið. Til þess að komast að nokkurri vissu um þetta, er nauðsynlegt að gjöra ejer ljóst, í hverju blutfalli afgjöldin standa við dýrleika jarðanna, því að það liggur í augum uppi, að jarðir, sem eru jafnar að dýrleika, ættu hvervetna að leigjast jafnt. Og þó sagt kunni að verða, að dýrleiki jarðanna geti verið nokkuð mismunandi eptir gæðum þeirra, þá er sá munur eigi svo mikill, eptir því sem nefndin þekkir til, að hann geti haft nokkur veruleg áhrif á upphæðir jarðagjaldanna. Nefndin hefur eptir reikningum umboðsmanna, gjört samanburð þann sem eptir fylgir, á afgjaldi jarðanna við dýrleika þeirra í hverju umboði fyrir sig, og verður það þá ljóst að á hvert jarðarhundrað

í Vestmannaeyjajörðum	koma	7 kr.	48	a.
- Skriðuklaustursjörðum	—	5	85 1/2	—
- Reykjadalshjörðum	—	5	70	—
- Eyjafjarðarsýsluhjörðum	—	5	—	—
- Þingeyraklaustursjörðum	—	4	86	—
- Gullbringu- og Kjósarsýslu	—	4	84	—
- Reynistaðarklaustursjörðum	—	4	70	—
- Munkaþverárklausturs nyrðri hluta	—	4	66	—
- Munkaþverárklausturs vestri hluta	—	4	58	—
- Þykkvabæjarklaustursjörðum	—	4	55	—
- Kirkjubæjarklaustursjörðum	—	4	51 1/2	—
- Mōðruvallaklaustursjörðum	—	4	47	—
- Skógarstrandarjörðum	—	4	33	—
- Norðursýsluhjörðum	—	4	33	—
- Arnarstapaumboðsjörðum	—	4	30	—
- Bjarnáness umboðsjörðum	—	2	92	—
- Strandasýsluhjörðum	—	2	21	—
- Barðastr.- og Álptafjarðarjörðum	—	2	18	—

Af þessum samanburði má sjá, að hlutföllin milli dýrleika þjóðjarða hjer á landi og afgjalda þeirra eru mjög ólík, þar sem þau eru eins og 2 á móti 7. Verður það því tillaga nefndarinnar: í fyrsta lagi, að þær undanþágur og eptirgjafir, sem hingað til hafa verið veittar í afgjöldum þjóðjarða, verði af numdar; og í öðru lagi, að jafnóðum og ábúðin losnar á þessum jörðum, þá verði þær byggðar með þeirra forna landaauragjaldi eptir meðalverði allra meðal-

verða, en ekki eptir einhverju ákveðnu auratali. Skyldi verða sú raun á, að jarðirnar byggðust ekki með þessum leigumála, er vita-skuld, að afgjaldið hlýtur að sérast niður, en þó er það að nefndarinnar áliti varlega gjörandi, nema leitað sje álits alþingis um það á eptir.

X.

Nefndin getur eigi leitt hjá sjer, að fara nokkrum orðum um tíundargjörð manna hjer á landi, sem því miður mun eigi vera sörjett eða nákvæm, sem æskjandi væri, að minnsta kosti í sumum hjeruðum landsins. Það hefur og vakið sjerstaklegt athygli nefndarinnar á þessu atriði, að á alþingi því, er haldið var í fyrra sum-ar, lýsti landshöfðinginn því yfir, að á hinu kláðagrunaða svæði milli Hvítár í Borgarfirði og Hvítár í Árnessýslo, mundi hafa verið tvöfalt eða þrefalt fleiri lifandi peningur en talinn var í búnaðarskýrslunum vorið 1874 (sbr. Alþ.t. 1875, II. bls. 75), en eptir framtalinu til búnaðarskýrslunnanna mun tíundargjörð manna almennt fara hjer á landi. Að þessi yfirlýsing frá stjórnarinnar hlið hafi átt við góð rök að styðjast, vill nefndin ekki leiða í efa, enda hefur hún af skýrslum þeim um tíundargjörð manna undanfarin 5 ár, sem henni hafa verið fengnar til afnota, sannfærzt um, að tíund manna hljóti að vera of lág, að minnsta kosti í sumum hjeruðum landsins, og skal nefndin leyfa sjer að telja fram þær ástæður, er hún hefur fundið fyrir þessari ætlun sinni.

Það er almennt áltíð, að þar sem landbúnaður er aðalatvinnuvegur manna hjer á landi, og sje hann stundaður viðunanlega, þá fram sleyti hvort jarðarhundrað að minnsta kosti einu hundraði í lifandi peningi. Þar sem nefndin þekkir til, mun þetta og vera svo, þegar fjárfelli ekki hefur borið að höndum. Sje landbúnaðurinn í góðu lagi, má áhöfn jarða jafnvel vera nokkru meiri, það er að skilja, að þótt sumar jarðir fram sleyti ekki svo miklum peningi, sem hjer ræðir um, annaðhvort fyrir ódugnað þeirra, sem á þeim búa, eða af öðrum orsökum, þá er aptur töluvert meiri áhöfn á öðrum jörðum. Þegar því skal komast að hinu rjetta um peningshald manna í hinum ýmsu hjeruðum landsins, virðist liggja næst að bera saman tíundarupphæðirnar og jarðadyrleikann og gæta hlutfallanna þar á milli. Þetta hefur nefndin gjört í nokkrum sýslum landsins, og eru hlutföllin þessi:

Í Norður-Múlasýslu kemur á hvert jarðarhundr.	1,2	lausafjórðundr.
- Suður-Múlasýslu	1,1	---
- Húnavatnssýslu	0,8	---
- Dalasýslu	0,7	---
- Rangárvalla- og Árnessýslu	0,6	---
- Borgarfjarðar- og Barðastrandarsýslum	0,5	---

Í öllum þessum sýslum er landbúnaður aðalatvinnuvegur manna, og á því tímabili, sem skýrslurnar ná yfir, hefur þar eigi verið fjárfellir að mun, svo nefndinni sje það kunnugt.

Á annan auðveldari og ef til vill rjettari hátt má og komast með nokkurn veginn áreiðanlegri vissu að mismuninum á títundargjörð manna í hinum ýmsu sýslum. Það er með því, að telja saman þau lausafjórðundruð, sem eru fyrir neðan skiptitítund, og sjá, í hverju blutfalli þau standa við þau hundruð, sem skiptitítund nær til, og verður sá samanburður þannig, að af allri títundarupphæðinni er fyrir neðan skiptitítund

í Húnavatnssýslu	$\frac{1}{10}$
- Suður-Múlasýslu	$\frac{1}{9}$
- Norður-Múla- og Skagafjarðarsýslum	$\frac{1}{8}$
- Árnessýslu	$\frac{1}{7}$
- Eyjafjarðar- og Þingeyjarsýslum	$\frac{1}{6}$
- Borgarfjarðarsýslu	$\frac{1}{5}$
- Rangárvallasýslu	$\frac{1}{5}$
- Strandasýslu	$\frac{1}{4}$
- Ísafjarðarsýslu	$\frac{1}{3}$

Að athuguðu þessu hvorutveggja álitur nefndin það vafalaust, að svona mikill munur á áhöfn jarða í hinum ýmsu sýslum landsins geti ekki átt sjer stað, og að hann hljóti mestmegnis að koma af rangri títundargjörð, eða því, að frekar sje dregið undan títund í sumum hjeruðum landsins en sumum.

Nefndin telur sjálfsagt, að þetta megi ekki og eigi ekki að ganga svo til framvegis, því að auk þess, sem títundarsvikin eru beinasta ranglæti gegn þeim, er títundina eiga að taka, og valda megnum ójöfnuði milli gjaldþegnanna sjálfra, þá leiða þau til hættulegustu siðaspillingar meðal almennings. Það er kunnugra, en frá þurfi að segja, að þegar einn svikur títund sína, og honum helzt það uppi ótalið ár eptir ár, þá leiðast aðrir til hins sama, og fer svo að lokum, að ef til vill íbúar heilla hreppa eða sýslna missa alveg sjónar á þeirri skyldu sinni, að telja allan pening

sinn fram til títundar, og sú rjettarmeðvitund kemst inn hjá almenningi, að eigi þurfi að títunda fleira af honum, en hverjum gott þykir. En þegar svona er komið, er hætta búin fyrir því, að almenningur kunni að missa tilbýðilega virðingu fyrir helgi laganna í fleirum en þessari einu grein. Að nefndarinnar ætlun er það því bein skylda stjórnanda landsins, að gjöra gangskör að því, að koma lagfæringu á þetta málefni, og ætlar nefndin, að það geti helzt orðið á tvennan hátt, fyrst með því, að sýslumönnum og hreppstjórum sje stranglega haldið til, að ganga ríkar eptir um títundargjörð manna hjer á eptir en hingað til. Og í annan stað væri vel gjörlegt, að veita skattanefndum þeim, sem nefndin stingur upp á að skipaðar verði í hverjum hrepp og hverri sýslu til að kveða á um tekjuskatt manna, vald til að ákveða títundarupphæð manna við einstök atvik. Nefndin hefur hugsað sjer, að þessu ætti að haga þannig, að þegar einhverjum skatta- eða títundartakanda, þætti títundarframtal einhvers manns of lágt, þá ætti hann kost á að kæra það fyrir hlutaðeigandi skattanefnd, og skyldi hún þá setja þeim títund, sem kært er yfir, eptir beztu samvizku. Aftur á móti ætti títundandi þann kost, að færast undan títund þeirri, er skattanefndin hefur sett honum, annaðhvort með eiði, eða með því að láta skattanefndina telja pening sinn. Þessar ákvarðanir eru í fullri samhjöðun við það, er nefndin stingur upp á um tekjuskattinn hjer á landi, og ganga alls eigi of nærri persónulegum eða eignar-rjettindum nokkurs manns. En það er vitaskuld, að hjer þarf til sjerstakar lagaákvarðanir, með því að hjer er farið fram á talsverða breytingu á hinum eldri títundarlögum og þeim ákvörðunum, er lúta að títundargjörð yfir höfuð.

Í nefndinni hefur enn fremur komið til umræðu, hvort nauðsynlegt sje að breyta títundar-reglugjörðinni frá 1782, og er nefndin á því máli, að tjeð reglugjörð þarfi breytinga við í ýmsum greinum. En þar eð þetta atriði liggur fyrir utan verkahring nefndarinnar, kemur hún ekki fram með nokkrar ákveðnar uppástungur þar að lútandi.

1. Fylgiskjal.

Frumvarp

til

laga um skatt á jarðir og lausafje.

1. grein.

Öll manntalsbókargjöld þau, sem nú eru, skulu af numin; en þau eru: skattur, gjafatollur, konungstíund, lögmannstollur og manntalsfiskur.

2. grein.

Af öllum jörðum, sem metnar eru til dýrleika, hvort heldur eru bændaeygnir, eignir kirkna eða prestakalla, þjóðeygnir, eignir fátækra eða stofnana, eða hverju nafni sem nefnast, skal sá, er á jörðinni býr eða hefur hana til afnota, greiða eina alin á landsvísu af hundraði hverju.

3. grein.

Af hverju lausafjárhundraði, sem telja ber fram til tíundar, skal sá, er fram telur, greiða eina alin af hverju hundraði.

4. grein.

Skattur þessi rennur í landssjóð, og skal hann goldinn sýslumönnum og bæjarfógetum á manntalsþingum ár hvert.

5. grein.

Gjaldið skal greitt í peningum eptir meðalverði allra meðalverða í hvers árs verðlagsskrá. Brestir gjaldanda peninga, getur hann greitt það í landaurum þeim, er nú skal greina: veturgömlum sauðum, hvítri ullu, smjöri, skinnavöru, saltfiski og dún eptir verði því, sem sett er á aura þessa í verðlagsskrá ár hvert.

Sje skatturinn að nokkru eða öllu leyti greiddur í landaurum, skal greiða sjóttungi meira, en þegar goldið er í peningum, og rennur sjóttungur sá til innheimtumanns.

6. grein.

Frá þessum skatti veitast engar undanþágur, hvorki tilteknum stjettum nje eignum. Þó skulu þeir menn, sem nú eru undanþegnir manntalsbókargjöldum vegna stjettar sinnar, vera lausir undan þessum skatti æflangt, nema þeir sjeu skipaðir í annað embætti en þeir þá hafa, er lög þessi öðlast gildi.

7. grein.

Fyrir gjaldi þessu má gjöra fjárnám hjá gjaldanda samkvæmt opnu brjefi 2. dag aprílm. 1841, og hefur það í tvö ár frá gjald-daga forgöngurjett þann, sem um er rætt í laganna 5.—14.—37., og opnum brjefum 23. júlí 1819 og 11. desember 1869.

Ef þeim hluta skattsins, sem á fasteignina er lagður, verður eigi náð á þennan hátt, má þangað til 2 ár eru liðin frá gjald-daga gjöra fjárnám í fasteign þeirri, sem skattinn skyldi af greiða.

8. grein.

Gjald þetta skal krafð í fyrsta sinn á manntalsþingum árið 1879.

II. Fylgiskjal.

Frumvárp

til

laga um tekjuskatt.

I.

Um tekjuskatt af eign.

1. grein.

Af öllum árstekjum af jarðeign; hvort heldur eru landskuld, leigur af innstæðukúgildum, arður af hlunnindum eða annað, skal eigandinn greiða tekjuskatt, 5 krónur af hverjum 100 krónum, sem tekjurnar nema í peningum eða landaurum eptir verðlagsskrár-verði á hverri landaurategund um sig. Frá árstekjunum skal dreginn umboðskostnaður og leigur af þioglesnum veðskuldum í jörðu, sem eigandi það ár hefur borgað.

Nú býr eigandi sjálfur á jörðunni eða hefur afnot hennar, og skal þá jörðin metin til afgjalds af nefnd þeirri sem skipuð verður samkvæmt 11. grein laga þessara.

2. grein.

Fimm af hundraði af árstekjum sínum skulu þeir og greiða, sem fje eiga á leigu, hvort heldur er í skuldabryfum, hlutabryfum, eða öðrum arðberandi höfuðstóli, og það jafnt hvort bryf er fyrir skuldinni eða eigi. Hið sama er um arð af öðru lausafje, sem á leigu er sett.

3. grein.

Undanþegnir þessum tekjuskatti eru þeir, er árstekjur þeirra eptir 1. og 2. grein samanlagðar eigi nema 100 krónum. Tekju-upphæðin í krónum skal ávallt deilanleg með 20; það, sem þar er fram yfir, skal eigi koma til greina skattinum til hækkunar.

II.

Um tekjuskatt af atvinnu.

4. grein.

Af allri atvinnu skal greiða tekjuskatt þannig:

af hinum fyrstu þúsundi krónum, sem tekjurnar nema, skal engan skatt greiða;

af því, sem tekjurnar nema yfir 1000 krónur og að 2000 kr. fullum, skal greiða 1 af hundraði í tekjuskatt;

af því, sem tekjurnar nema yfir 2000 krónur og að 3000 kr., skal greiða $1\frac{1}{2}$ af hundraði;

af því, sem tekjurnar nema yfir 3000 krónur og að 4000 kr., 2 af hundraði;

og svo framvegis þannig, að skatturinn eykst um hálfan af hundraði á hverju þúsundi, sem tekjurnar hækka, allt að 5 af hundraði, sem greiðist af því, sem tekjurnar nema yfir 9000 krónur.

Tekjuupphæðin í krónum skal ávallt deilanleg með 50; það, sem þar er fram yfir, skal eigi koma til greina, skattinum til hækkunar.

5. grein.

Sem tekjur af atvinnu, er skatt skal af greiða, teljast: tekjur af verzlun, iðnaði, lyfjasölu, veitingasölu og hverjum öðrum hjargræðisvegi; enn fremur tekjur af embættum og sjúslunum, eptirlaun, biðlaun, lífeyrir og svo framv., svo og tekjur af alls konar vinnu andlegri eða líkamlegri.

Af tekjum af landbúnaði og sjávarútvegi, skal engan skatt greiða.

6. grein.

Þegar reikna skal arð atvinnunnar, skal frá telja það, sem kostað hefur verið til að reka hana, en þar með má eigi telja það, sem gengið hefur til heimilisparfa.

Frá embættistekjum skal telja skrifstofukostnað, svo og eptirlaun og aðrar þær kvaðir, er á embættum liggja.

III.

Almennar ákvarðanir.

7. grein.

Skatturinn skal á lagður eptir tekjum gjaldanda næsta ár á undan gjalddaga.

8. grein.

Hver sá, sem tekjur hefur, þar er skattskyldar eru eptir und-

anfarandi greinum, skal greiða tekjuskatt, hvort heldur er karl eða kona, ungur eða gamall, og hveurrar stjettar sem hann er. Flutafjelög, verzlunarfjelög og önnur slík fjelög og stofnanir skulu talin sem sjerstæðir gjaldendur, að svo miklu leyti sem arðurinn eigi rennur til einstakra manna, sem búsettir eru á Íslandi.

9. grein.

Undanþegnir öllum tekjuskatti eru: landssjóðurinn og aðrir þeir sjóðir, sem fjárlögin ná til; kirkjur, að því er snertir portíónstekjur þeirra; öll sveitarfjelög; fjelög og sjóðir, sem stofnaðir eru til almennra þarfa; sparisjóðir, sem eigi eru eign einstakra manna.

10. grein.

Nú renna tekjur af jarðeign, veðskuld eða atvinnu, sem rekin er á Íslandi, til þess manns, sem ekki er búsettur þar, og skal umboðsmaður hans ganga í hans stað um afgreiðslu tekjuskattsins.

Ráðgjafinn fyrir Ísland sjer um, að tekjuskatti af launum, eptirlaunum, biðlaunum, lífeyri og þess konar tekjum, er renna til þeirra manna, sem ekki eru búsettir á Íslandi, sje haldið aptur, og hann borgaður í landssjóð.

Landshöfðinginn sker úr því, hvort útlendir menn, er dvelja um stundarsakir á Íslandi, og ekki reka þar neina atvinnu, sjeu skattskyldir.

11. grein.

Skrár um tekjur þeirra, sem skatt eiga að greiða, skulu samdar af skattanefndum, sem til þess verða skipaðar, ein í hverjum hrepp og kaupstað.

Í skattanefnd hverri sitja 3 menn, í kaupstöðunum formaður bæjarstjórnarinnar eða bæjarfulltrúanna og 2 bæjarfulltrúar, er bæjarstjórnin til þess kys, en í sveitum hreppstjórnin, eða, þar sem fleiri eru hreppstjórar en einn, sá þeirra, er sýslumaður til þess nefnir, og 2 menn, sem hreppsnefndin kys úr sínum flokki. Auk þess skal á sama hátt kjósa einn vara-nefndarmann, sem tekur sæti í nefndinni í forföllum einhvers af nefndarmönnum, og má hann vera utan hreppsnefndar, ef hreppsnefndarmenn eru eigi fleiri en þrír.

Formaður bæjarstjórnarinnar eða bæjarfulltrúanna í kaupstöð-

um og hreppstjórnin í sveitunum er formaður skattanefndarinnar. Í forföllum formannsins kys skattanefndin sjálf formann til að stjórna fundunum um stundarsakir.

12. grein.

Allir embættismenn og aðrir, er einhver störf hafa á hendi í þarsir hins opinbera, svo og stjórnendur stofnana og fjelaga, eru skyldir að láta skattanefndunum í tje allar þær skýrslur, er þær beiðast og með þurfa, svo sem skýrslur um embættislaun, um skuldabrief og hlutabrief, er eigandi er tilgreindur að, um þinglesnar veðskuldir og annað því um líkt. Tregðist einhver við að gefa slíka skýrslu, sker landshöfðingi úr, hvort hann er til þess skyldur eða eigi, og getur landshöfðingi lagt daglegar sektir við, ef eigi er hlýtt.

13. grein.

Á hreppastefnum á haustum og í kaupstöðum á fuudi, sem haldinn skal í októbermánuði ár hvert, skulu skattanefndirnar safna skýrslum um tekjur hreppsþúa eða kaupstaðarþúa þeirra, er setja skal á tekjuskrána. Þyki skattanefndinni tortryggileg skýrsla einhvers, getur hún krafist sannana og skírteina, er henni þykir þurfa, og ákveður síðan tekjuupphæðina. Nú er einhver sá, er enga skýrslu gefur, og skal þá nefndin kveða á um tekjur hans eptir því, sem hún veit rjettast og sannast.

14. grein.

Þá er skattanefndin hefur kveðið á um tekju-upphæð hvers eins skal hún semja skrá yfir alla þá, sem tekjuskatt eiga að greiða, og skal þar tilgreint: fullt nafn og heimili gjaldanda, upphæð hvern tekjugreinar um sig, hver kostnaður á liggi, er til afdráttar kemur eptir lögum þessum, og hvort gjaldandi hafi sjálfur skýrt frá tekjum sínum eða ekki.

15. grein.

Þá er skrár þessar eru fullgjörðar, skulu þær lagðar fram við hverja kirkju í hreppnum, og í kaupstöðunum í bæjarþingstofunni, eigi síðar en 15. dag nóvembermán., og liggja þar til sýnis mánuðinn út.

16. grein.

Nú er einhver óánægður með ákvörðun skattaneðdarinnar um tekjur hans, og skal hann bera upp kærú sína brjeflega fyrir formanni skattaneðdarinnar fyrir 1. dag desembermán., en hann skal kalla neðdarmenn til fundar ásamt kæranda, og skal úrskurður felldur um kærúna innan 15. dags desembermánaðar.

17. grein.

Úrskurði skattaneðdarinnar má skjóta til hlutaðeigandi yfirskattaneðdar, og skal það gjórt brjeflega til formanns hennar og ástæður færðar fyrir kærúnni. Sje kærán eigi kómin til formanns yfirskattaneðdarinnar fyrir nýár, verður henni eigi sinnt.

18. grein.

Í hverri sýslu og kaupstað skal skipuð yfirskattaneðnd, og er bæjarstjórnin yfirskattaneðnd í kaupstöðunum, en í sveitum skulu í henni sitja sýslumaður, og er hann formaður, og 2 menn, er sýslunefnðin kýs úr sínum flokki. Á sama hátt skal og kjósa varaneðndarmann, er tekur sæti í nefnðinni í forföllum eins af nefndarmönnum.

Eigi má sami maður sitja í skattaneðnd og yfirskattaneðnd.

19. grein.

Yfirskattaneðnðin sker úr öllum kærúm yfir úrskurðum skattaneðndanna í því umdæmi, sem hún er skipuð yfir, og skal hún hafa lagt úrskurð á þær innan janúarmánaðar loka. Yfirskattaneðnðin skýrir tafarlaust bæði hlutaðeigandi skattaneðnd og kæranda frá úrskurði sínum, og er því máli þar með ráðið til lykta.

20. grein.

Nú er sá, er kærir yfir ákvörðun skattaneðdar um tekjur hans, sjálfur í þeirri skattaneðnd eða í yfirskattaneðndinni, og skal varaneðndarmaður þá taka sæti í nefnðinni, er úrskurður er felldur um kærúna.

21. grein.

Skattaneðndirnar skulu hafa sent sýslumanni eða bæjarfógeta skrárnar yfir gjaldskyldar tekjur í brepp sínum eða kaupstaðnum, leiðrjettar eptir úrskurðum þeim, er felldir kunna að hafa verið samkvæmt 16. og 19. grein, fyrir byrjun marzmánaðar ár hvert;

og semur sýslumaður eða bæjarfógeti eptir þeim skrá yfir tekjuskatt þann, er greiða ber í sýslunni eða kaupstaðnum eptir lögum þessum.

22. grein.

Skattinn skal greiða í peningum, og heimta sýslumenn og bæjarfógetar hann á manntalsþingum.

23. grein.

Fyrir tekjuskattnum má gjöra fjárnám hjá gjaldanda samkvæmt opnu brjefi 2. dag aprílmán. 1841, og hefur hann í tvö ár frá gjalddaga forgöngurjett þann, sem um er rætt í laganna 5.—14.—37., og opnum brjefum 23. dag júlímán. 1819 og 11. dag desembermán. 1869.

Tekjuskattur af jarðeign skal um tveggja ára bil frá gjalddaga ganga fyrir öllum veðkröfum í hlutaðeigandi jörð.

24. grein.

Sá, sem móti betri vitund skýrir rangt frá tekjum sínum til skattanefndar eða yfirskattanefndar, skal greiða í landssjóð sekt, er sje fimmföld við gjald það, sem undan er dregið. Komist undandrátturinn eigi fyr upp en eptir lát skattgreiðanda, við skipti á búi hans, skal af búinu greiða tvöfalt gjald við það, sem undan var dregið.

25. grein.

Landshöfðinginn semur reglugjörðir fyrir skattanefndir og yfirskattanefndir, og fyrirmyndir fyrir skráum skattanefndanna.

Verði ágreiningur um skattskyldu sjóðs eða fjelags samkvæmt 9. grein, leggur landshöfðingi úrskurð á málið.

26. grein.

Skatt þennan skal greiða í fyrsta sinn á manntalsþingum árið 1879.

Ástæður

fyrir

lagafrumvarpi þessu.

Í VI. kafla í álitsskjali nefndarinnar er gjörð grein fyrir ástæðum þeim, sem hafa leitt nefndina til að stinga upp á almennum skatti á allri arðberandi eign og atvinnu, sem og ástæðunum fyrir því, að nefndinni hefur þótt betur fara á að semja tvö frumvörp um þennan skatt, annað um skatt á húseign, og hitt um tekjuskatt. Eins og segir í álitsskjali nefndarinnar, hefur hún komið að þeirri niðurstöðu, að skatturinn af arðberandi eign eigi að vera hærri og lagður á eftir nokkuð öðrum reglum, en skatturinn af atvinnu, en hins vegar virðast sömu reglur hljóta að eiga við um það, hverjir eigi að borga skattinn, og um það, hvernig hann skuli á lagður og innheimtur. Nefndin hefur því skipt frumvarpinu um tekjuskatt í þrjá kafla, og er fyrsti kafliinn um skatt af arðberandi eign, annar kafliinn um skatt af atvinnu, og í þriðja kaflanum eru allar þær ákvarðanir, sem ná til hvorstveggja skattsins.

Þegar um tekjuskatt er að ræða, er það miklum erfiðleikum bundið, að fá áreiðanlega vissu um tekjuupphæð gjaldanda, þá er skattinn skal af greiða, og má fara ýmsar leiðir til þess að reyna að komast sem næst hinu sanna í þessu efni. Ein leiðin er sú, að gjöra öllum gjaldendum að skyldu að gefa skýrslu um tekjur sínar, og leggja skattinn á tekjur hvers gjaldanda, eins og hann segir þær vera, líkt og á sjer stað um framtal til tíundar. En með því móti er gjaldendum að nokkru leyti gefið í sjálfs vald, hve mikinn skatt þeir vilji greiða, og erfið að setja tryggjandi ákvarðanir til að girða fyrir, að rangt sje skýrt frá, þar sem freistingin annars vegar er svo mikil að draga undan, svo skatturinn verði sem minnstur. Framtalið til tíundar virðist vera ljós vottur um, hve hæpið er að leggja skatt á eftir skýrslum gjaldanda um upphæð gjaldstofns þess, sem skattinn skal af greiða, og hve óáreiðanlegar slíkar skýrslurferu, enda almennt játað, að það geti orðið rótin til megnrar siðaspillingar. Önnur leiðin er sú, að setja í hverju sveitarfjelagi nefndir, er ætla má að kunnugast sje um tekjur hvers eins í fjelaginu, og láta þær kveða á um tekjuupphæð hvers gjaldanda, þá er skattskyld sje, eftir álitum og án

nökkurs framtals af gjaldanda hálfu, líkt og gjört er í sveitastjórnarlögunum og bæjarstjórnarlögunum fyrir Reykjavík, Ísafjörð og Akureyri, að því er snertir niðurfjöfnun sveitargjalda eptir efnum og ástæðum.

Sú leið, sem nefndin hefur valið, er mjög áþekk þeirri, er nú var nefnd, en hún er sú, að setja nefndir í hverri sveit og kaupstað til að taka á móti skýrslum gjaldanda um tekjur þeirra, og sje gjaldendum gefið í sjálfs-vald, hvort þeir vilja segja til um tekjur sínar eða eigi. Síðan rannsaka nefndirnar skýrslur þeirra, sem hafa sagt til um tekjur sínar, og virðist þeim einhverjar af skýrslunum tortryggilegar, krefjast þær nákvæmari skýrslu frá þeim, sem blut eiga að máli, og ákveða síðan tekjuupphæðina; en þeim, sem ekki nota þann kost, sem þeim er gefinn, að skýra frá tekjum sínum, setja nefndirnar tekjur, eins og þær vita sannast og rjettast, og semur hver nefnd síðan skrá um tekjur allra gjaldanda í umdæmi sínu. Til þess að gjaldendur geti fengið leiðréttingu á því, ef tekjur þeirra hafa verið settar of hátt, hefur enn fremur, auk þess að gefa þeim kost á að bera sig upp við skattanefndirnar, þótt nauðsynlegt að skipa æðri nefndir fyrir hverja sýslu og kaupstað, er leggi úrskurð á allar umkvartanir yfir ákvörðunum skattanefndanna um tekjuupphæð gjaldanda, og sje því máli þar með ráðið til lykta.

Það þótti of margbrotið og vafningssamt, að setja alveg sjerstakar nefndir, er kosnar væru af hreppsbúum og sýslubúum í hverri sveit og sýslu, til að hafa á hendi starfa þann, er nú var á vikið, enda virðist mega ætla, að engir fengjust færari til þess en hreppstjórar og hreppsnefndarmenn í sveitunum, og sýslunefndarmenn í sýslunum, sem hlýtur að vera kunnugast um efnahag hreppsbúa og sýslubúa. En hins vegar virtist óþarft, að hafa nefndir þessar svo fjölskipaðar sem sýslunefndirnar, og víðast hvar hreppsnefndirnar eru, þar sem í mörgum sveitum að eins er um fáa menn að ræða, er tekjuskatt eiga að greiða, og verður það þá sjer í lagi skattur af tekjum af fasteign, sem ekki getur verið erlútt að fá áreiðanlegar skýrslur um, einkum ef skýrslur þær um jarðaragjöld eru hafðar til hlidsjónar, sem lagðar hafa verið til grundvallar fyrir alþingisskattinum. Svo mætti og leggja fyrir, að allir hreppstjórar á landinu, hver í sínum hrepp, safni skýrslum um eigendur allra jarða í hreppnum, og að skýrslum þessum svo sje safnað saman fyrir hverja sýslu, hvert amt, og loks fyrir allt landið.

Því færri aptur sem skattgreiðendurnir eru í sveitunum, og því einfaldara sem það er, að kveða á um tekjur þeirra, því minni líkur eru til, að margar umkvartanir komi inn til yfirskattaneftanna. Nefndinni hefur því virzt nægilegt, að þeir menn sætu í hverri þessara skattanefta, nema í kaupstöðunum, þar sem nefndin ætlast til að bæjarstjórnin í heild sinni sje yfirskattaneft, enda getur það ekki haft neina erfiðleika í för með sjer, þar sem bæjarstjórnarfundir eru svo tíðir og ávallt hægt að stefna til þeirra.

Um einstakar greinir frumvarpsins skal þess getið, er hjer fer á eptir.

Um 1. og 2. grein.

Í álitsskjali nefndarinnar er gjörð grein fyrir, af hverjum ástæðum nefndin hafi komizt að þeirri niðurstöðu, að skatturinn af arðberandi eign sje hæfilega settur 5 af 100 af árstekjunum af allri slíkri eign, hvort heldur er jarðeign, fje á vöxtum, eða aðrir lausir aurar, sem á leigu eru seldir, svo sem leigukúgildi. Þar er og tekið fram, að skatturinn að eins verði lagður á hinar sönnu tekjur af hlutaðeigandi eign, og að því beri að draga frá leigur af þinglesnum veðskuldum í jörðu, sem og umboðskostnað, ef svo er, að jarðeigandi verður að hafa umboðsmann til að taka á móti afgjaldinu af jörð sinni, og borga honum laun fyrir þann starfa hans.

Að öðru leyti er ætlazt til, að þegar meta skal arð af jarðeign til tekjuskatts, sje fylgt líkum reglum og þeim, sem settar eru í erindisbrjefi dómsmálastjórnarinnar til hreppstjóranna, dagsettu 18. dag júlímán. 1848, viðvíkjandi skýrslum um jarðarafgjöld til undirstöðu undir niðurjöfnun alþingiskostnaðarins, en hjer er sá starfi falinn skattaneftunum á hendur. Þar sem landshöfðinginn samkvæmt 25. gr. frumvarps þessa á að semja reglugjörð fyrir skattaneftindirnar, þótti ekki þörf á að taka aðrar af ákvörðunum nefnds erindisbrjefs upp í lögin, en þá, að tjeðar nefndir skuli meta jarðir þær til afgjalds, er eigandi sjálfur býr á eða notar.

Um 3. grein.

Með því að það mundi valda talsverðum erfiðleikum í framkvæmdinni — smbr. einnig athugasemdirnar um 8. grein — ef

borga skyldi tekjuskatt af hversu lítilli tekju-upphæð sem er af arðberandi eign, virtist rjettast að undanþiggja alla þá, er ekki hefðu 100 kr. í árstekjur af eignum sínum, og af líkum ástæðum virtist rjett að taka ekki til greina minni upphæðir en 20 kr. til hækkunar skattinum.

Um 4. og 5. grein.

Um ákvarðanirnar í greinum þessum skal skírskotað til 6. kafla í álitsskjali nefndarinnar.

Um 6. grein.

Eins og áður er sagt, á skatturinn að eins að greiðast af hinum sönnu tekjum, og því virðist sjálfsagt, að þegar um tekjur af atvinnu er að ræða, sje dreginn frá allur sá kostnaður, er gengur til að reka atvinnuna, svo sem fólksbald og leiga af húsum þeim eða herbergjum, sem með þarf atvinnunnar vegna, skrifstofukostnaður embættismanna, sem og hver önnur útgjöld, sem atvinnan sjálf útheimtir. Aftur á móti verður ekki til slíks kostnaður talið það, sem sá, er atvinnuna rekur, þarf til að kosta til að færa fram sig, skyldulið sitt og heimilisfólk það, sem hann ekki heldur atvinnunnar vegna.

Um 7. grein.

Þegar skatturinn er heimtur inn á manntalsþingum, verða það tekjurnar næsta ár á undan, sem koma til greina við álögu skattsins, þannig að t. a. m. tekjuskattur sá, sem krafinn er á manntalsþingum árið 1879, verður miðaður við tekjur gjaldanda árið 1878. Að vísu er árið eigi liðið, þegar skattanefndirnar semja skrár sínar samkvæmt 13. grein, en slíkt virðist ekki geta valdið neinum erfiðleikum, að minnsta kosti befur ekki á því borið við niðurfjöfnun bæjargjalda í Reykjavík, þar sem líkt er ástatt.

Um 8. grein.

Þar sem tekjuskatturinn er lagður á, til þess að allir, sem efni hafa, skuli taka tiltölulegan þátt í gjöldum landsins, virðist eigi geta verið umtalsmál um neinar undanþágar undan honum, er veittar sjeu tilteknum stjettum eða mönnum, sjer í lagi þegar skatturinn ekki leggst á tekjur af arðberandi eign nema þær nemi 100 kr.

og þar yfir, nje á tekjur af atvinnu, nema þær nemi 1000 kr.; því með því móti virðist full trygging fengin fyrir því, að enginn sá verði settur í tekjuskatt, sem með öllu er um megn að borga hann, svo sem er um ómynduga unglinga og gamalmenni, sem eiga lítinn arf eða reitur sjer til framsæris. Eins virðist það sjálf-sagt að borgaður sje skattur af tekjum hlutafjelaga, verzlunarfje-laga og annara slíkra fjelaga og stofnana, sem reka atvinnu og draga arð af henni, nema svo sje, að þær tekjur renni til ein-stakra manna, er skatt eiga að greiða af tekjum sínum hjer á landi, því þá væri tvisvar goldinn skattur af sömu tekjuupphæðinni.

Um 9. grein.

Þó að það segi sig sjálft, að landssjóðurinn og aðrir sjóðir og stofnanir, sem standa í nánu sambandi við hann, svo sem er um læknasjóðinn, styrktarsjóðinn og viðlagasjóðinn, sjeu undanþegnir tekjuskatti, þar sem landssjóðurinn annars gildi sjálfum sjer skatt, þá virðist rjettara að taka það fram með þerum orðum. Að sjóðir sveitafjelaganna, sveitarsjóðir, sýslusjóðir og amtsjafnaðarsjóðir eigi að vera lausir við skattgjald af tekjum sínum, virðist og leggja sig sjálft, og sama er að segja um kirkjur þær, sem eru opinber eign eða eiga sig sjálfar, að því er snertir þær tekjur þeirra, sem nefndar eru «portfóns»-tekjur. Að vísu er nokkuð öðru máli að gegna um tekjur kirkna þeirra, sem eru eign einstakra manna, þar sem þær renna til eiganda kirknanna, en með því að tekjur þessar allajafna nema næsta litlu, og sjaldnast brökkva til að halda kirkjunni við og byggja hana upp, þegar þess þarf með, þótti sann-gjarntað gjöra eigi greinarmun á opinberum kirkjum og bændakirkj-um að þessu leyti. Aptur á móti er það vitaskuld, að um arðinn af jörðum þeim, sem kirkjur eiga, fer eins og um arðinn af bænda-eignum, að þeir, sem hans njóta, hvort heldur er sem eigendur eða sem beneficiarii, gjalda skatt af honum eptir reglunum í 1., 4. og 5. grein. Enn fremur hefur virzt ástæða til að undan þiggja undan tekjuskatti öll fjelög, stofnanir og sjóði, sem hafa árlegar tekjur, er ekki renna til einstakra manna, heldur er varið til al-mennra þarfa, hvort heldur er fyrir allt landið eða heil hjeruð eða sveitir, svo sem er um ýmsa sjóði og fjelög til eflingar atvinnu-vegum, samgöngum, menntun eða öðrum framförum í andlegum eða líkamlegum efnum, styrktarsjóði og legöt, sjúkrahús og aðrar slíkar stofnanir, er vinna að almenningsheillum. Loks hafa spari-

sjóðir þeir, sem ekki eru eign einstakra manna, það sameiginlegt við stofnanir þær, sem nú voru nefndar, að arður sá, sem þeir bera úr býlum, ekki rennur til einstakra manna, heldur verður hann eign sjóðsins til tryggingar fyrir því, að sjóðurinn geti fullnægt skuldbindingum sínum, og um suma sparisjóði, t. a. m. sparisjóðinn í Reykjavík, er ákveðið, að afgangnum skuli varið í almennings-þarfir. Með því að sparisjóðir þessir eru mjög þarflegar stofnanir, sem hinu opinbera virðist skylt að hlynna að, eru þeir hjer einnig undan þegnir tekjuskattsgjaldi; en hitt er vitaskuld, og þótti ekki þörf að taka fram í lögnum, að hin almenna regla í 2. gr. einnig á við um fje það, sem stendur á vöxtum í sparisjóðum.

Um 10. grein.

Þegar lagður er skattur á tekjur af arðberandi eign og atvinnu, getur skyldan að greiða skattinn ekki verið bundin við það, að sá, sem tekjanna nýtur, sje búsettur hjer á landi, heldur hlýtur hún einnig að ná til þeirra, sem reka atvinnu hjer á landi, eða eiga hjer arðberandi eign, jarðir eða veðskuldir, þó þeir sjeu búsettir erlendis; því annars væri útlendum mönnum vilnað í gagnvart innlendum og þeim gjört hægra fyrir en landsmönnum að eignast hjer jarðir og stunda verzlun eða aðra arðsama atvinnu. Hið sama er og um þá menn, sem hafa laun, eptirlaun, biðlaun, lífeyri eða aðrar slíkar tekjur úr landssjóði eða öðrum sjóðum hjer á landi, en eru búsettir erlendis, að þeir virðast eiga að vera sömu skyldu undirorpnir til að gjalda skatt af tekjum sínum, eins og þó þeir væru búsettir á Íslandi og verðu þeim þar. Í grein þeirri, er hjer ræðir um, er gjört ráð fyrir þessari skyldu sem sjálfsagðri, en að eins mælt fyrir um innheimtu skattsins þegar svo stendur á, svo að hún verði sem auðveldust fyrir skatttakanda, og skal þess að eins getið, að þegar útlendur maður, sem á að greiða tekjuskatt eptir þessari grein, ekki hefur neinn umboðsmann hjer, svo kunnugt sje, virðist ekkert því til fyrirstöðu að skoða þann sem umboðsmann, sem á að standa skil á arðinum, þannig t. a. m., að þegar maður sem er búsettur erlendis, á veðskuld hjer á landi, þá sje veðsetjandi skoðaður sem umboðsmaður hans, að því er kemur til afgreiðslu tekjuskattsins.

Síðasta málsgreinin er tekin eptir tilskipun um bæjarstjórn í Reykjavík 20. dag aprílmán. 1872 22. grein i. f.

Um 11. til 21. grein.

Reglur þær, sem settar eru í greinum þessum um það, hvernig búa skuli til skýrslur þær, er lagðar eru til grundvallar fyrir innheimtu tekjuskattsins, eru að miklu leyti sniðnar eptir ákvörðunum í sveitarstjórnarlögunum og bæjarstjórnarlögunum fyrir Reykjavík um aukautsvar eptir efnum og ástæðum, með þeim tilbreytingum, sem gjörð er grein fyrir hjer að framan. Nefndinni virðist því óþarft að gjöra frekari athugasemdir um ákvarðanir þessar, en skal að eins geta þess, að þar sem manntalsþing sumstaðar á landinu eru haldin í aprílmánuði, þótti nauðsynlegt, að tekjuskýrslurnar væru komnar til sýslumanna fyrir byrjun marz-mánaðar, og eru frestir þeir, sem settir eru skattanefndunum, og þeim, sem kæra vilja yfir ályktunum skattanefndanna, lagaðir eptir því; enda verður ekki betur sjeð, en að þeir sjeu nægilega langir, sjer í lagi þegar það er athugað, að í sveitunum verða tekjuskýrslurnar víðast hvar mjög einfaldar og ná óvíða til annara tekjugreina en jarðarafgjalda, sem ávallt er hægt að fá vissu um.

Um 22. grein.

Gjalddagi tekjuskattsins er hjer settur hinn sami sem annara skattgjalda til landssjóðs, svo að innheimtan verði auðveldari, og eins virðist ekkert ísjárvert í að lögbjóða greiðslu þessa skattgjalds í peningum, líkt og áður átti sjer stað með alþingistollinn.

Um 23. grein.

Þó að það virðist auðsætt, að skattgjald það, sem hjer ræðir um, hafi sama fjárnáms- og forgöngurjett sem önnur gjöld til landssjóðs, þótti rjettara að taka það fram með berum orðum að því við bættu, að forgöngurjetturinn skuli haldast við lýði í 2 ár. Sömuleiðis virtist ástæða til að veita tekjuskatti af jarðeign forgöngurjett fyrir öllum veðkröfum í hlutaðeigandi eign, er á samningum eru byggðar, en þó svo að forgöngurjetturinn eigi stæði lengur en í 2 ár frá gjalddaga, þar sem veðkröfueigendur gætu beðið mikinn halla af því, ef gjaldið væri látið safnast fyrir í mörg ár, en hinu opinbera á hinn bóginn ekki er nein yrkunn, að vera búið að ná gjaldinu innan hins tiltekna tíma.

Um 24. grein.

Þó að hverjum einum sje lagt á sjálfsveld; hvort hann vill

segja til um tekjur sínar eða eigi, virtist nauðsynlegt að leggja hegningu við, ef rangt er til sagt, og þótti þá rjettast að miða upphæð sektarinnar við upphæð gjalds þess, er hlutaðeigandi ætlaði að koma sjer undan, og þá þannig, að sektin væri fimmföld við það sem undan er dregið, ef undandrátturinn kemst upp, meðan hlutaðeigandi er á lífi, sbr. tilsk. um spítalagjald 10. ágústmán. 1868 4. gr., en að eins tvöföld, ef undandrátturinn eigi kemst upp fyrir en eptir lát skattgreiðanda, þegar bú hans er komið til skipta.

Um 25. grein.

Með því að ekki virtist eiga við að taka inn í lög þessi starlegar reglur um, hvernig skattanefndirnar og yfirskattanefndirnar ættu að leysa af hendi starfa sinn, heldur ættu slíkar reglur bezt heima í reglugjörðum eða erindisbrjefum, er samin væru af valdstjórninni, er svo fyrir mælt hjer, að landshöfðinginn semji slíkar reglugjörðir fyrir nefndir þessar. Sömuleiðis þótti rjettast, til að komast hjá málalengingum, að fela landshöfðingjanum á hendur að skera úr, ef ágreiningur kynni að verða um skattskyldu eptir 9. grein laga þessara, eða með öðrum orðum um það, hvort fjelag nokkurt eða sjóður sje til almennra þarfa eða eigi, og hvort spari-sjóður eigi að álitast eign einstakra manna eða eigi.

Um 26. grein.

Svo er til ætlazt, að lög þessi nái gildi undir eins og lögin um skatt á fasteign og lausafje og lögin um húsaskatt, og því er hjer sagt eins og í þeim lögum, að tekjuskatturinn skuli greiddur í fyrsta sinn á manntalsþingum árið 1879.

III. Fylgiskjal.

Frumvarp

til

laga um húsaskatt.

1. grein.

Af öllum timburhúsum og steinhúsum í kaupstöðum og verzlunarstöðum landsins skal greiða skatt til landssjóðs, 2 krónur af hverjum 1000 krónum virðingarverðs þeirra. Sama skatt skal og greiða af öðrum timburhúsum og steinhúsum, þótt eigi standi þau í kaupstað eða verzlunarstað, ef þau fylgja eigi jörð þeirri, er metin sje til dýrleika. Hvíli þinglýstar veðskuldir á húsi, skulu þær dregnar frá virðingarverði þess, og skatturinn lagður á það, sem eptir er.

2. grein.

Undanþegnar þessu gjaldi eru kirkjur allar, skólar, sjúkrahús, og öll önnur hús, sem eru þjóðeign eða til opinberra þarfa. Ef ágreiningur verður um það, hvort hús er undanþegið skattinum eða ekki, sker landshöfðingi úr.

3. grein.

Í Reykjavík skal skatturinn lagður á eptir virðingu þeirri, sem gjörð hefur verið samkvæmt tilsk. 14. dag febrúarm. 1874, 4. og 5. gr. Alstaðar annarstaðar á landinu skulu húseignir þær, er skatturinn nær til, metnar eptir tilhlutun yfirvaldsins og samkvæmt reglugjörð, sem landshöfðinginn semur um það efni.

4. grein.

Fyrir virðingar þessar bera hverjum virðingarmanni 3 krónur hvern þann dag, sem þeir eru að virðingunni, og greiðist það fje úr landssjóði, eins og hver annar kostnaður, sem virðingagjörðir þessar hafa í för með sjer.

5. grein.

Fyrir húsaskatti þessum má gjöra fjárnám hjá greiðanda sam-

kvæmt opnu brjefi 2. dag aprílmánaðar 1841, og hefur hann í tvö ár frá gjalddaga forgöngurjett þann, sem um er rætt í laganna 5.—14.—37., og opnum brjefum 23. dag júlímánaðar 1819 og 11. dag desembermánaðar 1869.

Skattur af húsum skal um tveggja ára bil frá gjalddaga ganga fyrir öllum veðkröfum í hlutaðeigandi húsi.

6. grein.

Gjald þetta skulu sýslumenn og bæjarfógetar heimta á manntalsþingum ár hvert, í fyrsta skipti árið 1879.

Ástæður

fyrir

лагаfrumvarpi þessu.

Við 1. grein.

Í álitsskjali skattanefndarinnar undir tölulið VI. er gjörð grein fyrir ástæðunum fyrir húsaskatti þeim, sem frumvarp þetta fer fram á, og sömuleiðis fyrir því, hvers vegna hann er lagður öðruvísi á en annar eignarskattur. Þess skal að eins getið hjer, að þótt timburhús og steinhús standi á einhverri jörð, sem metin er til dýrleika, og sem því jarðarskatt skal af gjalda, getur eigi verið að ræða um skatt á slíkum húsum; því að hann verður að vera fólginu í jarðarskattinum. Aftur á móti virðist sama regla eiga að ganga yfir öll hús, sem engar landsnyttjar fylgja, hvort sem þau eru í verzlunarstöðum landsins eða annarstaðar.

Þegar ræðir um húsaskatt, getur eigi verið umtalsmál, að leggja skatt á þau hús eða þann hluta þeirra, sem í skuld eru, enda væri þá lagður tvöfaldur skattur á sömu eignina, ef tekjuskattur sá, sem nefndin stingur upp á, nær fram að ganga, með því að veðskuldareigandinn geldur þá skatt af þessari veðskuld, sem hverjum öðrum skuldabriefum sínum. En til þess að komast hjá skattinum, áleit nefndin, að skuldin yrði að vera þinglýst; því að það er mjög almennt hjer á landi, að veðskuldum er eigi þinglýst, og leiðir marga óreglu af því, og einnig tjón fyrir lánar-

drottin, og þótti nefndinni því full ástæða til, heldur að sporna við þeim sið, með því að binda lausnina undan skattinum við þinglýsingu, svo að hún væri eigi síður áriðandi fyrir veðsetjanda en fyrir lánardrottin.

Við 2. grein.

Það þótti sjálfsagt, að undanþiggja allar kirkjur frá skatti þessum, sem öðrum almennum sköttum, enda eru tekjur þeirra flestra svo litlar, að eigi nægja þeim sjálfum til viðurhalds. Eins virðist öll sanngirni mæla með því, að þiggja undan skatti þessum allar menntunarstofnanir, sem einstakir menn eigi stofna í gróðaskyni eða sjer til atvinnu, heldur eru stofnaðar annaðhvort af sveitarfjölögunum, sjerstökum sjóðum eða gjöfum einstakra manna, því að þessar stofnanir, sem fáar eru enn hjer á landi, flytja stofnendunum engan arð, og bera heldur engan þann ávöxt, er skattur verði á lagður.

Hin sama regla verður og að ná til sjúkrahúsa þeirra, sem nú eru, eða stofnuð kunna að verða, eigi í gróðaskyni, heldur beint af gjöfum og samskotum, landsbúum til gagns og hagræðis, svo sem er um þau tvö sjúkrahús, sem þegar eru stofnuð í Reykjavík og á Akureyri. Að leggja skatt á þau hús, sem þjóðeign eru, væri með öllu tilgangslaust, því að það væri hið sama, sem að landssjóðurinn borgaði það út aptur, sem hann tæki inn. Hús þau til opinberra þarfa, sem hjer er átt við, eru t. a. m. þinghús öll, hvort heldur eru hreppa-þinghús eða sýslu-þinghús, ef þau yrðu stofnuð, fangelsi öll, og önnur þess konar hús, sem engan arð bera, en einungis eru reist til afnota í opinberar eða almennings þarfir.

Það mun sjaldan að bera, að ágreiningur verði um það, hvort eitthvert hús sje þjóðeign eða eign einstakra manna; en þó getur svo að borið, að spurning geti verið um, hvort eitthvert hús sje þess konar húseign, sem eigi að vera laus við húsaskatt, eða sjerstök eign út af fyrir sig, og virðist þá nægja, til að komast hjá öllum málalengingum, að fela landshöfðingja að skera úr málum.

Við 3. grein.

Með því að lögmæt virðing til brunabóta er þegar boðin og framkvæmd á öllum húsum í Reykjavík samkvæmt tilsk. 14. dag febrúarmánaðar 1874, væri það einungis kostnaðarauki að óþörfu,

að láta virða þau að nýju til skattgjalds. En með því að engin slík virðing er á húsum í öðrum verzlunarstöðum landsins, verður lögmæt virðing á þeim fram að fara, og því er hjer svo fyrir mælt, að landshöfðinginn semji reglugjörð fyrir þessari virðingargjörð, en hlutaðeigandi lögreglustjóri annist um framkvæmdina.

Við 4. grein.

Með því að virðingargjörðir þessar eru einungis gjörðar í hag landssjóðnum, leggur það sig sjálft, að hann verður að bera allan þann kostnað, sem af virðingunni leiðir.

Þar sem hverjum virðingarmanni eru ætlaðar 3 krónur í virðingarlaun hvern þann dag, sem hann er að virðingunni, þá sýnist það nægileg borgun; því að sjaldnast mun hærri dagkaup galdið út um landið, og með því líka, að virðing þessi eigi tekur á hverjum staðnum fyrir sig langan tíma upp, þar sem einungis fá hús er að virða á hverjum verzlunarstað, og sumstaðar eigi nema svo sem 3 eða 4, nema á Akureyri og Ísafirði, þá geta þeir gjört þetta, þá er þeim er hægast og þeir slökkva engu niður, og virðist því óþarft að ætla þeim sama kaup og virðingarmennirnir fengu hjer í Reykjavík samkvæmt tilsk. 14. dag febrúarmánaðar 1874, 4. grein.

Við 5. grein.

Þó að það segi sig sjálft, að þessi skattur verður og á að hafa sama forgöngurjett, sem önnur opinber gjöld, og sama regla gilda um lögtak hans, sem annara opinberra gjalda, þótti þó rjettara að taka beina ákvörðun um það upp í lögin, og sömuleiðis um það, að þessi forgöngurjettur stæði eigi lengur en um 2 ár; því að ótækt væri að láta það óákveðið, enda ætti þessi ákvörðun að verða hvöt fyrir innheimtumenn, að láta eigi skattinn standa ár eptir ár, þar sem þá í húfi væri, að hann misstist með öllu.

Við 6. grein.

Gjalddagi þessa skatts verður að vera hinn sami sem annarar þegnskyldu, enda væri það óþarft, að ákveða annan gjalddaga, og einungis til starfsauka fyrir innheimtumenn. Með því að frumvarp þetta getur eigi orðið þinglesið og náð lagagildi fyr en á manntalsþingum 1878, kemur það fyrst til framkvæmdar árið 1879, og er þá skatturinn fyrir það árið greiddur á manntalsþingum þá um vorið.

IV. Fylgiskjal.

Frumvarp

til

laga um laun sýslumanna og bæjarfógeta.

1. grein.

Sýslumönnum og bæjarfógetum skulu veitt ákveðin laun úr landssjóði, svo sem segir í 4. og 5. grein hér á eftir. Aftur á móti renna afdráttarlaust í landssjóðinn tekjur þær, sem embættismenn þessir hafa hingað til að launum haft, hvort heldur eru manntalsbókargjöld eða skattur sá, sem í þeirra stað kemur, tekjur af ljensjörðum, umboðslaun eða aukatekjur, nema þær, sem undan eru skildar í 2. grein laga þessara.

2. grein.

Sýslumenn og bæjarfógetar skulu halda óskertum gjöldum þeim, sem þeim bera fyrir innheimtu aðflutningsgjalds á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum samkvæmt tilsk. 26. dag febrúarmánaðar 1872, 10. gr., svo og tóbaki samkvæmt lögum 11. dag febrúarmánaðar 1876, 3. grein. Hið sama er og um þær aukatekjur, sem taldar verða ritlaun, svo sem þær eru ákveðnar í aukatekjureglugjörð 10. dag septembermánaðar 1830; eða síðar kunna að verða ákveðnar.

3. grein.

Lögþingisskrifaralaun og lögrjettumannalaun þau, sem sýslumenn hafa hingað til greitt til landsjóðs, skulu af numin. Svo skal og afnuminn hundraðsfiskur sá á Vestmannaeyjum, sem goldinn er sýslumanninum þar á eyjunum.

4. grein.

Sýslum landsins skal skipt í þrjá flokka. Laun sýslumanna í sýslum þeim, sem teljast til 1. flokks, eru 4000 kr. árlega; í sýslum þeim, sem teljast til 2. flokks, 3200 kr.; í sýslum þeim, sem teljast til 3. flokks, 2400 kr.

Í 1. flokki eru :

1. Árnessýsla.
2. Húnavatnssýsla.
3. Mýra- og Borgarfjarðarsýsla.
4. Þingeyjarsýsla.

Í 2. flokki eru :

1. Skaptafellssýsla.
2. Rangárvallasýsla.
3. Gullbringu- og Kjósarsýsla.
4. Snæfellsness- og Hnappadalssýsla.
5. Ísafjarðarsýsla.
6. Skagafjarðarsýsla.
7. Eyjafjarðarsýsla.
8. Norður-Múlasýsla.
9. Suður-Múlasýsla.

Í 3. flokki eru :

1. Vestmannaeyjasýsla.
2. Dalasýsla.
3. Barðastrandarsýsla.
4. Strandasýsla.

5. grein.

Bæjarfógetinn í Reykjavík hefur að launum 4000 kr. árlega, og að auki 1200 kr. árlega í skrifstofukostnað. Bæjarfógetarnir á Ísafirði og Akureyri hafa hver í laun 600 kr. árlega.

6. grein.

Ráðgjafinn fyrir Ísland gjörir ráðstafanir þær, sem nauðsyn ber til, lögum þessum til framkvæmdar, og sjer í lagi semur hann reglugjörð um innheimtu allra aukatekja og skil fyrir þeim.

7. grein.

Hinar almennu ákvarðanir í lögum um laun embættismanna m. fl. 15. dag októbermánaðar 1875, 1.—7. grein, skulu einnig ná til sýslumanna og bæjarfógeta.

8. grein.

Lög þessi öðlast gildi 1. dag júlímánaðar 1878.

Ástæður

fyrir

lagafrumvarpi þessu.

Við 1. grein.

Eins og segir í álitsskjali skattanefndarinnar, getur sú launa- aðferð, sem hingað til hefur átt sjer stað við sýslumannaembættin, eigi lengur átt við, ef öll hin fornu manntalsbókargjöld eru af numin, enda virðist sú aðferð óeðlileg, þar sem laun sýslumanna þá eru að öllu leyti komin undir því, hvernig í ári lætur, og launin þannig verða stundum meiri og stundum minni.

Hin eina rjetta aðferð virðist sú, að láta sýslumenn fá föst laun úr landssjóði, eins og aðra embættismenn landsins, en að þeir aptur á móti standi full skil á öllum þeim sköttum og skyldum til landssjóðsins, sem þeir eiga af gjaldþegnum að heimta. En úr því þeir fá föst laun, virðist og sjálfsagt, að umboðslaun þau, sem þeir hafa hingað til úr bítum borið, falli niður, og sömu- leidis tekjur af ljensjörðum þeirra, þar sem þær eru, því að þessar tekjur eiga að felast í laununum. Hin sama regla virðist og eiga að ná til aukatekjanna, að þær renni allar í landssjóðinn, nema þær, sem undan eru skildar í 2. grein frumvarpsins; því að eins og þessar tekjur eru misjafnar og hvikular, og þeim fylgir því hinn sami galli fyrir sýslumennina eins og manntalsbókargjöldunum, eins virðist það og rjettast og eðlilegast, að öll gjöld fyrir embættisverk sýslumanna og bæjarfógeta renni beint í lands- sjóðinn, og að sýslumenn og fógetar því gjöri skil fyrir aukatekj- unum eins og öðrum sköttum og skyldum gjaldþegna. Allt þetta hefur og verið til greina tekið, þá er launaupphæðin var ákveðin samkvæmt 4. og 5. grein frumvarpsins.

Við 2. grein.

Enda þótt rjettast virðist, að láta aukatekjur sýslumanna og bæjarfógeta yfir höfuð að tala renna beint í landssjóð, virðist þó full ástæða til, að láta sýslumenn og fógeta halda óskertu gjaldi því, sem þeim nú ber fyrir innheimtu á aðflutningsgjaldi á áfeng- um drykkjum, samkvæmt tilskipun 26. febrúarmánaðar 1872, 10. grein, og aðflutningsgjaldi á tóbaki samkvæmt lögum 11. dag fe- brúarmánaðar 1876, 3. grein; því að innheimta gjalds þessa bakar

þeim allmikla fyrirhöfn, umsvif og ábyrgð; auk þess ætti það að vera þeim hvöt til, að vera árvakrir í innheimtunni, og gæta þess vandlega, að landssjóðurinn einskis missi í af því, sem honum ber af gjaldinu, enda yrðu og launin að vera þeim mun hærri, ef þeir ættu ekkert sjerstakt gjald að fá fyrir innheimtu þessara tolla. Á sama hátt virðist og rjettast, að láta sýslumenn og bæjarfógeta halda þeim aukatekjum, sem greiðast í ritlaun samkvæmt aukatekjureglugjörðinni 10. dag septembermánaðar 1830, 7. gr. sbr. við 10., 25., 29., 34., 36. (eptirrit af proclamata), 40., 44., 49. og 54. gr. (sbr. 56. gr.), með því að þess konar ritstörf verða naumast talin sem eiginleg embættisstörf, og hafa auk þess sjerstakan skrifstofukostnað í för með sjer, enda nema þau litlu í flestum sýslum landsins. Hið sama virðist og eiga að gilda um borgun þá, sem greidd er fyrir vegabrjef samkvæmt 58. grein aukatekjureglugjörðarinnar og uppáteiknun þeirra samkvæmt 59. grein, að borgun þessa eigi fremur að skoða sem ritlaun, en borgun fyrir eiginleg embættisverk, enda nema þau gjöld mjög litlu hjer á landi, og skil þeirra mundu baka öllum hlutaðeigendum miklu meiri fyrirhöfn, en upphæðinni svarar.

Þess virðist eigi þörf, að taka það fram í lögumum, að sýslumenn ættu framvegis, eins og hingað til, að halda dagpeningum þeim og endurgjaldi fyrir ferðakostnað, sem þeim ber samkvæmt aukatekjureglugjörðinni 10. dag septembermánaðar 1830, eða öðrum lögum, því að það leggur sig sjálf, og að minnsta kosti þótti nóg að taka það hjer fram.

Við 3. grein.

Úr því sýslumönnum eru veitt föst laun úr landssjóði, er það sjálfsagt, að lögþingisskrifaralaun þau og lögrjettumannalaun, sem þeir hingað til hafa greitt til landssjóðsins, eiga niður að falla; því að væri þeim haldið, væri með því sjerstakur skattur lagður á embættismenn þessa, sem allir aðrir væru lausir við, og gæti það eigi sanngjarnt verið, enda dregur landssjóðinn næsta lítið um þau.

Þar sem í þessari græin enn fremur er svo kveðið á, að hundradsúscur sá, sem Vestmannaeyingar gjalda sýslumanni sínum, skuli úr lögum nóminn, þá stendur þar nokkru öðruvísi á; því að þessi skattur lægi alls eigi á sýslumanninum, þótt honum væri haldið, heldur á eyjabúum. En úr því þessi skattur væri eigi lengur hafður til launa handa sýslumanninum, heldur ætti beinlínis að

renna í landssjóð, virðist rjettast að af nema hann með öllu; því að bæði er það, að þessi skattur væri nokkurs konar atvinnuskattur, sem Vestmannaeyingar ættu einir að greiða, og sem því væri mjög óeðlilegur, og er að líkindum líks uppruna eins og manntalsfiskurinn í Gullbringusýslu og Snæfellsnessýslu, eins virðist full ástæða til, að íþyngja eigi Vestmannaeyingum fremur öðrum, heldur miklu fremur að gjöra þeim skattgjöld sín sem ljettbærust.

Við 4. grein.

Nefndin var einhuga á því, að laun sýslumanna mættu eigi að meðaltali minni vera en 3200 kr., og væru þau þó engu rífari, en meðaltal launa þeirra nú, eptir þeim skýrslum, sem nefndinni hafa borizt. Á hinn bóginn þótti nefndinni sjálfsagt, að gjöra nokkurn mun á laununum, þannig að embættin í nokkrum sýslum væru betur launuð en svo, að næði meðaltalinu, og virtist sá munur eigi mega minni vera en 800 kr., svo að launin yrðu þar 4000 kr., og á hinn bóginn að nokkrar sýslur væru með lægri launum, og láta launin þar vera jafnmiklu lægri en meðallaunin, sem hæstu launin væru hærri, eða að eins 2400 kr., enda virðist svo, sem þau laun sjeu í alla staði sæmileg fyrir unga menn, er þeir kæmu fyrst í embætti, einkum þá er þess er gætt, að lögfræðingar þurfa sjaldnast að biða lengi eptir embættum, eptir að þeir hafa tekið embættispróf, og þannig komst nefndin að þeirri niðurstöðu, að skipta sýslunum í 3 flokka, svo sem gjört er í frumvarpinu. Þá er nefndin því næst skyldi skipta sýslunum í þessa þrjá flokku, virtist ótækt, að fara eingöngu eptir tekjum þeim, sem úr hverri sýslu renna í landssjóðinn, og þá hversu mikil peninga-ábyrgð lægi á sýslumanninum, heldur virtist eiga og að taka það til greina, hversu örðug sýslan væri. En auk þess virtist það eiga og til greina að koma, að sýslumenn, er þeir færu að eldast og þreytast, gætu átt kost á, að fá vel launuð embætti, sem þó væru eigi örðugri en svo, að þeim væri eigi ofætlun að reka fyrir örðugleika sakir og langra ferðalaga, meðan þeir hefðu nokkurn veginn góða heilsu eptir aldri, svo að sem sjaldnast þyrfti að því að reka, að veita þeim lausn frá embættum, fyr en nauður ræki til.

Á hinn bóginn þótti það sjálfsagt, að taka til minnstu launanna þær sýslurnar, sem hægastar væru, og peninga-ábyrgðin væri minnst á sýslumanninum.

Áf þessum sökum eru Árnessýsla, Húnavatnssýsla og Borgar-

fjarðar- og Mýrasýsla settar í fyrsta flokk, með því að þaðan munu renna hvað mestar tekjur í landssjóðinn, og ábyrgðin því hvað mest þar, en eru þó jafnframt fremur hægar, og ferðalög eigi mjög löng eða örðug. Þingeyjarsýsla er aptur á móti vafalaust einhver hin örðugasta sýsla landsins yfirferðar og stærsta, og af þeim sökum er hún sett í fyrsta flokk.

Viðvíkjandi 2 flokknum skal þess getið, að Gullbringu- og Kjósarsýsla er þar talin embætti sjer, og eigi sameinuð bæjarfógeta-embættinu í Reykjavík; því að nefndin er einhuga á því, að sú sameining sje mjög óhagfelld, enda hefur hún valdið og veldur allmikilli óánægju bæði hjá Reykvíkum og sýslubúum, og það eigi ástæðulaust, því að bæjarfógetinn í Reykjavík hefur svo mikilla, margbrotinna og vandasamra starfa að gæta, að eigi hann að reka þau vel, hefur hann alls engan tíma til annarlegra starfa, eða til að reka annað embætti jafnframt, og það eins umsvifamikið og annríkt embætti og sýslumannsembættið í Gullbringu- og Kjósarsýslu, enda hefur reynslan fyllilega sýnt það og sannað í þau ár, sem embætti þessi hafa verið sameinuð, að bæjarfógetinn hefur eigi allajafna getað gegnt öllum þeim störfum, sem hann hefur átt að gegna, svo fljótt sem óskandi hefði verið, sökum anna þeirra, sem sýslumannsembættið í Gullbringu- og Kjósarsýslu hefur fengið honum, og þá er hann hefur orðið að fara burt úr bænum, hafa ýms fógetastörf hans orðið að blíða, unz hann hefur komið heim aptur, eða hann hefur orðið að láta skipa annan í sinn stað. Alþingi hefur og látið á sannast, að það álit sameining þessa óhagfellda, þar sem það veitti sje til, að embættin gætu aptur orðið skilin að.

Viðvíkjandi hinum sýslunum í þessum flokki, virðist eigi þörf á að taka neitt sjerstaklegt fram, og það sem hefði virzt ástæða til að taka fram um Ísafjarðarsýslu og Eyjafjarðarsýslu, þess er getið í athugasemdinni við næstu grein á eftir.

Til 3. flokksins eru taldar þær þrjár sýslur landsins, sem auðsætt er að eru langhægastar, það er: Vestmanneyjasýsla, Dalasýsla og Strandasýsla. Barðastrandarsýsla er aptur á móti fremur örðug sýsla í samanburði við ýmsar aðrar sýslur landsins, með því að hún er bæði löng og ill yfirferðar, en á hinn bóginn er hún strjálbyggð, og því eigi eins annrík og flestar aðrar sýslur, enda peningaábyrgð sýslumannsins minni, þar sem gjöld þar eru lítil, og

þótti því rjett að selja hana í 3. flokkinn, og væri sá flokkurinn þá jafnfjölskipaður 1. flokknun.

Við 5. grein.

Það þótti sjálfsagt, að laun bæjarfógetans í Reykjavík mættu eigi minni vera en þeirra sýslumanna, er bezt væru launadír; því að bæði er það, að embætti þetta er annríkara, vandasamara og ábyrgðarmeira en nokkurt sýslumanns embætti á Íslandi, enda kostnaðarmeira að lifa þar en annarstaðar. En auk þess verður og að ætla honum nokkurt fje til skrifstofukostnaðar, því að embætti þetta er nú þegar orðið svo umfangsmikið og annríkt í samanburði við sýslumanna-embættin, að þar sem flestir sýslumenn alls engan fastau skrifara þurfa að hafa, en geta sjálfir gengt öllum ritstörfum þeim, sem þeir eiga af hendi að leysa, eða að minnsta kosti látið sjer nægja að fá mann til skrípta við og við, þá veitir bæjarfógetanum í Reykjavík alls eigi af daglegum og vönum föstum skrifara, og sem auk þess sje fær um að gegna ýmsum embættisstörfum, ef svo ber undir, fyrir hans hönd og í hans umboði, t. a. m. halda uppboð, gjöra fjárnám o. s. frv., og þar að auki aukaskrifara, að minnsta kosti við og við, má því með engu móti ætla honum minna í þennan kostnað en 1200 kr., og mun það þó naumast hrökkva til skrifstofukostnaðar hans.

Bæjarfógetunum á Ísaförði og Akureyri eru ætlaðar 200 krónum hvorum meira, en þeir nú hafa, eða 600 kr. alls, og kemur það einkum til af því, að embættum þessum, í sameiningu við sýslumannsembættin fylgir talsverð peningaábyrgð, enda er einkum Ísafjarðarsýsla einhver hin örðugasta á öllu landinu, og með því að fógetaembættin auk þess fá þeim talsverðan starfa fram yfir aðra sýslumenn, þótti sjálfsagt, að launin sameinuð gengju sem næst laununum í hinum 4 bezt launuðu sýslum; en það þótti eiga betur við, að hækka fógetalaunin, en að setja þessar tvær sýslur í flokk sjer.

Við 6. grein.

Það hefði farið miður vel á að setja í lögin reglur fyrir reikningaskilum sýslumanna og bæjarfógeta, eða aðra framkvæmd laga þessara; og þótti því rjettast, að sela ráðgjafanum fyrir Ísland að semja slíka reglugjörð, og segja fyrir um, hversu reikn-

ingar sýslumanna og bæjarfógeta fyrir sköttum og skyldum gjaldþegna skyldu lagaðir, og í hverju formi, og annað, sem að þessu efni lýtur.

Við 7. grein.

Úr því að sýslumönnum og bæjarfógetum eru veitt föst laun úr landssjóði, er það sjálfsagt, að hinar almennu laga-ákvæðanir um aðra þá embættismenn, sem nú fá laun beint úr landsjóði, verða og að ná til þeirra, og virðist því nóg að vitna um það atriði til laga um laun embættismanna, 15. dag októbermánaðar 1875. Samkvæmt því verða sýslumenn þeir, sem nú sitja í embættum, og tekjur þeirra eru nú meiri en launin verða eptir þessu frumvarpi, að fá uppbót, meðan þeir sitja að sama embættinu, og þeir hafa, er frumvarp þetta nær lagagildi, þannig, að uppbót þessi verði jafnmikil, og tekjur þeirra nú eptir meðaltali hinna síðustu 5 áraanna eru meiri en launin eptir þessu frumvarpi.

Við 8. grein.

Að svo er til ætlaðt, að lög þessi öðlist eigi gildi 1. dag janúarmánaðar eða við byrjun hins vanalega reikningsárs, svo sem í snöggu bragði kynni að þykja eðlilegast, kemur til af því, að sýslumönnum hafa verið veittar sýslur sínar frá fardögum, og tekjur sínar fá þeir allar á manntalsþingunum á vörin, að aukatekjunum undanskildum; verður því svo á að líta, að tekjur þessar sjeu laun þeirra fyrir hið liðna árið. Skyldu því launin ná gildi t. a. m. með nýári, bæri sýslumönnum nokkur hluti manntalsbókargjaldanna, er greidd væru næsta vor á eptir, að rjettri tiltölu við tíma þann, er liðinn væri af fardaga-árinu, þá er lögin næðu gildi, en af því mundu rísa ýms reikninga-umsvif, sem virtust að óþörfu, og því er hjer stungið upp á, að lögin nái gildi 1. dag júlímánaðar, eða fyrst eptir lok fardaga-ársins.

V. Fylgiskjal.

Skýrsla

um manntalsbókargjöld.

1. SKATTUR.

Sýslurnar.	Meðaltal 1871—75.		Meðaltal 1873—75.	
	í peningum.	í álnum.	í peningum.	í álnum.
Suður-Múlasýsla .	1652,91	3048	1861,35	3300
Norður-Múlasýsla .	1817,85	3360	1987,43	3526,7
Pingeyjarsýsla . .	1923,51	3656	2026,89	3620
Eyjafjarðarsýsla .	1674,22	3136	1791,54	3200
Skagafjarðarsýsla .	2181,42	4076	2359,94	4160
Húnavatnssýsla . .	2630,08	4916	2872,36	5073,5
Strandasýsla . . .	513,98	884	529,06	880
Ísafjarðarsýsla . .	655,22	1084	711,42	1126,7
Barðastrandarsýsla .	568,96	965	589,30	980
Dalasýsla	950,64	1645	1051,20	1713,3
Snæfellsnessýsla .	338,48	580	404,70	660
Hnappadalssýsla .	236,55	412	249,50	404
Mýrasýsla	1264,75	2208	1296,63	2113,3
Borgarfjarðarsýsla .	678,20	1332	742,87	1373,3
Kjósar- og Gullbringus.	751,05	1464	814,53	1507
Reykjavíkur kaupst.	2,16	4	2,16	4
Arnessýsla	2755,20	5360	3078,11	5386,7
Rangárvallasýsla .	1948,03	3792	2120,88	3920
Vestmannaeyjasýsla	2,16	4	2,16	4
Skaptafellssýsla . .	1957,28	4164	2217,05	4447
Samtals á öllu landinu	24502,65	46090	26709,08	47399,5

Athugasgrein. Með því að formanni nefndarinnar höfðu borizt skýrslur um manntalsbókargjöld í Barðastrandarsýslu, áður en álitsskjalið var prentað, er hún tekin inn á yfirlit þetta og önnur sem á eptir fara, smbr. neðanmálgrein á 10. bls. hjer að framan.

2. GJAFTOLLUR.

Sýslurnar.	Meðaltal 1871—75.		Meðaltal 1873—75.	
	f peningnm.	f álnum.	f peningum.	f álnum.
Suður-Múlasýsla .	972,68	1788	1074,84	1907
Norður-Múlasýsla .	1198,23	2196,2	1273,94	2275
Pingeyjarsýsla .	1286,39	2445	1352,62	2416
Eyjafjarðarsýsla .	1268,51	2407	1358,30	2426
Skagafjarðarsýsla .	1208,87	2263	1291,08	2278
Húnavatnssýsla .	1424,53	2666	1531,88	2704
Strandasýsla . . .	395,92	679,5	425,41	708
Ísafjarðarsýsla . . .	741,05	1222,6	800,20	1267
Bárðastrandarsýsla	558,18	947	587,63	978
Dalasýsla	582,26	1011	628,68	1025
Snæfellsnessýsla . .	427,65	742	460,87	751
Hnappadalssýsla .	173,70	301	188,15	307
Mýrasýsla	642,26	1084,5	668,26	1089,3
Borgarfjarðarsýsla	529,78	1032,7	572,75	1058,5
Kjósar- og Gullbr.s.	1062,69	2079	1104,03	2041
Reykjavíkur kaupst.	267,95	521	295,03	545
Arnessýsla	1377,11	2693	1486,20	2747,7
Rangárvallasýsla .	1250,35	2436	1356,45	2507,5
Vestmannaeyjasýsla	"	"	"	"
Skaptafellssýsla .	944,37	2015	1046,10	2098
Samtals á öllu landinu	16312,48	30529,5	17502,42	31129

3. KONUNGSTÍUND.

Sýslurnar.	Meðaltal 1871—75.		Meðaltal 1873—75.	
	i peningum.	i álnum.	i peningum.	i álnum.
Suður-Múlasýsla .	734,40	1357	805,08	1428
Norður-Múlasýsla .	917,37	1735	1008,37	1796
Þingeyjarsýsla . .	1010,61	1902	1061,37	1895
Eyjafjarðarsýsla . .	1032,73	1958,3	1109,28	1981
Skagafjarðarsýsla .	928,60	1736	1000,73	1764
Húnavatnssýsla . .	1245,33	2328,5	1348,08	2379
Strandasýsla	353,15	607	375,15	624
Ísafjarðarsýsla . . .	815,98	1351,4	867,91	1374,2
Barðastrandarsýsla	757,98	1285,5	790,86	1316
Dalasýsla	742,13	1286	810,66	1321,4
Snæfellsnessýsla . .	505,61	879,5	534,00	870,6
Hnappadalssýsla . .	203,47	353,7	221,33	360,9
Mýrasýsla	679,19	1182	714,90	1165,4
Borgarfjarðarsýsla .	568,80	1109,6	610,25	1128,5
Kjósar- og Gullb.sýsla	725,37	1416	771,74	1427
Reykjavíkur kaupst.	10,72	21	11,52	21
Árnessýsla	928,82	1819,2	1005,39	1867
Rangárvallasýsla . .	1186,33	2310	1292,24	2389
Vestmannaeyjasýsla				
Skaptafellssýsla . .	587,82	1250,3	663,00	1327,9
Samtals á öllu landinu	13934,91	25888	15001,86	26435,9

4. LÖGMANNSTOLLUR.

Sýslurnar.	Meðaltal 1871—75.		Meðaltal 1873—75.	
	í peningum.	í álnum.	í peningum.	í álnum.
Suður-Múlasýsla .	41,09	76	41,61	74
Norður-Múlasýsla .	48,63	91	48,87	87
Þingeyjarsýsla . .	68,11	130	67,84	121
Eyjafjarðarsýsla . ,	66,70	130	67,10	121
Skagafjarðarsýsla .	62,40	118	61,87	109
Húnavatnssýsla . .	63,91	121	63,78	111
Strandasýsla	21,95	38	22,03	37
Ísafjarðarsýsla . .	50,74	84,4	50,43	80
Barðastrandarsýsla	30,31	52	30,60	52
Dalasýsla	28,92	51	29,12	47,5
Snæfellsnessýsla . .	32,82	61,5	32,51	59
Hnappadalssýsla .	9,89	17,4	9,94	16,4
Mýrasýsla.	30,45	53	30,51	50
Borgarfjarðarsýsla .	35,83	70,3	36,07	67
Kjósar- og Gullb.sýsla	49,77	98	50,81	94
Reykjavíkur kaupst.	2,39	2,5	2,50	2,5
Árnessýsla	75,80	148	74,28	138
Rangárvallasýsla .	69,45	136	69,70	129
Vestmannaeyjasýsla	6,16	12	6,15	11
Skaptafellssýsla . .	44,89	96,6	44,82	90
Samtals á öllu landinu	840,21	1586,7	840,54	1496,4
5. MANNTALSFISK.				
Gullbringusýsla . .	493,23	963,5	528,31	977

VI. Fylgiskjal.

Skýrsla

um jarðir þær, sem eru undanþegnar konungstíund.

Sýslurnar.	Bænda- eignir. hndr.	Kirkja- eignir. hndr.	Þjóð- eignir. hndr.	Fátækra- eignir. hndr.
1. Skaptafellssýsla . .	145,0	419,6	1271,5	13,2
2. Rangárvallasýsla . .	954,3	1428,3	27,9	13,3
3. Árnessýsla	4994,1	1218,1	113,1	35,1
4. Vestmannaeyjasýsla .	„	81,9	307,6	„
5. Gullbringu- og Kjós- arsýsla	250,3	542,0	274,7	„
6. Reykjavíkur-kaupstað.	„	„	99,2	„
7. Borgarfjarðarsýsla . .	631,8	507,9	„	13,8
8. Mýrasýsla	89,2	679,4	„	„
9. Snæfellsness- og Hnappadalssýsla . .	„	555,9	123,8	„
10. Dalasýsla	135,5	132,8	„	„
11. Barðastrandarsýsla . .	171,2	294,0	„	„
12. Ísafjarðarsýsla . . .	21,4	251,9	„	„
13. Strandasýsla	„	89,4	„	„
14. Húnavatnssýsla . . .	1657,3	1017,6	1060,3	29,5
15. Skagafjarðarsýsla . .	3562,5	576,7	802,4	64,0
16. Eyjafjarðarsýsla . .	1555,7	788,9	2024,0	10,7
17. Þingeyjarsýsla . . .	1091,9	1514,5	864,0	21,9
18. Norður-Múlasýsla . .	141,0	1086,6	353,0	178,8
19. Suður-Múlasýsla . .	39,5	1669,8	159,1	123,4
Samtals	15440,7	12855,3	7480,6	503,7

Verða þannig jarðir þær
sem undan eru þegnar
konungstíund á öllu land-
inu samtals

36280,3 hndr.

VI. Fylgiskjal a.

Skýrsla

um bændaeignir, sem undanþegnar eru konungstfund.

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
I. Skaptafellssýsla.		15. Þúfa* . . .	25,2
1. Setberg* . . .	7,0	16. Butra* . . .	15,9
2. Svínafell* . . .	5,2	17. Litli-Moshvoll . . .	14,6
3. Hoffell* $1/2$. . .	18,4	18. Miðkryki* . . .	19,9
4. Hof* $1/2$. . .	13,8	19. Dufþekja* . . .	29,9
5. Búland . . .	} $^{*1/5}$ 5,6	20. Brekkur . . .	17,2
6. Búlandssel . . .		21. Vestari-Kirkjubær . . .	24,9
7. Svartínúpur . . .		22. Eystri-Kirkjubær . . .	15,9
8. Höfðabrekka* $1/4$. . .	9,2	23. Stokkalækur* . . .	15,9
9. Reynir með hjáleigum* $1/5$. . .	20,0	24. Tonga* . . .	6,7
10. Fjós . . .	} $^{1/6}$ 10,9	25. Reynifell* . . .	23,2
11. Stóri-Dalur . . .		26. Rauðnefsstaðir* . . .	23,2
12. Breiðahlíð . . .		27. Kot* $1/2$. . .	4,0
13. Neðridalur . . .		28. Haukadalur* . . .	3,9
14. Kaldrananes . . .	} 13,5	29. Heiði . . .	15,6
15. Rauðháls* . . .		30. Ketilhússhagi . . .	9,9
16. Steig* . . .	15,3	31. Varmidalur . . .	29,9
17. Sólheimahjal.* $1/2$. . .	6,1	32. Selalækur . . .	35,2
18. Ytri-Sólheimar* $1/2$. . .	20,0	33. Hrólfsstaðahellir . . .	7,9
samtals . . .	145,0	34. Lúnansholt . . .	30,6
II. Rangárvallasýsla.		35. Hjallanes . . .	29,9
1. Núpakot* . . .	15,9	36. Lækjarbotnar . . .	10,6
2. Neðri-Dalur* $1/2$. . .	12,0	37. Heysholt . . .	8,6
3. Stóri-Dalur . . .	} 31,3	38. Vindás . . .	17,2
4. Króktún . . .		39. Árbær . . .	5,9
5. Dalskot . . .	} 10,6	40. Lytingsstaðir . . .	25,9
6. Syðsta-Mörk* $1/2$. . .		41. Kaldakinn . . .	15,9
7. Kross með hjál. . .	79,1	42. Mykjunes . . .	17,2
8. Kanastaðir . . .	16,6	43. Skammbeinsstaðir . . .	37,2
9. Ossabær . . .	6,6	44. Lækur . . .	7,9
10. Vestra-Fíflholt með hjáleigu . . .	29,2	45. Akbrautarholt . . .	9,3
11. Berjanæs með hjál. . .	33,2	46. Hreiður . . .	15,9
12. Eystri-Klasbarði* . . .	10,6	47. Kvíarholt . . .	17,9
13. Vestri-Klasbarði með hjáleigu* . . .	7,3	48. Háfur með hjál. . .	89,8
14. Skeggjastaðir* . . .	23,2	samtals . . .	954,3
III. Árnessýsla.		1. Skálmholt . . .	18,2
		2. Þjórtandi . . .	5,9

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
3. Urriðafoss . . .	19,0	41. Óseyrarnes með	
4. Egilsstaðir ² / ₅ . . .	10,0	eyðijörð . . .	34,9
5. Mýrar	15,4	42. Einarshöfn . . .	9,9
6. Gafl	10,3	43. Skúmstaðir . . .	41,7
7. Skúflakur	12,7	44. Stóra-Hraun með	
8. Syðri-Gróf ¹ / ₃ . . .	5,0	hjáleigum	52,0
9. Efri-Gróf	7,1	45. Skip	13,1
10. Vatnsendi	14,2	46. Baugstaðir . . .	13,9
11. Vatnsholt	11,9	47. Hólar	24,2
12. Önundarholt . . .	23,8	48. Leidólfssstaðir .	13,1
13. Súlholt með hjá-		49. Hæringsstaðir með	
leigum	23,4	hjáleigum	57,6
14. Hróarsholt með hjá-		50. Tóptir	11,1
leigum	83,4	51. Efra-Sel*	10,5
15. Hurðarbak	23,0	52. Syðra-Sel*	11,5
16. Vælugerði	15,4	53. Flóagafl með hjál.	47,6
17. Hnaus	11,1	54. Kolferja	5,9
18. Kampholt	16,6	55. Selfoss	20,6
19. Lækur	13,9	56. Smjördalir með hjá-	
20. Bár	9,1	leigum	39,7
21. Arnarstaðir með		57. Jörvik	8,3
hjáleigu	16,2	58. Byggðarhorn . . .	14,2
22. Tún	12,7	59. Björk	9,1
23. Sölvholt með hjál.	29,0	60. Fjall	48,6
24. Laugardælir með		61. Framnes	11,9
hjáleigum	57,6	62. Birnustaðir . . .	19,8
25. Stóra-Ármót . . .	28,6	63. Álfssstaðir . . .	25,0
26. Litla-Ármót með		64. Ósabakki	9,5
hjáleigu	20,2	65. Reykir	21,8
27. Langholt með hjá-		66. Húsatóptir . . .	24,2
leigu	31,7	67. Hlemmskeið . . .	24,6
28. Bytra	16,6	68. Brjámsstaðir . . .	9,1
29. Fljótshólar	21,4	69. Votamýri	13,9
30. Ragnheiðarstaðir	14,2	70. Blesastaðir . . .	15,8
31. Vestri-Loptsstaðir	19,0	71. Skeiðháholt ³ / ₄ . . .	18,8
32. Eystri-Loptsstaðir	19,0	72. Kálfhóll	16,2
33. Tunga	7,5	73. Kilhraun	19,0
34. Arnarhóll	8,7	74. Borgarkot	7,9
35. Austur-Meðalholt*	9,9	75. Arakot	8,7
36. Rútssstaðir með hjá-		76. Langamýri	17,4
leigum	27,8	77. Árhraun	19,8
37. Seljatunga	15,8	78. Efri-Brúnavellir .	15,0
38. Sviðugarðar . . .	13,9	79. Syðri-Brúnavellir	
39. Vorsabær með hjá-		með hjál.	16,6
leigum	30,1	80. Vorsabær	17,8
40. Efrivöllur með hjá-		81. Miðbæli	14,2
leigu	11,1	82. Útverk	17,8

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
83. Skriðufell . . .	16,0	126. Neðridalur . . .	25,4
84. Ásólfstaðir . . .	16,0	127. Múli	30,5
85. Hagi	16,6	128. Austurhlíð með	
86. Fossnes	14,2	hjáleigu	39,7
87. Hamarsheiði . . .	14,2	129. Úthlíð með hjá-	
88. Ásar	20,6	leigum	65,9
89. Stóru-Mástungur .	19,0	130. Miðhús	23,4
90. Skarð	24,6	131. Brekka	24,2
91. Sandlækur með		132. Efri-Reykir . . .	25,0
hjáleigu	38,9	133. Syðri-Reykkir með	
92. Prándarholt . . .	24,6	hjáleigu	30,5
93. Miðhús	12,7	134. Mikla-Holt	26,2
94. Stóra-Hof	30,1	135. Spóastaðir	29,0
95. Minna-Hof	12,3	136. Skálholt	57,6
96. Skapholt	20,6	137. Laugarás	21,4
97. Tungufell* $\frac{1}{2}$. . .	18,4	138. Íða	32,5
98. Hamarsholt* $\frac{1}{2}$. .	3,9	139. Helgastaðir . . .	27,0
99. Foss	15,8	140. Eiríksbakki	11,1
100. Jata	19,8	141. Auðsholt	45,6
101. Laugar	25,8	142. Röfði	20,6
102. Laxárdalur	17,8	143. Hrosshagi	16,6
103. Sólheimar	29,3	144. Reykjavellir . . .	13,9
104. Högnastaðir . . .	13,5	145. Litla-Fljót	16,6
105. Gröf	24,2	146. Stóra-Fljót	27,4
106. Birtingaholt . . .	29,3	147. Fell	30,1
107. Syðra-Langholt . .	42,9	148. Fellskot	17,8
108. Unnarholt með		149. Vatnsleysa	41,3
hjáleigum	42,9	150. Holtakot	22,2
109. Hrafnkelsstaðir .	27,0	151. Arnarholt	22,6
110. Syðra-Sel	22,2	152. Kervatnsstaðir . .	16,2
111. Efra-Sel	23,0	153. Ból	19,0
112. Hvítárholt	17,4	154. Tjörn	33,3
113. Bryðjuholt	23,8	155. Efstidalur	38,5
114. Kottlaugar	15,8	156. Böðmóðsstaðir . .	18,2
115. Skollagróf	13,5	157. Laugardalshólar . .	40,9
116. Skipholt	39,7	158. Útey	33,7
117. Haukholt	27,0	159. Eyvindartunga . . .	17,0
118. Borgarholt	20,6	160. Austurey	25,8
119. Bergstaðir	24,2	161. Efra-Apavatn $\frac{3}{4}$. . .	27,1
120. Kjarnholt	25,8	162. Neðra-Apavatn . . .	30,5
121. Gýgjarhóll með		163. Þóroddsstaðir . . .	23,8
hjáleigu	39,7	164. Sveinavatn	12,7
122. Brattholt	15,8	165. Stærribær	30,5
123. Brú	17,0	166. Minnibær	15,8
124. Haukadalur með		167. Brjámsstaðir	19,8
hjáleigum	67,5	168. Minnibjörg	9,1
125. Helludalur	25,0	169. Björk	21,0

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
170. Foss	19,8	214. Eystri-Þurá . .	21,7
171. Búrfell með hjál.	41,7	215. Þóróddsstaðir .	15,6
172. Kaldárhöfði .	11,1	216. Riftún	6,0
173. Ásgarður . . .	34,5	217. Bakki*	11,7
174. Miðengi	32,5	218. Þorlákshöfn .	43,5
175. Snæfoksstaðir .	21,8	219. Herdisarvík* .	34,1
176. Vaðnes	30,9	samtals	4994,1
177. Kiðjaberg . . .	29,7		
178. Góltur	29,7	IV. Gullbringusýsla.	
179. Eyvík	31,3	1. Krisivík með hjál.	41,8
180. Ormsstaðir . .	25,0	2. Ísólfsskáli . . .	4,3
181. Vatnsnes með		3. Hraun	15,6
hjáleigum . . .	29,0	4. Þorkötlustaðir .	29,6
182. Hamrar með hjál.	39,7	5. Hóp	8,0
183. Kringla	19,8	6. Járngerðarstaðir	59,2
184. Bjarnastaðir .	21,4	7. Merkines*	24,4
185. Þórisstaðir . .	15,8	samtals	182,9
186. Reykjanes ³ / ₄ . .	16,4		
187. Minna-Mosfell	21,8	V. Kjósarsýsla.	
188. Sel	30,1	1. Mýrarholt* . . .	12,2
189. Vatnsholt . . .	13,9	2. Ártún*	8,7
190. Hagi	14,6	3. Hjarðarnes* . . .	6,6
191. Ölfusvatn með		4. Hjarðarneskot* .	6,9
hjáleigum . . .	65,9	5. Hrisakot	6,5
192. Villingavatn* .	23,8	6. Þrándarstaðir ¹ / ₂	6,9
193. Bildsfell	31,3	7. Ingunnarstaðir .	19,6
194. Tunga	20,6	samtals	67,4
195. Torfastaðir . .	27,0		
196. Litli-Háls . . .	13,1	VI. Borgarfjarðarsýsla.	
197. Miðfell	11,1	1. Litli-Sandur . . .	9,4
198. Gjábakki	9,9	2. Miðsandur	9,4
199. Alviðra	16,5	3. Brekka	21,7
200. Árbær	23,0	4. Hóll	12,7
201. Þórustaðir . . .	10,8	5. Tunga	10,8
202. Kirkjuferja með		6. Eyri	18,1
hjáleigu	24,3	7. Glammastaðir . .	5,4
203. Auðsholt með hjál.	36,5	8. Kúludalsá	21,7
204. Kotströnd . . .	14,3	9. Gerði	10,8
205. Gljúfur	16,0	10. Márstaðir	10,8
206. Gljúfurárholt .	15,2	11. Vík	5,0
207. Vellir*	12,1	12. Miðhús	8,7
208. Reykir með hjál.	58,7	13. Heynes með hjál	29,0
209. Vorsabær	21,3	14. Kjaransstaðir með	
210. Yxnalækur . . .	11,7	hjáleigu	15,9
211. Saurbær	20,8	15. Bekansstaðir . .	9,4
212. Kröggólfsstaðir	31,3		
213. Vötn	17,3		

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
22. Heiði	19,9	65. Þönglaskáli . . .	9,9
23. Yzti-Hóll . . .	22,8	66. Málmey	18,5
24. Mið-Hóll	14,2	67. Dráney	9,9
25. Syðsti-Hóll . . .	9,9	68. Sleitustaðir . . .	21,6
26. Hraun 1/2	4,3	69. Snúðsgerði . . .	11,4
27. Arnesstaðir . . .	18,5	70. Sviðningur	18,5
28. Klón	10,2	71. Saurbær	19,9
29. Þverá	18,5	72. Skriðuland	22,8
30. Geirmundarhóll .	13,0	73. Bjarnastaðir . . .	28,5
31. Krákstaðir	8,0	74. Fjall	12,8
32. Bræðraá með hjá- leigu	19,9	75. Unastaðir	17,1
33. Roðhóll	9,2	76. Efriás	17,1
34. Tjarnir með hjál.	28,5	77. Brekkukot	14,2
35. Fjall	8,5	78. Viðines	18,5
36. Keldur	15,9	79. Hólar með hjáleigu	108,4
37. Þrætuland milli Klóns og Tjarná .	1,4	80. Reykir	25,6
38. Höfði	39,9	81. Hvammur	19,9
39. Vatn	17,1	82. Hrafnhóll	9,9
40. Ljótstaðir	18,5	83. Hrappstaðir	18,5
41. Á	17,1	84. Kálfsstaðir	25,6
42. Grundarland . . .	9,9	85. Kjarvalsstaðir . . .	11,4
43. Bjarnastaðir . . .	19,0	86. Nautabú	17,1
44. Spáná	9,9	87. Ingveldarstaðir . .	17,1
45. Þrastastaðir með hjáleigu*	20,2	88. Skúfstaðir	28,5
46. Bjarnastaðagerði .	9,9	89. Garðakot	18,5
47. Svinavellir með hjáleigu*	13,5	90. Neðri-Ás	35,6
48. Hólkot	12,1	91. Þrætuland milli No. 84 og 85 . . .	2,8
49. Enni	22,8	92. Hringver	17,1
50. Nýlendi	16,4	93. Enni	17,1
51. Grindur	11,4	94. Ásgeirsbrekka . . .	28,5
52. Brúarland	22,8	95. Hofstaðasel	29,9
53. Kambur	12,8	96. Hofstaðir	25,6
54. Stafr	18,5	97. Svaðastaðir	34,2
55. Háleggsstaðir . . .	9,2	98. Hofdalir	28,5
56. Skuggabjörg . . .	15,6	99. Vatnsleysa	17,1
57. Tumabrekka	22,1	100. Lón	12,8
58. Marbæli	23,0	101. Narfastaðir	15,6
59. Miklibær	24,2	102. Lækur	15,6
60. Þúfur	21,3	103. Kýrholt	19,9
61. Kross	15,6	104. Bakki	28,5
62. Teigur	9,9	105. Brimnes	28,5
63. Bær	21,3	106. Mikli-Hóll	22,8
64. Miðhús	16,6	107. Litli-Hóll	8,5
		108. Langhús	18,5
		109. Þrætuland milli	

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
Hofdala og Ytri-Brekkna . .	1,4	146. Þorljótsstaðir .	8,5
110. Dýrsinnastaðir	21,3	147. Hof	24,2
111. Brekkukot .	9,9	148. Bjarnastaðahlíð	22,8
112. Axlarhagi . .	15,6	149. Marbæli . . .	22,8
113. Frostastaðir .	28,5	150. Syðra-Skórðugil	15,6
114. Bjarnastaðir	18,5	151. Torfgarður .	4,9
115. Flugumýrar-hvammur . .	14,2	152. Geldingaholt með hjáleigu . .	37,8
116. Flugumýri með hjáleigu . .	55,6	153. Krossanes . .	17,1
117. Litlidalur . .	14,2	154. Langamýri . .	19,9
118. Vaglar . . .	14,2	155. Bakki	18,5
119. Uppsalar með hjáleigu . . .	38,5	156. Vellir	28,5
120. Fremrikot*	15,6	157. Skinnþúfa . .	7,1
121. Flatatunga með hjáleigu . . .	51,8	158. Syðra-Vallholt	18,5
122. Kelduland . .	22,8	159. Húsey	25,6
123. Stekkjarflatar	12,8	160. Kirkjuhóll*	8,5
124. Gilsbakki . .	17,1	161. Áshildarholt*	10,6
125. Merkgil . . .	33,2	162. Skarð*	22,8
126. Ábær	17,1	163. Daðastaðir ¹ / ₂	7,1
127. Nýibær . . .	9,9	164. Ingveldarstaðir með hjáleigu ¹ / ₂	24,9
128. Skatastaðir .	19,9	165. Þrætulönd . .	3,5
129. Kúskerpi . .	15,6	166. Fannstaðir (eyðijörð) . . .	9,2
130. Úlfsstaðir með hjáleigu . . .	37,0	167. Þorbjargarstaðir	6,4
131. Þorleifsstaðir með hjáleigum . .	34,2	168. Sævarland . .	11,4
132. Syðsta-Grund .	4,2	169. Hóll	11,4
133. Miðgrund með hjáleigu . . .	21,3	170. Selá ¹ / ₂	6,4
134. Rjettarholt . .	22,8	171. Selnes	14,2
135. Yzta-Grund . .	29,9	172. Borgarlækur ¹ / ₂	4,3
136. Þverá	21,3	173. Hvalnes . . .	22,8
137. Framnes . . .	24,2	174. Kleif	18,5
138. Syðri-Brekkur	24,2	175. Keta	22,8
139. Ytri-Brekkur	17,1	176. Malland ² / ₃ . .	13,3
140. Miðhús (eyðijörð)	8,5	177. Neðranes . . .	8,5
141. Þrætuland milli Ábæjar og Miðhúsa	4,2	178. Kelduvík . . .	5,7
142. Krithóll . . .	17,1	179. Þangskáli . .	7,1
143. Bakkakot . . .	17,1	180. Hraun ² / ₃ . . .	13,3
144. Litlahlíð . . .	22,8	181. Lágmulí . . .	4,2
145. Gil	8,5	182. Eybilarholt . .	14,2
		183. Egg með hjáleigu	24,2
		184. Helluland . .	24,2
		185. Keflavík . . .	14,2
		186. Garður	19,9
		187. Ás með hjáleigu	57,0
		188. Beingarður . .	9,9
		189. Borgarey . . .	32,8

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
190. Bústaðir . . .	17,1	40. Atlastaðir . . .	26,0
samtals	3562,5	41. Þorsteinsstaðir	18,1
		42. Sandá . . .	14,4
XII. Eyjafjarðarsýsla.		43. Göngustaðir* . .	18,5
1. Þverá . . .	17,3	44. Klaufabrekka með	
2. Þverárhólmur . .	4,1	hjáleigu . . .	28,0
3. Stekkjarflötir* .	14,4	45. Hóll* . . .	16,9
4. Hleiðargarður . .	26,0	46. Þorleifsstaðir* .	9,0
5. Hvassafell ² / ₅ . . .	15,7	47. Þverá . . .	23,1
6. Ásgerði . . .	12,3	48. Jarðbrú . . .	13,6
7. Hlíðarhagi . . .	20,6	49. Brimnes . . .	13,2
8. Mikligarður með		50. Hóll . . .	27,6
hjáleigum . . .	93,3	51. Sauðanes með	
9. Finnastaðir* . .	18,9	hjáleigu . . .	28,4
10. Hjálmsstaðir . .	11,1	52. Sauðárkot . . .	12,3
11. Klúkur . . .	8,6	53. Brimnes . . .	12,3
12. Efri-Glerá með		54. Hornbrekka . . .	14,0
hjáleigu* . . .	27,2	55. Bustarbrekka . .	16,9
13. Kífsá* . . .	11,5	56. Lón . . .	6,6
14. Asláksstaðir . .	23,1	57. Kálfsá með hjál.	26,0
15. Ytri-Brennihóll .	10,7	58. Hóll með hjáleigu	29,3
16. Garðshorn . . .	22,2	59. Karlsstaðir . . .	15,6
17. Ás á Þelamörk .	21,8	60. Reykir . . .	23,9
18. Skipalón . . .	33,0	61. Hreppsá . . .	13,2
19. Dagverðareyri . .	26,4	62. Vemundarstaðir .	18,5
20. Sólborgarhóll . .	13,6	63. Skeggjabrekka . .	23,9
21. Ytra-Krossanes . .	21,8	64. Ósbrekka með	
22. Efstaland með		hjáleigu . . .	20,6
hjáleigu . . .	32,6	65. Syðri-Á . . .	7,8
23. Steinsstaðir . .	33,0	66. Vík . . .	19,8
24. Hólar . . .	18,5	67. Vatnsendi með	
25. Engimýri . . .	23,9	hjáleigu . . .	11,9
26. Búðarnes . . .	14,0	68. Möðruvellir . . .	4,1
27. Skjaldastaðir* . .	20,6	69. Ámá . . .	12,3
28. Myrkárdalur . . .	18,5	70. Siglunes . . .	74,3
29. Brattavellir . . .	18,5	71. Staðarhóll . . .	9,9
30. Litli-Árskógur . .	21,0	72. Ráeyri með hjál.	7,4
31. Hella . . .	21,8	73. Saurbær . . .	9,9
32. Hof . . .	24,7	74. Hóll . . .	13,2
33. Sæla . . .	10,7	75. Skarðdal. með hjál.	21,4
34. Klængshóll . . .	26,8	76. Höfn . . .	16,5
35. Hólárkot* . . .	8,6	77. Engidalur . . .	12,3
36. Dæli . . .	23,9	78. Dalabær . . .	19,8
37. Melar* . . .	21,4	79. Máná . . .	11,9
38. Búrfell . . .	16,9	80. Hvanndalir . . .	4,9
39. Hæringsstaðir . .	19,4	samtals	1555,7

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
XIII. Þingeyjarsýsla.			
1. Hallland . . .	18,9	44. Undirveggar . . .	9,6
2. Breiðaból* . .	16,2	45. Bangastaðir . . .	5,6
3. Meyjarhóll* . .	10,8	46. Fjöll með hjáleigu	44,8
4. Tunga* . . .	18,0	47. Lón	25,6
5. Botn	10,8	48. Keldunes með hjál.	38,4
6. Hóll í Fjörðum	12,6	49. Hóll	12,0
7. Grimsnes . . .	10,8	50. Meiðavellir . . .	12,0
8. Svinárnnes $\frac{1}{2}$. .	12,6	51. Arnanes	8,8
9. Hóll í Höfðahverfi	12,6	52. Grimsstaðir $\frac{1}{2}$	17,6
10. Grýtubakki		53. Krossavík með	
(kirkjublúttinn)*	17,6	hjáleigu	11,2
11. Sker $\frac{10}{22}$. . .	6,1	54. Garður	21,6
12. Steinkirkja . .	19,8	55. Syðra-Áland með	
13. Lundur	21,6	hjáleigu	9,6
14. Fornastaðir . .	21,6	56. Ytra-Áland . . .	17,0
15. Vegeirsstaðir*	9,9	57. Laxárdalur . . .	25,6
16. Eyri*	11,7	58. Hvammur	22,4
17. Hof	11,7	59. Kerastaðir . . .	4,8
18. Jökulsá	4,5	60. Hafursstaðir . .	4,8
19. Brettingsstaðir $\frac{1}{2}$	11,7	61. Hvappur	3,2
20. Björg* $\frac{1}{2}$. . .	7,2	62. Syðra-Lón	24,8
21. Gnipa	8,1	63. Hlíð	17,6
22. Guðmundarstaðir	14,4	64. Heiði	27,2
23. Yztafell með hjál.	37,9	65. Læknisstaðir með	
24. Finnsstaðir . .	22,6	hjáleigu	8,8
25. Barnafell . . .	6,3	66. Hrollaugsaðir . .	15,2
26. Hrifla*	8,1	67. Eiði	27,2
27. Úlfsbær	15,3	samtals	1091,9
28. Arnarvatn . . .	25,3		
29. Reykjahlíð með		XIV. Norður-Múlasýsla.	
hjáleigum* $\frac{1}{2}$. . .	25,3	1. Sörlastaðir . . .	9,2
30. Brettingsstaðir	12,6	2. Möðrudalur með	
31. Árbót	11,7	hjáleigum	32,9
32. Hraunkot . . .	12,6	3. Hóll* $\frac{1}{2}$	9,1
33. Garður	37,9	4. Njarðvík* $\frac{1}{2}$. . .	44,5
34. Tjörn	9,9	5. Húsavík með	
35. Ytra-Fjall . . .	17,1	hjáleigu* $\frac{1}{2}$	34,6
36. Fljótsbakki . .	18,0	6. Litla-Breiðavað . .	10,7
37. Kvígindisdalur		samtals	141,0
með hjáleigu* . . .	26,2		
38. Hólar*	19,8	XV. Suður-Múlasýsla.	
39. Ketilsstaðir . .	11,7	1. Eldleysa	3,2
40. Hringver	17,1	2. Reykir* $\frac{1}{2}$	5,5
41. Bakki með hjál. $\frac{2}{3}$	26,5	3. Eyðar með hjá-	
42. Heiðarbót . . .	13,5	leigu* $\frac{1}{2}$	21,3
43. Krossdalur . .	12,0		

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
4. Tókastaðir $\frac{1}{2}$	9,5	2. Skálmarnes-	
samtals	39,5	múli* $\frac{1}{6}$. . .	7,3
XVI. Barðastrandar-		3. Flatey* $\frac{1}{3}$. . .	39,9
sýsla.		4. Hergilsey* $\frac{1}{3}$. . .	35,0
1. Reykhólar* $\frac{1}{2}$		5. Hagi* $\frac{1}{4}$. . .	10,3
með hjáleigum	78,7	samtals	171,2

Þær jarðir, sem * er sett við, eru bændakirkjujarðir.

VI. Fylgiskjal b.

Skýrsla

um Beneficer-kirknaeignir, sem undan eru þegnar konungstíund.

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
1. Skaptafellssýsla.		11. Önundarstaðir	21,6
1. Stafafell . . .	46,1	12. Hólmar með hjál.	33,9
2. Eskifell . . .	9,2	13. Siglúvík með hjál.	34,5
3. Byggðarholt . .	14,4	14. Forsæti með hjál.	27,9
4. Hraunkot . . .	10,7	15. Strandarhöfuð	19,9
5. Krossaland . . .	12,2	16. Ey með hjáleigu	43,2
6. Þórisdalur . . .	13,8	17. Akurey . . .	23,9
7. Vík	10,7	18. Miðkot . . .	18,6
8. Bjarnarnes ¹ / ₂		19. Bergþórshvöll	
með hjáleigum	40,3	með hjáleigu .	34,9
9. Einholt með hjál.	39,9	20. Núpur	29,9
10. Skálafell ² / ₃ . .	9,2	21. Flókastaðir	20,6
11. Borgarhöfn ³ / ₄	30,4	22. Breiðabólstaður	
12. Kálfafellsstaður		með hjáleigum	80,5
með hjáleigum	39,9	23. Sámstaðir	
13. Sljettaleiti . .	11,0	vestustu . . .	25,2
14. Sandfell . . .	19,9	24. Mið-Sámstaðir	19,9
15. Kálfafell með hjál.	32,2	25. Kotmúli . . .	16,6
16. Mariubakki . .	9,2	26. Torfastaðireystri	33,2
17. Heiði með hjáleigu	27,6	27. Kvoslækur . .	13,3
18. Fell	24,5	28. Vestri-Garðsauki	
19. Ásar með hjáleigu	18,4	með hjáleigu .	39,9
samtals	419,6	29. Giljar	9,9
II. Rangárvallasýsla.		30. Langa-Gerði . .	14,6
1. Eystri-Skógar	23,2	31. Uppsálar . . .	15,2
2. Eyvindarhólar		32. Þórunúpur . .	19,9
með hjáleigu . .	19,6	33. Kotvöllur . . .	16,6
3. Holt með hjáleig.	175,9	34. Oddi með hjál.	124,2
4. Varmahlíð . . .	19,9	35. Helluvað . . .	13,3
5. Svaðbæli ¹ / ₂ . .	13,3	36. Bolholt	13,3
6. Vesturholt með		37. Svínhagi . . .	9,3
hjáleigu	19,9	38. Dagverðarnes .	4,9
7. Nýi-Bær	15,2	39. Steinkross . .	5,4
8. Miðmörk . . .	12,6	40. Strönd	8,3
9. Kirkjuland ² / ₃ . .	22,0	41. Uxahryggur . .	39,9
10. Ljótastaðir . .	18,6	42. Eystra-Fróðholt	
		með hjáleigum	24,6

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
43. Vestra-Fróðholt með hjáleigum	24,6	24. Núpstún . .	21,8
44. Bakkakot með hjáleigu . . .	18,2	25. Sóleyjarbakki .	15,0
45. Artún með hjál.	29,2	26. Torfastaðir með hjáleigu . . .	40,5
46. Þrætuland . .	4,9	27. Stóra-Mosfell .	35,7
47. Stóru-Vellir .	46,9	28. Arnarbæli $\frac{1}{2}$ með hjáleigu .	22,8
48. Fellsmúli . .	11,9	29. Syðri-Brú . .	19,8
49. Kálfholt með hjál.	36,5	30. Klaustruhólar með hjáleigu .	35,7
50. Efri-Hamrar $\frac{1}{2}$	12,6	31. Stóra-Borg . .	26,2
51. Guttormshagi .	21,9	32. Miðdalur . . .	26,2
52. Saurbær . . .	16,6	33. Miðdalskot . .	7,9
53. Pula	7,9	34. Ketilvellir . .	11,5
samtals	1428,3	35. Þingvellir með hjáleigu	68,5
III. Árnessýsla.		36. Brúsastaðir . .	16,2
1. Hraungerði með hjáleigum . . .	75,4	37. Kárastaðir . . .	18,2
2. Hryggur	6,3	38. Heiðarbær . . .	29,3
3. Gaulverjabær með hjáleigum . . .	57,6	39. Stíflisdalur með hjáleigu	37,7
4. Hellur	11,5	40. Hvoll	21,3
5. Haugur	10,7	41. Arnarbæli með hjáleigum . . .	92,6
6. Gerðar	9,1	42. Egilsstaðir með hjáleigu	15,2
7. Syðri-Völlur . .	16,6	43. Vogsósar	33,7
8. Galtastaðir . .	8,3	44. Hlíð	15,8
9. Hamar með hjál.	23,0	45. Stakkavík . . .	8,7
10. Snóksnes	11,9	samtals	1218,1
11. Ásgautsstaðir .	14,2	IV. Vestmannaeyjar	81,9
12. Ólafsvellir með hjáleigum	66,3	V. Gullbringu- og Kjósarsýsla.	
13. Stóri-Núpur með hjáleigu	37,3	1. Útskálur með hjál.	41,8
14. Steinsholt með hjáleigu	35,7	2. Kálfatjörn með hjáleigum	38,3
15. Hruni með hjál.	46,4	3. Flekkuvík	13,9
16. Þórunnarstaðir .	13,9	4. Bakki (eyðijörð)	3,4
17. Reykjadalur með hjáleigu	35,7	5. Garðar með hjál.	48,8
18. Berghylur	28,8	6. Hamarskot	13,2
19. Hildarsel	5,9	7. Bali	2,2
20. Klufftar	17,8	8. Víflsstaðir	24,4
21. Hrunakrökur . .	7,9	9. Hraunsholt	12,5
22. Kaldbakur	19,8	10. Dysjar	11,5
23. Hrepphólar með hjáleigu	37,7		

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
11. Pálshús . . .	10,8	18. Reykholt . . .	29,0
12. Bakki . . .	10,6	19. Kjalvararstaðir . .	18,1
13. Nýi-Bær . . .	10,4	20. Kópaleykir . . .	12,7
14. Krókur . . .	5,0	21. Breiðabólstaður . .	19,2
15. Ráðagerði . . .	9,9	22. Grimsstaðir . . .	18,5
16. Miðengi . . .	12,5	23. Hrisar ¹ / ₂ . . .	14,7
17. Hlíð . . .	16,2	24. Húsafell . . .	22,6
18. Móakot . . .	6,6	25. Hraunsás . . .	14,5
19. Hausastaðir . .	20,2	26. Norðurreykir . . .	10,8
20. Hausastaðakot . .	6,4	27. Hofstaðir . . .	21,0
21. Selskarð . . .	8,7		507,9
22. Langeyri . . .	1,2		
23. Skerseyri . . .	1,9	VII. Mýrasýsla . . .	
24. Breiðholt . . .	22,6	1. Gilsbakki . . .	48,1
25. Bakki . . .	8,7	2. Haukagil . . .	18,3
26. Bygggarður . . .	12,2	3. Kirkjuból . . .	8,1
27. Stóra-Mosfell . .	33,2	4. Bjarnastaðir . . .	19,1
28. Mógilsá . . .	17,4	5. Kollstaðir . . .	11,3
29. Móar . . .	17,4	6. Hvammur . . .	23,5
30. Reynivellir með		7. Desey . . .	2,6
hjáleigu . . .	47,9	8. Klettstia . . .	7,9
31. Sogn . . .	8,7	9. Galtarhöfði . . .	5,2
32. Vindás . . .	13,9	10. Sanddalstunga . . .	6,9
33. Neðri-Háls . . .	29,6	11. Forni-Hvammur . .	2,6
Samtals . . .	542,0	12. Háreksstaðir . . .	13,0
VI. Borgarfjarðarsýsla.		13. Krókur . . .	12,7
1. Saurbær . . .	27,2	14. Hóll . . .	11,1
2. Ferstikla . . .	16,3	15. Staðholt . . .	39,6
3. Hrafnabjörg . . .	15,1	16. Neðra-Nes . . .	15,5
4. Vestra-Miðfell . .	16,3	17. Hofstaðir . . .	12,5
5. Garðar með hjá-		18. Svarfhóll . . .	13,8
leigum . . .	46,1	19. Bjargarsteinn . . .	10,8
6. Staðarhöfði . . .	4,7	20. Litlu-Skógar . . .	7,0
7. Tangi . . .	4,3	21. Grísatunga . . .	11,3
8. Arkarlækur . . .	14,5	22. Brúarreykir . . .	14,6
9. Melar með hjá-		23. Borg með hjáleig-	
leigu . . .	36,3	um . . .	35,3
10. Eystra-Súlunes . .	18,6	24. Ferjubakki ¹ / ₄ . . .	10,0
11. Vestra-Skorholt . .	7,2	25. Þursstaðir . . .	9,4
12. Eystra-Skorholt . .	7,2	26. Stangarholt . . .	10,4
13. Lundur . . .	43,5	27. Laxholt . . .	17,0
14. England . . .	17,4	28. Knararnes . . .	32,0
15. Iðunnarstaðir . .	13,8	29. Krossnes . . .	13,6
16. Hestur . . .	32,6	30. Arnarstapi . . .	10,7
17. Staðholtsey . . .	15,7	31. Hitardalur . . .	46,2
		32. Brúarfoss . . .	13,0

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
33. Hagi	7,5	28. Arnarstaðir neðri	5,5
34. Helgastaðir . .	9,6	29. Valabjörg . .	10,3
35. Múlasel	7,8	30. Breiðabólstaður	36,8
36. Staðarhraun . .	12,2	samtals	555,9
37. Svarfhóll	14,2		
38. Álptá	17,4	IX. Dalasýsla.	
39. Saurar	9,6	1. Kvennabrekka með	
40. Hvalseyjar ¹ / ₂ . .	88,0	hjáleigum	29,7
samtals	679,4	2. Hjarðarholt með	
		hjáleigum	66,7
VIII. Snæfellsness- og		3. Þrándarkot	4,7
Hnappadalssýsla.		4. Hvammur	31,7
1. Hitarnes með hjá-		samtals	132,8
leigu	23,0		
2. Litla-Hraun . . .	13,0	X. Ísafjarðarsýsla.	
3. Brúarhraun . . .	14,4	1. Álptamýri	21,4
4. Moldbrekka . . .	9,2	2. Rafnseyri	35,7
5. Vellir	7,3	3. Sandar	25,8
6. Hróbjargarstaðir	5,9	4. Holt	25,3
7. Syðri-Skógar . .	10,5	5. Staður	22,2
8. Ytri-Skógar . . .	8,5	6. Eyri við Skutuls-	
9. Hraunsmúli . . .	8,1	fjörð	11,1
10. Mikla-Holt með		7. Vatnsfjörður . . .	46,2
hjáleigu	40,9	8. Staður á Snæfjöll.	16,6
11. Staðastaður með		9. Staður í Grunnavík	23,8
hjáleigum	55,3	10. Staður í Aðalvík	23,8
12. Syðri-Tunga með		samtals	251,9
hjáleigum	19,8		
13. Ytri-Tunga með		XI. Strandasýsla.	
hjáleigu	13,8	1. Prestbakki	13,5
14. Krossar	7,7	2. Tröllatunga með	
15. Slitvindastaðir .	18,4	hjál.	26,7
16. Hóll	11,9	3. Staður í Stein-	
17. Gröf	4,6	grímsfirði með	
18. Ölkelda	11,5	hjál.	28,1
19. Foss	9,2	4. Arnes	21,1
20. Furubrekka . . .	9,2	samtals	89,4
21. Arnartunga . . .	11,5		
22. Setberg með hjá-		XII. Húnavatnssýsla.	
leigum	26,7	1. Staður í Hrútafirði	29,9
23. Helgafell með hjá-		2. Fallandastaðir . .	23,4
leigum	98,8	3. Melstaður með	
24. Þingvellir	16,5	hjáleigu	67,0
25. Jónsnes	22,1	4. Bálkastaðir . . .	20,4
26. Hofstaðir	20,7		
27. Arnarstaðir efri	4,8		

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
5. Tjarnarkot . . .	6,4	48. Álfhóll . . .	7,0
6. Sveðjustaðir . .	24,4	49. Steinastaðir . .	19,0
7. Reynihólar . . .	12,2	50. Hof	17,6
8. Skarfshóll . . .	9,6	51. Björg	10,8
9. Búrfell	20,4	52. Víkur	16,3
10. Húkur	19,7	53. Ásbúðir	3,5
11. Brekkulækur . .	14,2	samtals	1017,6
12. Staðarbakki . .	33,1		
13. Króksstaðir . . .	15,3		
14. Almennungur . .	13,2	XIII. Skagafjarðarsýsla.	
15. Tungukot	22,4	1. Knappstaðir . . .	19,0
16. Dalkot	12,2	2. Húnstaðir	8,5
17. Þorgrímsstaðir .	11,2	3. Barð með hjáleig.	57,0
18. Tunga	12,7	4. Fell í Sljettuhlíð	
19. Tjörn	23,4	með hjáleigu . .	31,3
20. Hindisvík ¹ / ₂	8,6	5. Viðvík	38,5
21. Sigríðarstaðir .	6,8	6. Hrólfsstaðir . . .	12,8
22. Vesturhópshólar		7. Miklibær	57,0
með hjáleigu . .	30,6	8. Brúnastaðir ¹ / ₂ . .	11,4
23. Breiðabólssstaður	62,5	9. Goðdalir	31,3
24. Grund	18,3	10. Tunguháls	19,9
25. Hurðarbak	10,2	11. Starrastaðir . . .	22,8
26. Síða	20,4	12. Mælifell með hjál.	52,3
27. Neðri-Fitjar . . .	13,6	13. Glaumbær með	
28. Grimstungur . . .	42,8	hjáleigu	78,2
29. Kot	12,8	14. Vatnsskarð	27,1
30. Kárdalstunga . .	10,2	15. Elvogar	8,5
31. Undirfell með hjál.	33,6	16. Fagranes	21,3
32. Hjaltabakki með		17. Hvammur	28,5
hjáleigu	34,6	18. Rípur	34,2
33. Auðkúla	52,0	19. Halldórsstaðir . .	17,1
34. Litli-Dalur	14,2	samtals	576,7
35. Gafi	12,2		
36. Bergstaðir	19,3	XIV. Eyjafjarðarsýsla.	
37. Blöndudalshólar	17,0	1. Saurbær með hjál.	73,5
38. Fossar	5,4	2. Krínastaðir	16,5
39. Vatnshlíð	24,4	3. Háls	17,7
40. Svangrund	3,4	4. Vellir	18,1
41. Sölvabakki ¹ / ₂ . . .	3,0	5. Strjúgsá	14,4
42. Efri-Mýrar	22,1	6. Hrafnagil með	
43. Hvammshlíð . . .	8,1	hjáleigu	38,8
44. Þverá	12,5	7. Hranastaðir	16,5
45. Syðri-Hóll með		8. Grísará	12,3
hjáleigu	19,0	9. Syðra-Gil	10,7
46. Höskuldsstaðir .	21,7	10. Ytri-Bægisá	30,9
47. Ytri-Hóll	13,0		

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
11. Glæsibær með hjáleigu . . .	24,3	13. Kaðalstaðir . . .	13,5
12. Fagranes . . .	18,1	14. Tindriðastaðir . . .	10,8
13. Myrká með hjál. . .	47,4	15. Brekka . . .	6,3
14. Stærri-Árskógur með hjáleigu . . .	45,4	16. Þönglabakki með hjáleigum . . .	20,7
15. Birnunes . . .	11,1	17. Svæði . . .	3,6
16. Selá . . .	16,5	18. Höfði með hjál. . .	42,4
17. Hánefsstaðir . . .	10,7	19. Nollur . . .	10,8
18. Uppsálar . . .	11,5	20. Háls . . .	28,0
19. Vellir . . .	36,7	21. Birningsstaðir . . .	19,8
20. Brautarholt . . .	9,0	22. Kambstaðir . . .	13,5
21. Gröf . . .	9,0	23. Eyvindará . . .	3,6
22. Syðra-Hvarf . . .	18,1	24. Ljósstaðir . . .	6,3
23. Gljúfrárkot . . .	6,6	25. Syðri-Leikskála-á . . .	9,0
24. Sveinsstaðir . . .	17,7	26. Geirbjarnarstaðir . . .	13,5
25. Krosshóll . . .	18,1	27. Þóróddsstaður með hjáleigu . . .	48,8
26. Hverhóll . . .	8,6	28. Naustavík með hjáleigu . . .	23,5
27. Kongstaðir . . .	18,9	29. Sandhaugár . . .	13,5
28. Tjörn með hjáleigu . . .	34,6	30. Íshóll . . .	8,1
29. Ingvarir . . .	14,0	31. Halldórsstaðir . . .	27,1
30. Upsir með hjáleigu . . .	42,9	32. Hörgsdalur . . .	6,3
31. Kvíabekkur með hjáleigu . . .	42,1	33. Vindhelgur . . .	11,7
32. Bakki . . .	13,2	34. Grenjaðarstaður með hjáleigu . . .	147,0
33. Þverá . . .	14,0	35. Birningsstaðir . . .	14,4
34. Hringverskot . . .	11,9	36. Ljósstaðir . . .	18,9
35. Hvanneyri . . .	16,5	37. Kasthvamur . . .	28,0
36. Leyningur . . .	9,0	38. Geitafell . . .	15,3
37. Miðgarðar . . .	13,6	39. Langavatn . . .	13,5
samtals	788,9	40. Presthvamur . . .	17,1
XV. Þingeyjarsýsla.		41. Klömbrur . . .	12,6
1. Veigastaðir ² / ₃ . . .	13,2	42. Brekka . . .	7,2
2. Laufás með hjál. . .	74,1	43. Hraun með hjál. . .	11,7
3. Pálsgerði . . .	11,7	44. Miðhvamur . . .	10,8
4. Litla-Gerði . . .	7,2	45. Yzti-Hvamur . . .	14,4
5. Miðgerði . . .	8,1	46. Klambrasel . . .	5,4
6. Borgargerði . . .	8,1	47. Silalækur . . .	13,5
7. Kolgerði . . .	6,3	48. Sandur . . .	18,9
8. Grund . . .	14,4	49. Húsabakki . . .	9,0
9. Lómatjörn . . .	14,4	50. Hólmavað . . .	9,9
10. Gil . . .	7,2	51. Múli með hjáleig. . .	61,4
11. Kussungsstaðir . . .	10,8	52. Nes með hjáleigu . . .	24,3
12. Þverá . . .	8,1	53. Fagranes með hjál. . .	19,8
		54. Syðra-Ejall . . .	18,9

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
55. Höskuldsstaðir $\frac{1}{2}$	4,0	6. Selstaðir . . .	13,1
56. Helgastaðir með hjáleigu . . .	28,9	7. Arneðarstaðir $\frac{1}{4}$	10,8
57. Hamrar . . .	14,4	8. Valþjófsstaður með hjáleigu . .	68,2
58. Márskot . . .	10,8	9. Þurðarstaðir . .	11,5
59. Brúar (eyðijörð)	7,2	10. Egilsstaðir . . .	15,2
60. Þeysta-Reykir (eyðijörð) . . .	14,4	11. Kleif	11,1
61. Þrætulönd . . .	4,6	12. Langhús	18,0
62. Húsavík með hjál.	41,1	13. Arnhallsstaðir . .	15,1
63. Breiðavík . . .	15,3	14. Þorgerðarstaðir .	13,5
64. Rauf	17,1	15. As í Fellum . . .	32,9
65. Þorvaldsstaðir . .	5,8	16. Kross	7,2
66. Ingveldarstaðir . .	12,0	17. Hafrafell $\frac{1}{2}$. . .	10,0
67. Garður með hjál.	27,2	18. Fjallsel	11,5
68. Austurgarður . . .	12,0	19. Kirkjubær með hjal	39,5
69. Skinnastaðir með hjáleigu	28,8	20. Húsey	24,7
70. Akur	4,8	21. Geirastaðir . . .	13,1
71. Hafursstaðir . . .	8,0	22. Nefbjarnarstaðir .	13,1
72. Presthólar með hjáleigu	24,0	23. Galtastaðir fremri .	15,8
73. Sævarland	12,0	24. Galtastaðir efri . .	19,7
74. Hermundarfell með hjáleigu . . .	15,2	25. Brekka með hjál.	21,4
75. Svalbarð með hjál.	67,2	26. Straumur	16,4
76. Brekknakot	6,4	27. Hofteigur	29,6
77. Ytri-Brekkur $\frac{1}{4}$. .	4,0	28. Hvanná	19,7
78. Sauðanes með hjáleigum	121,7	29. Arnórstaðir	13,8
79. Ytra-Lón með hjáleigu	20,8	30. Aðalból	16,1
80. Eldjárnsstaðir . . .	16,0	31. Vaðbrekka	13,1
81. Skoruvík	17,6	32. Merki	9,8
82. Skálar	19,2	33. Fagri-Dalur	10,2
83. Kumblavík	17,6	34. Rauðshólar	6,5
samtals	1514,5	35. Refsstaður	19,7
XVI. Norður-Múlasýsla.		36. Hraunfell	15,1
1. Klippstaður	19,7	37. Sýreksstaðir	9,8
2. Sævarendi	13,1	38. Hof	125,2
3. Seljamýri	10,7	39. Rjúpnafell	16,4
4. Dvergasteinn	13,1	40. Skógar	13,1
5. Austdalur með hjáleigu	16,4	41. Fremri-Nípur	6,5
		42. Skeggjastaðir með hjáleigu	32,6
		43. Viðvík	22,0
		44. Saurbær	23,0
		45. Hjaltastaður	32,9
		46. Rauðholt	12,3
		47. Ós með hjáleigu . .	23,0
		48. Viðarstaðir	14,8

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
49. Hrollaugsstaðir með hjáleigu .	19,7	33. Hafranes . . .	18,9
50. Bóndastaðir .	21,4	34. Vaðlar með hjál.	34,4
51. Dratthalastaðir	9,8	35. Kirkjuból . . .	15,9
52. Desjarmýri með hjáleigu . . .	34,6	36. Krossanes . . .	7,5
53. Höfn . . .	19,7	37. Karlskáli . . .	22,0
54. Breiðavík stóra	21,4	38. Stóra-Breiðavík með hjáleigu .	33,6
samtals	1086,6	39. Hólmur . . .	307,2
XVII. Suður-Múlasýsla.		40. Áreyjar . . .	13,1
1. Þvottá með hjál.	22,9	41. Ormsstaðir með hjáleigu . . .	15,7
2. Flugustaðir . .	13,1	42. Efri-Miðbær með hjáleigu . . .	9,4
3. Hof með hjáleig.	89,4	43. Skorrastaður með hjáleigu . . .	40,9
4. Hamar með hjál.	14,7	44. Efri-Skálateigur með hjáleigu .	11,2
5. Háls með hjáleig.	24,6	45. Skuggahlið . . .	9,0
6. Berufjörður . .	50,8	46. Grænanes . . .	9,0
7. Núpur með hjál.	18,3	47. Kross með hjál.	22,0
8. Kelduskógur . .	8,4	48. Vallanes með hjál.	121,7
9. Fossárdalur með hjáleigu . . .	7,8	49. Strönd . . .	11,4
10. Urðarteigur . .	3,2	50. Hallormsstaður með hjáleigu .	93,2
11. Skáli $\frac{1}{4}$. . .	3,6	51. Hallbjarnarstaðir með hjáleigu .	21,3
12. Streiti . . .	21,1	52. Þingmúli með hjáleigum . . .	60,7
13. Ós . . .	14,8	53. Flaga . . .	9,8
14. Brekkuborg . .	9,5	54. Mýrar . . .	14,7
15. Randvesstaðir	15,4	55. Geirúfsstaðir .	14,7
16. Skriða með hjál.	23,2	samtals	1669,8
17. Flaga . . .	10,5	XVIII. Barðastrandar- sýsla.	
18. Ánastaðir . . .	6,3	1. Garpsdalur . . .	41,4
19. Þorgrímsstaðir	12,7	2. Staður á Reykja- nesi með hjál.	103,2
20. Jörvík . . .	21,1	3. Gufudalur með hjáleigu . . .	18,6
21. Heydalir með hjál.	110,0	4. Brjámslækur $\frac{2}{3}$	29,0
22. Kambar, Heyklif, Hvalnes . . .	46,5	5. Sauðlauksdalur	18,1
23. Stöð . . .	21,1	6. Selárdalur með hjáleigum . . .	53,9
24. Þrætuland . . .	1,6	7. Otrardalur . . .	29,8
25. Hvammur . . .	11,4	samtals	294,0
26. Eyri . . .	8,9		
27. Dalir með hjáleig.	23,9		
28. Geststaðir $\frac{1}{2}$. .	5,5		
29. Brimnes með hjál.	18,5		
30. Kolfreyjustaður með hjáleigum	84,2		
31. Vattarnes $\frac{1}{2}$. .	9,5		
32. Kolmúli . . .	20,0		

VI. Fylgiskjal, c.

Skýrsla

um þjóðjarðir, sem undan þegnar eru konungstund.

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
I. Skaptafellssýsla.		36. Hæðargarður .	1,8
1. Horn	24,5	37. Nýibær	7,3
2. Hafnanes . . .	18,1	38. Tunga vestri . .	6,7
3. Borg	12,2	39. Tunga eystri . .	4,9
4. Kelduholt . . .	2,4	40. Ásgarður	2,7
5. Rauðaberg . . .	11,6	41. Kárastaðir með	
6. Hvoll	5,5	hjáleigu	6,4
7. Seljaland	13,5	42. Hátún	8,2
8. Núpár	9,2	43. Seglbúðir	10,4
9. Dalshöfði	6,4	44. Hraun eystra . . .	8,6
10. Hrúni	10,7	45. Arnardrangur . . .	10,4
11. Þverá	12,9	46. Hraun ytra	6,7
12. Foss* ¹ / ₂	17,7	47. Leiðvöllur	14,4
13. Sljettaból* ¹ / ₂ . .	6,9	48. Undirhraun	13,8
14. Bratlland	3,6	49. Sandar með hjál.	19,6
15. Hörgsland m. hjál.	44,5	50. Rofabær	9,2
16. Hörgsdalur . . .	25,8	51. Nýibær	4,6
17. Breiðabólstaður .	12,2	52. Kotey lága	4,3
18. Prestsbakki* með		53. Efri-Ey	15,3
hjáleigu	18,4	54. Fjósakot	3,9
19. Mörtunga	15,3	55. Kotey háa	3,9
20. Geirland	28,5	56. Bakkakot	7,9
21. Neðri-Mörk . . .	10,7	57. Klauf	6,7
22. Efri-Mörk	7,6	58. Syðri-Steinsmýri	
23. Kirkjubær	24,5	með hjáleigu	25,5
24. Hunkurbakkar . .	10,7	59. Efri-Steinsmýri . .	21,5
25. Á	8,2	60. Fljótar syðri . . .	3,9
26. Efri-Vík	7,9	61. Fljótar efri	12,6
27. Heiði	8,6	62. Hnausar	15,3
28. Heiðarsel	10,7	63. Slýjar	4,6
29. Syðri-Vík	4,9	64. Lyngar eystri . . .	9,2
30. Dalbær eystri . . .	4,3	65. Lyngar vestri . . .	4,9
31. Úppsalir	3,6	66. Skurðbær m. hjál.	10,7
32. Fagurhlöð	5,5	67. Langholt	10,4
33. Þykkvibær	24,5	68. Staðarholt m. hjál.	12,2
34. Hraunkot	2,7	69. Botnar	10,7
35. Dalbær ytri	4,6	70. Hlið	16,9

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
71. Svínadalur . . .	12,9	V. Gullbr.- og Kjósars.	
72. Hvammur . . .	12,2	1. Gufuskálar . . .	20,9
73. Borgarfell . . .	12,2	2. Meidastaðir . . .	12,5
74. Ljotastaðir . . .	10,4	3. Brekka	6,9
75. Gröf	13,8	4. Gauksstaðir . . .	13,0
76. Hemra	12,2	5. Staður	19,1
77. Flaga	17,5	6. Kópavogur	13,9
78. Hrisnes	16,9	7. Digranes	8,7
79. Skálmarbær . . .	15,3	8. Hólmur	20,9
80. Holt	17,8	9. Hagakot	8,3
81. Herjólfstaðir . .	20,9	10. Arnarnes	12,8
82. Hraunbær	7,6	11. Ás	10,4
83. Hraungerði . . .	7,6	12. Varmá	17,4
84. Þykkabæjarklaust. með hjál.	22,9	13. Leirvogstunga . .	16,0
85. Sauðhúsnæs . . .	4,6	14. Þormóðsdalur . .	26,1
86. Mýrar*	17,5	15. Lambhagi	13,9
87. Jórvíkurhryggir .	12,2	16. Fitjakot	12,2
88. Grímsstaðir . . .	12,9	17. Lundey	13,9
89. Fagri-Dalur . . .	16,9	18. Valdastaðir . . .	17,4
90. Vík	46,1	19. Morastaðir	10,4
91. Foss	17,8	samtals	274,7
92. Suður-Götur . . .	8,9	VI. Reykjavíkurbær.	
93. Norður-Götur . .	9,2	1. Arnarhóll með hjál.	49,9
94. Norður-Hvammur .	14,1	2. Rauðará með hjál.	27,7
95. Giljur	13,8	3. Örfærisey	21,6
96. Skammi-Dalur 1/2	13,8	samtals	99,2
97. Skagnes	13,5	VII. Snæfellsnessýsla.	
98. Brekkur	21,5	1. Þormóðsey	15,8
99. Ketilsstaðir . . .	30,7	2. Saurlátur	20,7
100. Hryggir	7,6	3. Selalón	24,1
101. Skeiðflötur . . .	7,6	4. Kiðey	20,7
102. Hvoll	27,6	5. Baulárvellir	4,8
samtals	1271,5	6. Hallbjarnareyri með hjál.	37,7
II. Rangárvallasýsla.		samtals	123,8
1. Þjóðólfshagi . . .	27,9	VIII. Húnavatnssýsla.	
III. Vestmannaeyjar	307,6	1. Reykir	25,5
IV. Árnessýsla.		2. Bergstaðir	12,2
1. Kaldaðarnes með hjáleigum	86,2	3. Litla-Þverá	10,8
2. Lambastaðir* . . .	5,9	4. Bessastaðir	16,3
3. Kálfhagi	21,0	5. Gröf	20,4
samtals	113,1	6. Bergstaðir	22,4

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
33. Borgarlækur $\frac{1}{2}$	4,3	29. Skútar . . .	19,8
34. Malland $\frac{1}{3}$. .	6,6	30. Vaglr . . .	29,3
35. Hraun $\frac{1}{3}$. .	6,6	31. Skógar . . .	17,7
36. Reynistaðarekar	1,7	32. Hamar . . .	11,1
37. Hamar . . .	11,4	33. Neðri-Rauðalækur	12,3
38. Keta . . .	7,1	34. Djúpárbakki .	16,1
39. Keldudalur . .	21,3	35. Trjestaðir . .	18,1
40. Hróarsdalur . .	18,5	36. Hlaðir . . .	17,3
41. Kárastaðir . .	12,8	37. Gæsir . . .	15,6
42. Efra-Nes . . .	7,1	38. Þverá . . .	31,3
43. Hafragil . . .	24,9	39. Staðartunga með	
samtals	802,4	hjáleigu . . .	30,9
X. Eyjafjarðarsýsla.		40. Bás . . .	14,0
1. Gröf með hjáleigu	33,4	41. Einhamar . .	12,7
2. Helgársel . . .	17,7	42. Flögusel . . .	16,5
3. Ytri-Tjarnir með		43. Ásgerðarstaðir	
hjál.	34,2	með hjáleigu .	33,8
4. Syðri-Tjarnir með		44. Flaga . . .	28,9
hjál.	31,3	45. Þúfnavellir .	33,8
5. Ytra-Laugaland	21,8	46. Felixstaðir með	
6. Syðra-Laugaland	30,1	hjáleigu . . .	32,2
7. Uppsalið með hjál.	32,6	47. Sörlatunga . .	21,4
8. Sigtún	19,8	48. Barká . . .	18,1
9. Grýta	18,1	49. Öxnhóll . . .	34,6
10. Munkaþverá með		50. Litli-Dunhagi .	16,1
hjál.	61,1	51. Björg	13,2
11. Rifkelsstaðir .	18,9	52. Möðruvellir með	
12. Litli-Hamar . .	22,2	hjál.	74,3
13. Kambur	12,3	53. Hallgilsstaðir .	23,1
14. Stóri-Hamar með		54. Syðri-Reistará .	23,9
hjál.	35,0	55. Ytri-Reistará .	26,0
15. Guðrúnarstaðir*	21,4	56. Baldursheimur .	27,1
16. Björk*	17,7	57. Skriðuland . .	31,7
17. Hvassafell $\frac{3}{4}$. .	23,5	58. Kjarni	25,5
18. Möðrufell með hjál.	64,4	59. Grund	21,0
19. Gilsbakki . . .	18,5	60. Kleif	12,3
20. Litli-Hóll . . .	16,9	61. Stóru-Hámundar-	
21. Reykhús	8,6	staðir	35,0
22. Teigur	14,0	62. Litlu-Hámundarst.	13,6
23. Ytra-Gil með hjál.	23,1	63. Arnarnes . . .	25,5
24. Kjarni	41,2	64. Bragholt . . .	17,3
25. Hamrar	17,3	65. Ytri-Bakki . .	11,5
26. Hraukbær með hjál.	33,4	66. Hrísar	15,6
27. Garðshorn . . .	14,0	67. Skáldalækur .	12,7
28. Moldhaugar . .	19,8	68. Hofsa með hjál.	24,3
		69. Hofsaðarkot . .	12,7

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
70. Hjaltastaðir . . .	9,9	26. Hallbjarnarstaðir	25,3
71. Hnjúkur . . .	28,9	27. Litlu-Laugar . .	18,0
72. Þverá . . .	17,3	28. Öndólfssstaðir	17,1
73. Skeið . . .	26,0	29. Halldórsstaðir með	
74. Kot . . .	26,0	hjáleigu . . .	24,4
75. Steindyr . . .	9,9	30. Brennisteinsnámar	72,3
76. Bakki með hjáleigu	34,6	31. Brekknakot . .	10,0
77. Syðra-Garðshorn	20,6	32. Ærlækur . . .	11,2
78. Ytra-Garðshorn	12,7	33. Skógar með hjáleig.	48,0
79. Grund . . .	26,8	34. Lækjardalur . .	1,6
80. Tjarnargarðshorn	17,7	35. Sandfellshagi . .	12,8
81. Ytra-Holt . . .	18,5	36. Núpur . . .	9,6
82. Rafnstaðir með		37. Rif . . .	9,6
hjáleigu . . .	18,9	38. Höll . . .	17,6
83. Boggversstaðir með		39. Raufarhöfn . .	25,6
hjáleigu . . .	37,5	40. Harðbakur . .	21,6
84. Grimsey . . .	68,5	41. Blikalón . . .	22,4
samtals	2024,0	42. Leirhöfn . . .	15,2
		43. Snartastaðir . .	15,2
XI. Þingeyjarsýsla.		44. Efri-Hólar . . .	14,4
1. Keflavík . . .	11,7	45. Daðastaðir með	
2. Hróarsstaðir . .	10,8	hjáleigu . . .	19,2
3. Reykir . . .	21,6	46. Ormalón . . .	8,8
4. Tunga . . .	14,4	47. Flautafell . . .	13,6
5. Snæbjarnarstaðir	13,5	48. Gunnarsstaðir með	
6. Hjaltadalur . .	21,6	hjáleigu . . .	27,2
7. Belgsá . . .	9,0	49. Brimnes ½ . . .	3,2
8. Þórðarstaðir . .	12,6	samtals	864,0
9. Grimsland . . .	3,6		
10. Flatey . . .	52,4	XII. Norður-Múlasýsla.	
11. Brettingsstaðir ½	11,8	1. Arnastaðir . . .	8,2
12. Vagfir . . .	17,1	2. Stakkahlíð . . .	19,7
13. Fremstafell . .	20,7	3. Nes með hjáleigu	26,3
14. Litlu-Tjarnir . .	13,5	4. Brekka með hjál.	50,1
15. Stóru-Tjarnir . .	13,5	5. Bessastaðir með	
16. Arnarstapi . . .	8,1	hjáleigum . . .	56,3
17. Vatnsendi . . .	13,5	6. Skriðuklaustur . .	43,4
18. Bjarnastaðir með		7. Sturlaflötur . . .	5,7
hjáleigu . . .	18,9	8. Víðivallagerði með	
19. Brenni-Ás . . .	6,3	hjáleigu . . .	23,3
20. Raudá . . .	17,1	9. Víðivellir fremri	9,4
21. Granastaðir . .	24,4	10. Hrafnkelsstaðir .	34,2
22. Vallnakot . . .	9,0	11. Brattagerði . . .	6,5
23. Breiðamýri . . .	28,0	12. Klaustursel . . .	9,8
24. Daðastaðir . . .	18,0	13. Torfastaðir . . .	29,6
25. Viðar . . .	9,0	14. Hríótur . . .	11,5

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
15. Ánastaðir . . .	14,8	7. Litla-Breiðavík .	10,6
16. Glettinganes . .	4,2	8. Helgustaðir $\frac{1}{4}$.	5,8
samtals	353,0	9. Sellátrar með hjál.	14,4
XIII. Suður-Múlasýsla.		10. Kolla-Leira . . .	22,0
1. Veturhús	5,9	11. Eyri	11,8
2. Geststaðir $\frac{1}{2}$. .	5,6	12. Nes með hjál. $\frac{1}{3}$	9,8
3. Kjapteyri	12,8	13. Sandvíkurpartur	5,5
4. Höfðahús	7,8	14. Litla-Sandfell .	6,5
5. Vattarnes $\frac{1}{2}$. .	9,4	15. Haugar	4,9
6. Berunes	11,4	16. Vað	14,9
		samtals	159,1

Þær jarðir, sem * er sett við, eru þjóðkirkju-eign.

VI. Fylgiskjal d.

Skýrsla

um fátækra-jarðir, sem undan eru þegnar konungstíund.

Jarðirnar.	hndr.	Jarðirnar.	hndr.
1. Keldu-Núpur . .	13,2	18. Dísastaðir $\frac{1}{2}$. .	11,6
2. Hrafnatóptir með hjáleigu	13,3	19. Sómastaðir með hjáleigu	21,0
3. Efra-Ápavatn $\frac{1}{4}$. .	9,0	20. Fossgerði	6,5
4. Reykjanes $\frac{1}{4}$. .	5,4	21. Geithellur $\frac{1}{10}$. .	3,9
5. Skeiðháholt $\frac{1}{4}$. .	6,2	22. Þórarinsstaðir . .	5,9
6. Kolsholt $\frac{1}{2}$ með hjáleigu	14,5	23. Arnheiðarstaðir $\frac{3}{4}$ með hjáleigu . .	32,4
7. Kambshóll . . .	13,8	24. Ketilsstaðir með hjáleigu	32,9
8. Meðalheimur . .	15,3	25. Fossvellir	32,9
9. Hamar	14,2	26. Syðri-Vík $\frac{1}{3}$. .	7,6
10. Ytra-Vallholt . .	24,2	27. Ytri-Hlíð $\frac{1}{4}$. .	4,5
11. Meyjarland . . .	14,2	28. Hróaldsstaðir . .	23,1
12. Utanverðu-Nes .	25,6	29. Kóreksstaðir með hjáleigu	31,3
13. Auðnir	10,7	20. Stóra-Steinsvað $\frac{6}{12}$	8,2
14. Neðri-Dálkstaðir	9,0		
15. Kotamýrar . . .	8,1		
16. Ferjubakki . . .	4,8		
17. Búlandsnes með hjáleigu	80,4	Samtals á öllu landinu	503,7

VII. Fylgiskjal.

Skýrsla.

um undanþágur undan þegnskyldugjaldi árið 1875.

Sýslurnar.	Tala hinna undanþegnu.	Hundraðatala		Hve miklu undanþágurnar nema	
		í jörðu.	í lausafje.	í peningum.	í álnum.
Suður-Múlasýsla	21	117,1	687,5	486,78	854
Norður-Múlasýsla	22	167,1	680	479,37	841
Þingeyjarsýsla	30	239,7	569	423,36	756
Eyjafjarðarsýsla	21	245,6	379	341,60	610
Skagafjarðarsýsla	32	185,8	616	579,38	982
Húnavatnssýsla	28	241,9	690	604,16	1024
Strandasýsla	11	125,4	151	123,83	210,6
Ísafjarðarsýsla	23	247,2	285,5	320,79	510
Barðastrandarsýsla					
Dalasýsla	19	412,6	304,5	392,23	643
Snæfellsnessýsla	17	229,9	146,0	139,69	229
Hnappadalssýsla	4	32,5	78,5	75,64	124
Mýrasýsla	14	208,4	247	266,57	437
Borgarfjarðarsýsla	18	184,8	207,5	270,58	502
Gullbringu- og Kjósarsýsla	25	310,2	225	337,95	627
Reykjavíkur kaupstaður	17	„	32	45,82	85
Arnessýsla	35	70,8	581	524,45	973
Rangárvallasýsla	29	353	586	547,62	1016
Vestmannaeyjasýsla	„	„	„	„	„
Skaptafellssýsla	20	54,7	591	365,28	747

VIII. Fylgiskjal.

Skýrsla

um tölu þeirra, er tíund gjöra, og um upphæð jarðar-
hundraða og lausafjórðunda.

Sýslurnar.	Tala þeirra, sem tíunda.			Jarðar- hund- ruð.	Lausafjór- ðunda.	
	bú- anda.	bú- lausra.	alls.		alls.	þar af undir skipti- tíund.
Skaptafellssýsla . .	317	62	379	3063,0	4615	489
Rangárvallasýsla .	650	27	677	7468,4	4780	897
Vestmannaeyjasýsla	48	11	59	389,5	164	116
Arnessýsla	710	69	779	8606,8	5438	742
Gullbr.- og Kjósars.	411	42	453	4821,5	1939	762
Reykjavíkur kaupst.	20	112	132	355,5	236	209
Borgarfjarðarsýsla	269	65	334	3747,4	1925	388
Mýrasýsla.	250	17	267	3286,2	2096	286
Hnappadalssýsla .	85	5	90	990,0	560	119
Snæfellsnessýsla .	284	60	344	3271,7	1268	538
Dalasyýsla	243	41	284	3692,6	2167	316
Barðastrandarsýsla	258	45	303	3877,2	1780	365
Ísafjarðarsýsla . .	434	71	505	3783,1	2173	681
Strandasýsla	179	37	216	1554,2	1197	291
Húnavatnssýsla . .	485	160	645	7209,4	6070	686
Skagafjarðarsýsla .	515	90	605	7667,9	4964	652
Eyjafjarðarsýsla . .	490	107	597	7913,3	4540	719
Þingeyjarsýsla . .	556	76	632	7032,4	4621	801
Norður-Múlasýsla .	403	203	606	4159,0	5389	678
Suður-Múlasýsla . .	377	165	542	3866,0	4428	511
Samtals	6984	1465	8449	86755,1	60350	10256

Athugasemd. Tala búanda og búlausra er tekin eptir tí-
undarlistunum frá haustinu 1874, en tala
lausafjórðunda er meðaltal eptir tí-
undarlistunum fyrir haustin 1873—1875.

IX. Fylgiskjal.

Tafla.

er sýnir meðaltal ábúðar- og lausafjárhundraða og meðaltal ábúðarskatts (151,800 ál.), lausafjárskatts (150,000 ál.), og blandaðs skatts (146,750 ál.).

Sýslurnar.	Á hvern búanda koma að meðaltali.		Skattur hvers búanda að meðaltali í álnum		
	jarðar-hundruð.	lausafjár-hundruð.	með jarðar-skatti, 1,75 ál. á hndr.	með lausafjár-skatti, 2,5 ál. á hndr.	með blönduðum skatti, 1 ál. á hndr.
Skaptafellssýsla . .	9,7	14,0	17,0	35,0	23,7
Rangárvallasýsla .	11,5	7,3	20,1	18,25	18,8
Árnessýsla	12,1	7,4	21,2	18,5	19,5
Vestmannaeyjasýsla	8,1	4,4	14,2	11,0	12,5
Gullbr.- og Kjósars.	11,7	4,5	20,5	11,25	16,2
Börgarfjarðarsýsla	13,9	6,8	24,3	17,0	20,7
Mýrasýsla	13,1	8,2	22,9	20,5	21,3
Hnappadalssýsla . .	11,6	6,4	20,3	16,0	18,0
Snæfellsnessýsla . .	11,5	4,0	20,1	10,0	15,5
Dalasýsla	15,8	7,6	27,6	18,0	23,4
Barðastrandarsýsla	15,2	6,6	26,6	16,5	21,8
Ísafjarðarsýsla . . .	8,7	4,6	15,2	12,5	13,3
Strandasýsla	8,7	6,3	15,2	15,75	15,0
Húnavatnssýsla . .	14,8	11,5	25,9	28,75	26,3
Skagafjarðarsýsla .	14,9	9,1	26,1	22,75	24,0
Eyjafjarðarsýsla . .	16,1	8,6	27,2	21,5	24,7
Þingeyjarsýsla . . .	12,6	7,9	22,0	19,75	20,5
Norður-Múlasýsla .	10,3	12,3	18,0	30,75	22,6
Suður-Múlasýsla . .	10,2	10,6	17,8	26,5	20,8

X. Fylgiskjal.

Útdráttur

úr skýrslum umboðsmanna um afgjöld þjóðjarða, og í hverjum auru þau eru greidd.

1. Gullbringu- og Kjósarsýslujarðir.

Jarðatala 19. Dýrleiki 288,5 hndr. Eftir skýrslu umboðsmanns eru jarðagjöldin greidd þannig fyrir árið 1875: í fríðu 49 vættir, 32 fiskar. Í hörðum fiski 43 vætt., 30 fisk. Í mannlánum og kvöðum 120 ál. Í dagsláttum 220 ál., og í brishestum 75 fisk. Kúgildi $37\frac{1}{2}$, og leigur eftir hvert kúgildi reiknaðar 1 kr. 87 a. Eftir reikningi umboðsmanns fyrir þetta ár nema öll jarðagjöldin 1395 kr. 84 a., en væru þau tekin eftir meðalverði allra meðalverða, mundu þau nema 1619 kr. 19 a. Sje jarðagjöldunum skipt með hundraðatölu jarðanna, koma 4 kr. 84 a. á hvert hundrað.

Athugasemd.

Umboðslaun eru talin $\frac{1}{6}$ jarðagjaldanna. Auk þess hefur sýslumaður eptirgjaldslaust afnot jarðarinnar Þormóðsdals, og fær fyrir það 25 hesta töðu árlega. og 10 hesta útheys. Afgjaldið af Kópavogi, sem talið er 37 kr. 70 a., gengur til Seltjarnarneshrepps, og af afgjaldi Rauðarár er árlega gefið upp 9 kr. Af Vilborgarkoti gelzt ekkert.

2. Kirkjubæjarklausturs- og Flögujarðir.

Jarðatala 41. Dýrleiki 628,1 hndr. Eftir skýrslu umboðsmanns voru jarðagjöldin 1875, 42 hndr. 87 ál., og ull greiddist þannig: 10 ál. í hvíttri ull, 20 ál. í mislitri, 60 ál. í tólgi. 1715 ál. eftir meðalverði á ull, smjöri og tólgi; 1055 ál. eftir meðalverði allra meðalverða, og 2267 ál. hver alin reiknuð á 16 aura. Kúgildi eru talin $81\frac{1}{3}$, og gjaldast eftir þau 1626 $\frac{1}{3}$ pund smjörs, hvert reiknað eftir smjörverði verðlagsskrárinnar. Eftir reikningi umboðsmanns voru öll jarðagjöldin 2833 kr. 66 a. En væru þau tekin eftir

meðalverði allra meðalverða, mundu þau nema 3303 kr. 30 aura. Sje eins og áður jarðaafgjöldunum skipt með hundraðatölunni, koma 4 kr. 51½ eyr. á hvert hundrað.

Athugasemd.

Umboðslaun eru ⅙ hluti allra tekja umboðsins. Með tekjum er talið hvalpartur 1109 kr., vogrek 9 kr. 7 aur. Meðal útgjalda er talið gjald til prestsins á Prestsbakka, 341 kr. 30 a.; eptirirgefð í jarðaafgjöldum 72 kr. 15 a.; fátækrafund 68 kr. 40 a.; kostnaður við hvalrekann 139 kr. 37 a. Fyrir ferðalög umboðsmanns 16 kr., og keypt kúgildi á jarðir fyrir 151 kr. 75 a.

3. Þykkvabæjarklaustur.

Jarðatala 47. Dýrleiki 588,8 hndr. Eptir skýrslu umboðsmanns 1875 eru landskuldir 34 hndr. 94¾ al. í landaurum, 6 kr. í peningum, og 9 kr. 1 eyr. í fjörfóðrum. Landskuldir eru greiddar þannig, að 1299¼ al. eru greiddar eptir meðalverði á ull og tólg; 1177⅓ al. eptir meðalverði allra meðalverða, og 1585⅓ al. eru reiknaðar á 16 aura hver alin; í tólg greiðast 112 al. Kúgildi eru talin 86¼, og eru leigur reiknaðar eptir smjörverði, 54 aura hvert pund. Eptir reikningi umboðsmanns eru öll jarðaafgjöldin fyrir árið 1874—75 talin 2677 kr. 90 a.; en væru þau tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau nema 2981 kr. 88 a. Sje jarðaafgjöldunum skipt með hundraðatölunni koma 4 kr. 55 a. á hvert hundrað.

Athugasemd.

Umboðslaun eru ⅙ allra tekja umboðsins. Vogrek fyrir 11 kr. 31 eyr. Til útgjalda er talið gjald til presta 372 kr. 32 a.; fátækrafundir af jörðunum 64 kr. 68 a., og keypt innstæðukúgildi fyrir 156 kr. 64 a.

4. Vestmannaeyja-jarðir.

Jarðatala 23. Dýrleiki 385,8 hndr; tómthús 27. Eptir skýrslu umboðsmanns fyrir árið 1875 eru landskuldir af eyjunum 179 vættir 19 fiskar, hver vætt reiknuð eptir meðalverði á hörðum fiski

þetta ár 18 kr. 75 a. Það verður alls 3365 kr. 16 a. Kúgilda-leigur eru engar. Eptir þessu kemur á hvert jarðarhundrað 7 kr. 48 a. Væru jarðaafgjöldin tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau að eins nema 1938 kr. 33 a. Umboðslaun eru talin $\frac{1}{6}$ jarðaafgjaldanna. Með tekjunum eru taldar 40 kr. af Nýjatúni.

5. Arnarstapaumboð.

Jarðatala 84. Dýrleiki 1265 hndr. Landskuldir eru taldar: 355 vættir 25 fiskar í landaurum, 94 kr. 41 eyr. í peningum, og 69 $\frac{1}{2}$ mannslán. Eptir skýrslu umboðsmanns greiðast landskuldir þannig: 149 vættir 15 fiskar eptir verðlagsskrá, 12 kr. 20 a. fyrir vætt, en 206 vættir 10 fiskar eptir gömlu lagi með 3 kr. 18 a. fyrir vætt. Mannslánin eru reiknuð á 2 kr. hvert. Kúgildin eru 202 $\frac{1}{2}$ og leigur eptir þau 4050 pd. reiknuð eptir verðlagsskrá. Eptir þessu telur þá umboðsmaður upphæð allra jarðaafgjaldanna 5096 kr. 94 a., en væru þau tekin eptir meðalverði verðlagsskránnar, mundu þau nema 7044 kr. 54 a. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 3 a.

Athugasemd.

Á meðal tekjanna er talið brot af hval, 4 kr. 63 a., en til gjalda er fært svilnun í jarðaafgjöldum 42 vættir, og 3 mannslán, eða 202 kr. 70 a., og enn fremur uppbót til umboðsmannsins fyrir rýrnun á smjöri 10 kr.

6. Skógarstrandar-jarðir.

Jarðatala 8. Dýrleiki 111 hndr. Landskuldir eru taldar alls 6 hndr 100 ál., og greiðast eins og við næsta umboð á undan, $\frac{1}{6}$ eptir meðalalin, en $\frac{5}{6}$ með 9 a. hver alin. Kúgildi eru 26, og eiga leigurnar eptir þau að greiðast í smjöri. Eptir reikningi umboðsmanns 1875 eru því jarðaafgjöldin alls 481 kr., en væru þau tekin eptir meðalverði verðlagsskrár, mundu þau nema 817 kr. 40 a. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 33 a. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$.

7. Strandasýslu-jarðir.

Jarðatala 25. Dýrleiki 152 hndr. Landskuldir eru taldar

13 hndr. 102 ál., og greiðast þannig eptir skýrslu umboðsmanns: $\frac{1}{6}$ eða 2 hndr. 77 ál. eptir meðalverði, en $\frac{5}{6}$ eða 11 hndr. 25 ál. eptir gömlu lagi með 9 aur. hver alin. Kúgildaleigur eru taldar 490 pund smjörs, og borgast með 2 kr. 18 a. hver 10 pund. Eptir þessu verður upphæð allra jarðaafgjaldanna 366 kr. 8 a., í stað þess, að ef þau væru tekin eptir meðalverði verðlagsskrárinna, mundu þau nema 1264 kr. 68 a. Á hvert jarðahundrað koma 2 kr. 21 eyr.

Athugasemd.

Umboðslaun eru talin $\frac{1}{6}$ allra tekjanna. Meðal tekja er talið: grunnleiga af Reykjarfjarðarverzlun 28 kr., og af Bórðeyrarverzlun 54 kr.

8. Barðastrandar- og Álptafjarðar-jarðir.

Jarðatala 12. Dýrleiki 95 hnd. Eptir reikningi umboðsmanns 1875 eru landskuldirnar 4 hndr. 30 ál., og greiðast þannig: $\frac{1}{6}$ eða 85 álnir eptir meðalverði, en $\frac{5}{6}$ eða 425 álnir með 9 aorum hver alin. Kúgildi eru 9, og greiðast eptir þau 180 pund smjörs, sem borguð eru eptir meðalalin. Eptir þessu nema öll jarðaafgjöldin að eins 204 kr. 94 a., en væru þau tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau nema 434 kr. 1 eyr. Sje, eins og áður, jarðaafgjöldunum skipt með hundradatölunni, koma 2 kr. 18 a. á hvert hundrað. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$.

Athugasemd.

Umboðsmaður telur í skýrslu sinni, að jarðagjöldin eigi að greiðast í þessum aorum: 160 álnir eptir meðalverði; 140 álnir í fríðum peningi, og 210 álnir í fuglasíðri, og mundu þau nema nærfellt $\frac{4}{6}$ pörtum meiri upphæð, væru þau goldin í þessum aorum, en þau nú gjöra.

9. Þingeyraklaustur.

Jarðatala 60. Dýrleiki 1043,4 hndr. Landskuldir eru árið 1875 taldar 54 hndr. 113 álnir, og leigur 16 hndr. 50 álnir. Eptir skýrslu umboðsmanns greiðast landskuldirnar þannig: 167 $\frac{1}{2}$ al. í hvítri ull, 157 $\frac{1}{2}$ ál. í tólg, 285 ál. í eingirnissokkum, 150 álnir í

smjóri, 40 álnir í lambafóðrum, 40 álnir í sláttum. Hitt annað af landskuldunum eða 47 hndr. 113 álnir er borgað eptir meðalverði allra meðalverða. Leigur greiðast með 240 álum í smjóri og 1730 ál. eptir meðalverði allra meðalverða. Eptir reikningi umboðsmanns námu öll jarðagjöldin 1875 5059 kr. 89 a., og mundu þau verða nokkrum krónum lægri, væru þau öll tekin eptir meðalverði. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 86 a. Umboðslaun $\frac{1}{6}$.

Athugasemd.

Með tekjum er talið: reki 52 kr. 51 eyr.; grunnleiga af Hólanes- og Skagastrandar-verzlunum 32 kr., leigur af Nýjatúni og 3 tómthúsum alls 34 kr. Til útgjalda er talið 541 kr. 20 aurar til prestsins að Steinnesi.

10. Reynistaðarklaustur.

Jarðatala 46. Dýrleiki 816,7 hndr. Landskuldir eru árið 1875 talðar 35 hndr. 17 álnir, og leigur 16 hndr. 50 ál. Landskuldirnar greiðast þannig eptir skýrslu umboðsmanns: 40 álnir í ull, 110 ál. í töl, 50 ál. í smjóri, 368 ál. í eingirnissokkum, 32 ál. í tvíbands-sokkum. Hitt annað af landskuldunum greiðist eptir meðalalin. Leigur greiðast með 260 ál. í smjóri, og hitt eptir meðalalin. Eptir reikningi umboðsmanns fyrir árið 1875, hafa öll jarðagjöldin numið 3528 kr. 27 a., en hefðu þau öll verið tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau hafa numið 3628 kr. 41 eyr. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 70 a. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$ af öllum tekjum klaustursins.

Athugasemd.

Skýrslur og reikningsyfirlit umboðsmanns er næsta ófullkomið og ónákvæmt. Þó má af því ráða, að klaustrinu er talið til tekja 108 ál. í rekaleigur, og 20 kr. í lóðargjald af Sauðárkróki. Til útgjalda er talið: 258 kr. til klausturprestisins; eptirgjafir fyrir jarðabætur 53 kr. 10 a., og verð fyrir $2\frac{1}{2}$ kúgildi, sem við var bætt á eina klausturjörð, 210 kr.

11. Möðruvallaklaustur.

Jarðatala 62. Dýrleiki 1111,35 hndr. Landskuldir eru taldar 53 hndr. 75 álnir, og leigur 21 hndr. 80 álnir. Landskuldir greiðast þannig: 124 ál. í tólg, 10 ál. í hvítri ull, 146 ál. í eingirnissökkum, 300 álnir í hörðum fiski, 160 álnir í veturgömlum sauðum, 180 álnir í dagsláttum, og það, sem eptir er, í peningum eptir meðalalin. Leigur greiðast með 190 ál. í smjöri, og hitt eptir meðalalin. Eptir reikningi umboðsmanns 1875 nema öll jarðagjöldin 4979 kr. 84 a., en væru þau tekin öll eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau nema 5059 kr. 60 a. um. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 47 a.

Athugasemd.

Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$ allra tekjanna. Meðal tekja eru taldar rekaleigur 2 álnir. Til útgjalda er talið: mötugjald til prestsins að Möðruvallaklaustri 601 kr. 47 a., og til prestsins í Grímsey 66 kr. 83 a.; enn fremur 60 kr. 15 a. fyrir að sprengja grjót á einni klausturjörðinni til að verja hana skemmdum.

12. Munkapverárklausturs vestri hluti.

Jarðatala 35. Dýrleiki 609,3 hndr. Landskuldir eru taldar 31 hndr. 8 ál., og leigur eptir kúgildi 11 hndr. 20 ál. Eptir skýrslu umboðsmanns greiðast landskuldir þannig: 66 ál. í hvítri ull, 66 ál. í tólg, 220 ál. í eingirnissökkum, 220 ál. í harðfiski, og hitt annað eptir meðalverði allra meðalverða. Leigur greiðast eptir smjörverði 170 álnir, og hitt eptir meðalverði. Eptir reikningi umboðsmanns fyrir árið 1874 hafa öll jarðagjöldin numið 1393 rdl. 73 sk., eða 2787 kr. 52 a., en hefðu þau öll verið tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau hafa gjört 2840 kr. 75 a. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 58 a.

Athugasemd.

Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$ tekjanna. Meðal tekja er talið: afgjald af Staðareyju og Bleiksmýradal 52 kr., og leiga

eptir trjáreka 8 kr. 43 a. Meðal útgjalda er talið gjald til presta 281 kr. 25 a., og fyrir endurbygging á bæjarhúsum einnar klausturjarðar, sem brunnið höfðu, 1762 kr. 48 a.

13. Munkapverárklausturs norðurhluti.

Jarðatala 28. Dýrleiki 387 hndr. Landskuldir eru taldar 18 hndr. 74 álnir, og eru allar greiddar eptir meðalverði allra meðalverða. Leigur eptir kúgildi, 6 hndr. 100 álnir, eru borgaðar á sama hátt. Verða þá öll jarða-gjöldin 1706 kr. 59 a., og koma 4 kr. 66 a. á hvert jarðarhundrað.

Athugasemd.

Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$ tekjanna. Meðal tekjanna er talið lóðargjald af Rauðarhafnar-verzlun 24 kr., leiga eptir selveiði í Hraunhöfn 112 kr., og rekaleiga $9\frac{1}{2}$ al.

14. Eyjafjarðarsýslu-jarðir.

Jarðatala 11. Dýrleiki 215,6 hndr. Landskuldir eru taldar 10 hndr. 105 álnir, og leigur 5 hndr. 70 álnir, sem hvorttveggja er borgað eptir meðalverði allra meðalverða. Verða þá öll jarða-gjöldin 1100 kr. 8 a., og koma sem næst 5 kr. á hvert jarðarhundrað. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$.

15. Reykjadalssjarðir og Flatey.

Jarðatala 11. Dýrleiki 164,7 hndr. Landskuldir eru taldar 9 hndr. 100 álnir, og eru borgaðar 120 álnir í hörðum fiski, en hitt eptir meðalalin. Leigur eptir kúgildi eru 4 hndr. 30 ál., og eru borgaðar eptir meðalalin. Eptir þessu verða öll jarða-gjöldin 939 kr. 20 a., og koma 5 kr. 70 a. á hvert jarðarhundrað.

16. Norðursýslu-jarðir.

Jarðatala 4. Dýrleiki 94,7 hndr. Landskuldir eru taldar 500 álnir, og eru borgaðar 205 áln. eptir meðalalin, 100 ál. í veturgömlum sauðum, 30 ál. í hvítri ull, 30 ál. í tólg, og 140 ál.

í eingirnissokkum. Leigur eru taldar 280 ál., og eru borgaðar 80 ál. í smjöri, en hitt eptir meðalalin. Eptir reikningi umboðsmanns 1875 er öll upphæð jarða-afgjaldanna talin 439 kr. 50 a. og er það hjer um bil jafnt, og ef goldið væri eptir meðalalin. Á hvert jarðarhundrað koma 4 kr. 33 a. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$.

17. Skriðuklaustur.

Jarðatala 30. Dýrleiki 353,1 hndr. Landskuldir eru taldar 21 hndr. 75 álnir, og leigur 8 hndr. 40 ál. Landskuldir greiðast þannig: 40 álnir í veturgömlum sauðum, 20 ál. í hvítri ull, og hitt eptir meðalalin. Leigur greiðast með 20 ál. í smjöri, og hitt eptir meðalalin. Eptir reikningi umboðsmanns 1875 nema öll jarða-afgjöldin 2066 kr. 75 a., og er það nokkrum krónum meira, en ef gjöldin væru tekin öll eptir meðalalin. Á hvert jarðar-hundrað koma 5 kr. 85½ eyr. Umboðslaun eru $\frac{1}{6}$.

Athugasemd.

Meðal tekja eru taldar rekaleigur 13 kr. 16 a., og meðal útgjalda 12 kr. 87 a. til prestsins á Valbjófsstað.

18. Suður-Múlasýslu-jarðir.

Það eru 2 jarðir og nokkrir jarðapartar að auki, og eru landskuldir taldar 420 ál., sem greiðast þannig: 390 ál. eptir meðalalin, og 30 álnir með 10 krónum. Leigur eru 30 ál., og eru borgaðar eptir meðalalin. Þetta nemur alls 249 kr. 40 a.

19. Bjarnanessumboð.

Jarðir 4. Dýrleiki 57 hndr. Eptir skýrslu umboðsmanns 1875 voru jarðagjöldin 3 hndr. 6 álnir, og greiddust þannig: 1 hndr. 108 álnir eptir meðalverði allra meðalverða, og 1 hndr. 18 álnir, hver alin reiknuð á 16 aura. Kúgildi eru 3, og leigur eptir þau borgaðar eptir smjörverði. Eptir þessu gjöra öll jarðagjöldin 166 kr. 18 a., en væru þau tekin eptir meðalverði allra meðalverða, mundu þau gjöra 211 kr. 37 a. Á hvert jarðarhundrað koma 2 kr. 92 a.

XI. Fylgiskjal.

Skýrsla

um embættistekjur sýslumanna og bæjarfógeta eftir meðaltali um 5 árin 1871 til 1875.

Embættin.	Brutto-tekjur embættisins.										Gjöld, sem hvíla á embættinu.				Netto-tekjur embættisins.
	Ljénstekjur.			Innheimtulaun				Aukatekjur.	Laun úr lands-sjóði.	Alls.	Sýsluept-irgjald.	Löggjng-isskrifara-laun.	Lögrjettumanna-laun.	Alls.	
	Skattur.	Gjafthollur.	Konungstíund.	af manntalsbókargjöld.	af konungstíund.	af lögmannstólli.	af brennivinstólli.								
	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.	kr. a.
Skaptafellssýsla	1957,28	944,37	"	"	97,97	7,48	17,75	248,60	"	3273,45	500	6,74	24,00	530,74	2742,71
Vestmannaeyjasýsla	"	"	"	1,03	"	"	38,59	212,14	600	851,76	"	"	"	"	851,76
Rangárvallasýsla	1948,03	1250,35	"	"	197,72	11,57	"	614,34	"	4022,01	600	3,37	18,00	621,37	3400,64
Árnessýsla	2755,20	1377,11	"	"	154,80	12,63	53,18	739,26	"	5092,18	600	3,37	18,00	621,37	4470,81
Reykjavíkur-kaupstaður	"	"	"	47,21	"	"	437,84	2148,60	600	3233,65	"	"	"	"	3233,65
Gullbringusýsla	"	"	"	394,25	"	"	65,24	1088,36	"	2464,34	"	3,37	39,04	85,78	2378,56
Kjósarsýsla	350,06	265,77	297,81	"	"	2,85	"	"	"	40	3,37	3,37	39,04	85,78	2378,56
Borgarfjarðarsýsla	678,20	529,78	568,80	"	"	5,97	"	392,50	"	2175,25	500	3,37	6,00	526,61	4575,76
Mýrasýsla	1264,75	642,26	679,19	"	"	5,07	"	335,85	"	2927,12	500	6,74	10,50	526,61	4575,76
Hnappadalssýsla	236,55	173,70	203,97	"	"	1,65	"	615,37	"	2609,77	80	6,74	9,00	95,74	2514,03
Snæfellsnessýsla	338,48	427,65	505,61	"	"	5,47	101,32	"	"	"	"	"	"	"	"
Dalasýsla	950,64	582,26	742,13	"	"	4,82	"	426,25	"	2706,10	160	3,37	6,00	169,37	2536,73
Barðastrandarsýsla	568,96	558,18	757,98	"	"	5,05	14,54	816,36	"	2721,07	40	3,37	9,00	52,37	2668,70
Ísafjarðarsýsla og kaupstaður	655,22	741,05	"	"	204,00	8,46	131,74	1106,39	400	3246,86	120	3,37	9,00	132,37	3114,49
Strandasýsla	513,94	395,92	353,15	"	"	3,66	20,50	219,57	"	1506,74	20	3,37	4,50	27,87	1478,87
Húnavatnssýsla	2630,08	1424,53	"	"	207,55	10,65	63,47	991,72	"	5328,00	600	3,37	15,75	619,12	4708,88
Skagafjarðarsýsla	2181,42	1208,87	"	"	154,77	10,40	36,57	954,26	"	4546,29	200	3,37	24,00	227,37	4318,92
Eyja-fjarðarsýsla og Akureyri	1674,22	1268,51	"	"	172,12	11,12	92,53	1090,04	400	4708,54	400	3,37	22,50	425,87	4282,67
Þingeyjarsýsla	1923,51	1286,39	"	"	168,43	11,35	29,07	544,65	"	3963,40	500	3,37	18,00	521,37	3442,03
Norður-Múlasýsla	1817,85	1198,23	"	"	152,89	8,10	83,10	1043,97	"	4304,14	560	3,37	19,94	583,31	3720,83
Suður-Múlasýsla	1652,91	972,68	"	"	122,40	6,86	60,18	1962,76	"	4777,79	400	3,37	19,94	423,31	4354,48

5612,21

Sýslumaðurinn í Vestmannaeyjasýslu hefur í umboðslaun 450 kr., af embættisjörð 274 kr. og af hundraðsfiski 305 kr. árlega.

Sýslumaðurinn í Gullbringusýslu hefur í umboðslaun 183 kr. 53 a., og af embættisjörð 120 kr. árlega.

Sýslumaðurinn í Ísafjarðarsýslu hefur í umboðslaun 39 kr. 84 a. árlega.

Sýslumaðurinn í Strandasýslu hefur í umboðslaun 86 kr. 79 a. árlega.

Sýslumaðurinn í Barðastrandarsýslu hefur í umboðslaun 13 kr. 33 a. árlega.